

STRATEGIE ROZVOJE CESTOVNÍHO RUCHU V MĚSTĚ DUBÍ

**MĚSTO
DUBÍ**

Analytická část

Zadavatel

MĚSTO DUBÍ

Zpracovatel

REGIONÁLNÍ ROZVOJOVÁ AGENTURA ÚSTECKÉHO KRAJE, A.S.

Obsah

1	Úvodní informace	3
1.1	Cíl strategie	3
1.2	Postup přípravy	4
1.3	Zadavatel a zpracovatel	4
2	Vymezení spádového území	5
2.1	Výchozí předpoklady	5
2.2	Navázání na národní strategie	5
2.3	Ústecký kraj z hlediska cestovního ruchu	8
2.3.1	Poznatky ze Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji	8
2.3.2	Současné rozložení turistických oblastí v Ústeckém kraji	10
2.4	Vymezení turistického regionu	11
3	Obecný popis území	14
3.1	Geografie	14
3.2	Obyvatelstvo a sídla	18
3.3	Dopravní infrastruktura	26
3.4	Místní hospodářství	31
4	Analýza nabídky z hlediska cestovního ruchu	37
4.1	Historický vývoj	37
4.1.1	Historie širšího regionu	37
4.1.2	Historický vývoj města Dubí	39
4.1.3	Další části Dubí	42
4.1.4	Teplice	43
4.1.5	Další města a obce v okolí	50
4.1.6	Využití historického potenciálu	57
4.2	Přírodní podmínky	57
4.3	Atraktivita cestovního ruchu	60
4.3.1	Kultura, historie a poznávání	60
4.3.2	Pohyb, sport a zdraví	69
4.3.3	Doprovodné služby cestovního ruchu	78
4.3.4	Nabídka v širším regionu	81
5	Další aktéři v cestovním ruchu	85
5.1	Ústecký kraj	85
5.2	Města a obce	90
5.3	Provozovatelé turistických atraktivit	91
6	Shrnutí	93
	Přehled tabulek a obrázků	94

1 Úvodní informace

Kapitola podává základní informace o účelu strategie, o metodice zpracování a o zadavateli a zpracovateli dokumentu.

1.1 Cíl strategie

Jednou z rozvojových priorit města Dubí je podpora a rozvoj cestovního ruchu ve městě a přilehlém regionu. Cestovní ruch je přitom vnímán nejen jako ekonomická aktivita s pozitivním dopadem na místní ekonomické subjekty a rozpočet města, ale i jako prostředek pro všestrannou péči o rozvoj města, místních atraktivit a v neposlední řadě i aktivizaci veřejného života ve městě a navázání partnerské spolupráce se subjekty v regionu, a to i na německé straně hranice.

Podkladem pro další plánování rozvojových aktivit cestovního ruchu je tato strategie. Jejím úkolem je podat podrobný popis regionu z hlediska aspektů důležitých pro turistiku a dále navrhnout podrobnou koncepci dalšího rozvoje.

Samotná strategie má dvě části, analytickou a návrhovou. Analytická část nejprve definuje spádové území, které bude dále řešeno, a to na základě národních i regionálních strategií a na základě komparativního popisu jednotlivých subregionů Ústeckého kraje. Dále je provedena analýza řešeného území z hlediska jeho obecných charakteristik a dle specifík v cestovním ruchu. Významnou součástí je pasportizace turistických atraktivit a přehled poskytovatelů služeb v cestovním ruchu.

Dále analýza podává stručnou informaci o moderních trendech a nabídce v cestovním ruchu, a to na základě národních strategií i mezinárodního vývoje. Pochopení vývojových tendencí je nezbytné ke zvolení vhodných marketingových nástrojů a tím zajištění vhodných předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu v obci i v dlouhodobějším časovém horizontu. V této části analýzy jsou interpretovány poznatky z šetření cestovního ruchu v Ústeckém kraji.

Předělem mezi analytickou a návrhovou částí strategie je SWOT analýza. Na základě předcházejících kapitol a z nich plynoucích poznatků SWOT analýza definuje silné a slabé stránky města v oblasti cestovního ruchu, ale také příležitosti, které vychází z podmínek pro rozvoj cestovního ruchu v oblasti nabízí, a naopak hrozby, které mohou při splnění určitých podmínek snahu města v této oblasti brzdit, či jejich dopady dokonce úplně eliminovat.

Následující návrhová část podává přehled a analýzu cílových skupin, na něž je vhodné zaměřit marketingové aktivity. Následuje popis konkurence na trhu cestovního ruchu. Je definován nabízený „produkt“, jež bude město Dubí prezentovat, a jsou navrženy strategie komunikace s cílovými skupinami. Návrhová část také obsahuje popis marketingových nástrojů a aktivit.

Záměrem je, aby se v horizontu několika příštích let Dubí stalo centrem turistického regionu, který bude vytvářet atraktivní a vyhledávanou destinaci v krajském měřítku a v některých aspektech i v měřítku národním.

1.2 Postup přípravy

Strategie byla zpracována v měsících duben až září 2010. Pro její zpracování byla použita nejnovější dostupná data. Zdroj dat a jejich aktuálnost jsou uvedeny ve všech případech, kde jsou tato data citována. Pro přípravu analýzy byly využity strategické rozvojové dokumenty regionální i národní úrovně, zdroje jsou uvedeny v textu.

Během přípravy strategie probíhala průběžná komunikace zpracovatele se zadavatelem, cílem bylo v maximální míře zohlednit rozvojové potřeby města.

Komplementární součástí strategie jsou dvě konference na téma rozvoje cestovního ruchu v Dubí a okolí. Konference organizuje město Dubí, proběhly v červnu a říjnu 2010. Jejich cílem bylo zprostředkovat setkání aktérů působících v oblasti cestovního ruchu a najít společné cesty pro zvýšení atraktivity východního Krušnohoří.

Strategie je zpracována jako součást výstupů projektu Podpora rozvoje cestovního ruchu v příhraničním městě Dubí a jeho okolí, rozvoj partnerství s příhraniční oblastí Sasko. Tento projekt realizuje město Dubí za finanční podpory Regionálního operačního programu regionu soudržnosti NUTS II Severozápad.

1.3 Zadavatel a zpracovatel

Zadavatelem strategie a realizátorem projektu je město Dubí. Zpracovatelem strategie je Regionální rozvojová agentura Ústeckého kraje, a.s.

Město Dubí

Ruská 264

417 01 Dubí

www.mesto-dubi.cz

Kontaktní osoba:

Ladislava Hamrová, samostatný projektový manažer

Tel.: +420 417 554 612

E-mail: hamrova@mesto-dubi.cz

Regionální rozvojová agentura Ústeckého kraje, a.s.

Sídlo: Velká Hradební 3118/48, 400 02 Ústí nad Labem

Expozitura: Budovatelů 2830, 434 37 Most

www.rra.cz

Kontaktní osoba:

Mgr. Jan Kučera

Tel. +420 476 206 538 - 216

E-mail: kucera@rra.cz

2 Vymezení spádového území

Cílem kapitoly je definovat území, které bude dále popsáno v rámci analýzy a pro něž bude plánována propagace v návrhové části strategie. Na základě výchozích předpokladů budou stanoveny hranice „subregionu“, jenž bude následně propagován jako turistická destinace.

Jak výchozí předpoklady, tak samotné vymezení regionu má do značné míry charakter diskuse, neboť hranice turistického regionu není možné vymezit exaktně v návaznosti na místněsprávní členění apod. Jedná se však o nutný předpoklad pro další analýzu a především pro marketingovou strategii.

2.1 Výchozí předpoklady

Předpokladem pro oslovení potenciálních návštěvníků je nabízet jim snadno identifikovatelný region, který bude mít následující charakteristiky:

- Dostatečná nabídka turistických atraktivit v oblasti, na kterou se region bude chtít zaměřit (např. památky / sportovní vyžití / venkovská turistika / lázeňství a rehabilitace atd.).
- Nabídka doprovodných služeb cestovního ruchu (ubytování, stravování, další služby) v přiměřeném množství a kvalitě.
- Jasná charakteristika a identita; hranice, jež lze relativně jasně vymezit. Možnost vytvořit marketingový název a „nálepku“ pro region.
- Ochota aktérů v regionu ke spolupráci.

Vzhledem k tomu, že nositelem marketingových aktivit cestovního ruchu bude město Dubí, je třeba zohlednit také význam projektu pro město, tedy aby realizované aktivity měly přímý pozitivní (mj. ekonomický) dopad na město Dubí a na subjekty působící v něm. Proto musí zvolený turistický region splňovat následující podmínky:

- Dubí musí být významným městem regionu, aby se tak stalo jeho přirozeným centrem a „bránou“ pro návštěvníky.
- Region musí být jen tak rozlehlý, aby hlavní turistické atraktivity byly v dosahu jednodenního výletu z Dubí (koncept „bydlet v Dubí, navštěvovat region“).

Je vhodné, aby takovýto region korespondoval s existujícím rozložením turistických oblastí z regionálního i národního hlediska.

2.2 Navázání na národní strategii

Státní koncepce cestovního ruchu vychází na jedné straně ze zaměření na hlavní turistickou nabídku ČR (městský a kulturní cestovní ruch, dovolená v přírodě, sportovní a aktivní dovolená, lázeňský cestovní ruch, kongresový a incentivní cestovní ruch), na straně druhé z regionálního aspektu ohledně rozložení oblastí vhodných a nevhodných pro cestovní ruch.

Jde o to, aby byl cestovní ruch rozvíjen tam, kde k tomu má relativně nejlepší předpoklady. Zároveň je třeba zohlednit ochrany přírodního a krajinného potenciálu, protože intenzivní

cestovní ruch poškozují území a krajinu především. Nadměrná územní koncentrace atraktivit cestovního ruchu je tak vlastně kontraproduktivní, neboť vede k turistickému a rekreačnímu přetěžování určitých (obvykle krajinářsky a přírodně značně hodnotných) prostorů. Proto zároveň s popularizací hlavních turistických cílů je třeba odklánět turistický provoz i do jiných oblastí, krajinně v podstatě stejně hodnotných, ale nikoli tak populárních.

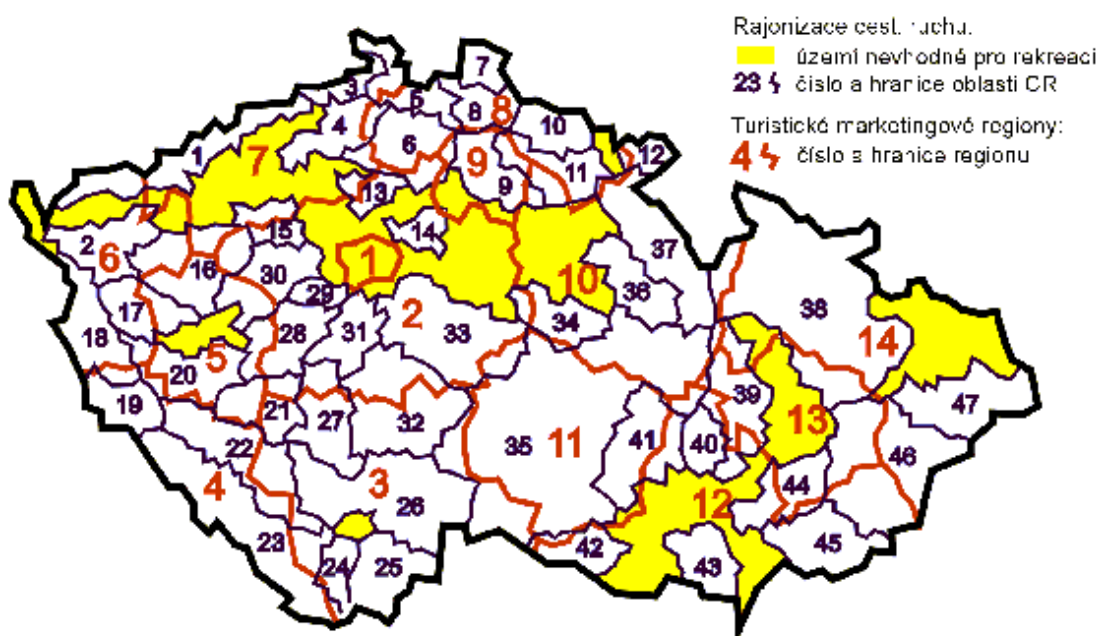
Stát se dlouhodobě snaží o účelnou lokalizaci a distribuci forem a aktivit cestovního ruchu. Zmapování turistického potenciálu jednotlivých území umožní nalézt jejich pozici a kontext na trhu cestovního ruchu a tím se vyhnout jejich přetěžování či naopak opomíjení.

První Rajonizace cestovního ruchu v tehdejší Československu byla zpracována v letech 1960 – 1961 jako reakce na rozvoj cestovního ruchu, který v tomto období nastal. Časový horizont rajonizace byl stanoven na rok 1980. K poslední aktualizaci rajonizace došlo v roce 1981. Hlavním územním výstupem Rajonizace cestovního ruchu bylo zásadní rozdělení státního území na dvě skupiny: vhodné pro rekreaci a nevhodné pro rekreaci (viz obr.). Na území dnešního Ústeckého kraje byly v té době identifikovány čtyři turistické regiony:

- Krušnohoří (s přesahem do Karlovarského kraje);
- České Švýcarsko;
- České středohoří;
- Lužické hory (s přesahem do Libereckého kraje).

Ostatní území bylo klasifikováno jako nevhodné pro cestovní ruch. V této kategorii bylo například Poohří, ale také území hlavního města Prahy.

Obr. 1: Rajonizace cestovního ruchu z r. 1981 a marketingové turistické regiony

Zdroj: Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji

V současné době je řízením a koordinací cestovního ruchu v ČR pověřena agentura CzechTourism. Ta vytvořila podrobnější koncept kategorizace území ČR – turistické regiony

Z uvedeného vyplývá, že pozici města Dubí a jeho okolí v cestovním ruchu je třeba spojit především s přírodním potenciálem Krušných hor.

2.3 Ústecký kraj z hlediska cestovního ruchu

Ústecký kraj splňuje všechny vnější předpoklady pro rozvoj turistiky. Jsou zde zajímavé a turisticky nepřetížené horské oblasti, nadprůměrný počet kulturně-historických památek, vhodné turistické a cykloturistické terény, přírodní nádrže i umělé vodní plochy. Návštěvníci tu najdou lokality s výbornými letními či zimními turistickými podmínkami. Výhodou je relativní blízkost Prahy.

Hlavním negativem regionu je špatná pověst severočeského regionu, jejíž setrvačnost je silnější než skutečné současné objektivní podmínky.

2.3.1 Poznatky ze Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji (2003)

Ne celé území kraje aspiruje na to být turistickou atraktivitou. Na území kraje strategie identifikovala tři hlavní turistické oblasti, jejichž hranice nesouvisí s administrativním či správním členěním. Jedná se o následující turistické oblasti:

- Krušné hory a Podkrušnohoří;
- Děčínsko a Lužické hory (jejich západní část);
- České středohoří a Žatecko.

Krušné hory a Podkrušnohoří jsou charakterizovány následovně:

Území náhorní plošiny Krušných hor s řídkým osídlením, které zůstalo po vysídlení německých obyvatel, příkré jihovýchodní úbočí Krušných hor a území podkrušnohorských pánví s historickými sídly, s lázněmi a vodními plochami, ale také s důlní činností a těžkým průmyslem.

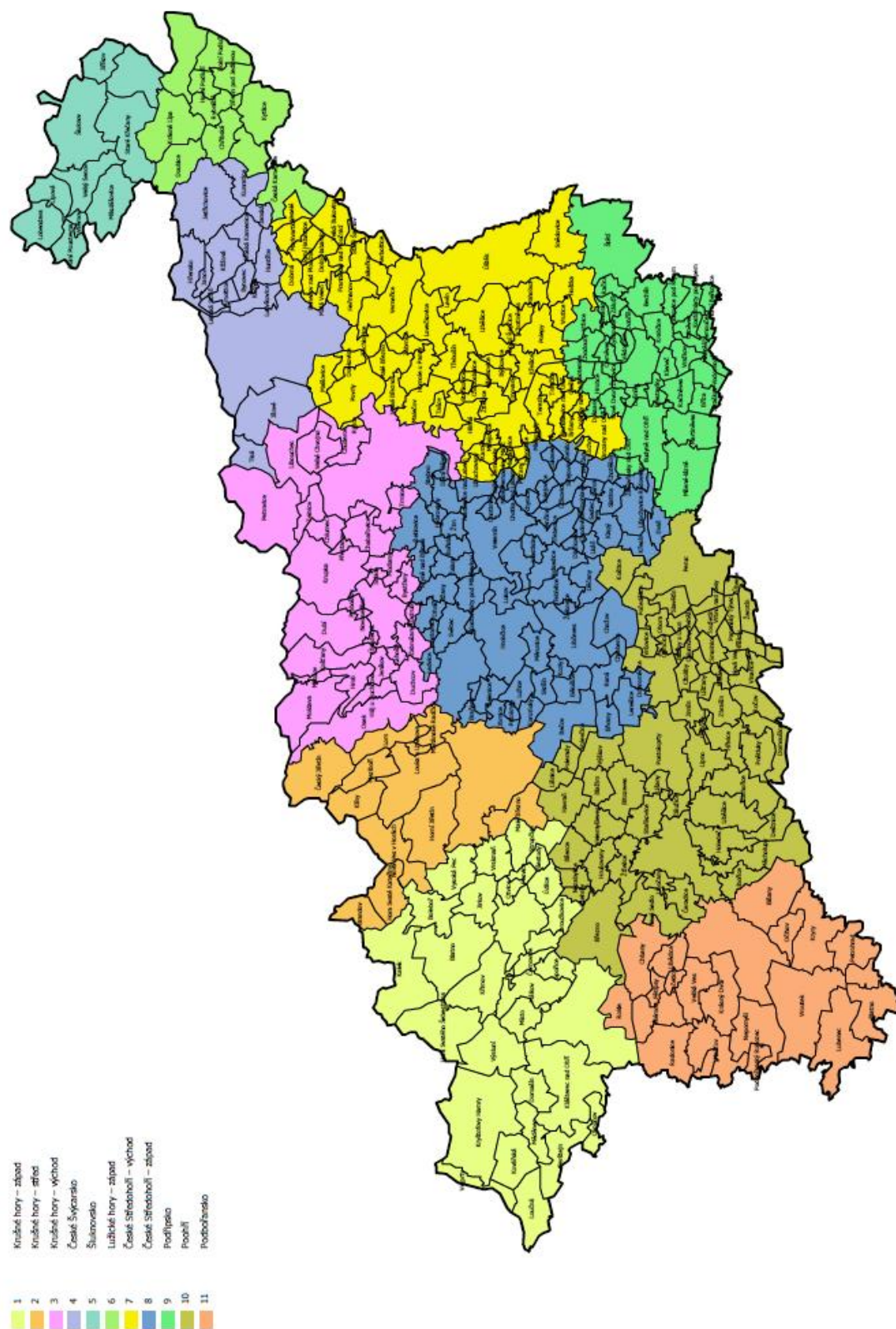
Zdroj: Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji

Území bylo pracovně rozděleno na tři turistické subregiony: Krušné hory – západ s významnými městy Chomutov, Klášterec nad Ohří a Kadaň, Krušné hory – střed okolo měst Most a Litvínov a Krušné hory – východ s centry Ústí nad Labem a Teplice.

Turistické subregiony jsou vytvořeny podle kritéria předpokládaných společných znaků z hlediska potenciálu cestovního ruchu. Město Dubí se tedy nachází v turistickém subregionu Krušné hory – východ (viz obr. 4). Subregiony jsou základem pro definování tzv. „marketingových regionů“ uvnitř Ústeckého kraje, tedy oblastí, které budou dále cíleně propagovány na trhu cestovního ruchu.

V těchto regionech se předpokládá především aktivita „zdola“, která bude místní protiváhou činnosti krajského úřadu, jež se zaměřuje především na propagaci kraje jako celku a hlavních atraktivit (České Švýcarsko, historická města). Důraz je kladen na aktivitu měst, obcí a mikroregionů, a to jak při budování atraktivit (sportovní infrastruktura, industriální turistika), tak při preferenci trvale udržitelných forem cestovního ruchu a při propagaci.

Obr. 4: Vymezení turistických subregionů na území Ústeckého kraje

Zdroj: Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji, 2003.

Pozn.: Bylo použito vymezení ze strategie z roku 2003 vzhledem k jeho podrobnému charakteru.

Poznámky z aktuální strategie (2010) zachycuje kapitola 5 této studie.

2.3.2 Současné rozložení turistických oblastí v Ústeckém kraji

Abychom mohli vhodně vymezit turistický region města Dubí, je vhodné zmapovat současné rozložení a charakteristiku těch oblastí Ústeckého kraje, které již systematicky pracují na svém destinačním managementu a budují si pozici na trhu cestovního ruchu, nebo těží ze své historické známosti mezi návštěvníky kraje.

Aktivní činnost v cestovním ruchu vyvíjí v Ústeckém kraji především:

- České Švýcarsko;
- některá města (Litoměřice, Kadaň, Děčín);
- horská střediska (Lesná, Bouřňák);
- privátní provozovatelé (lodní doprava na Labi, golfové areály);
- mikroregiony (Tolštejnské panství).

Tradiční historicky danou pozici v cestovním ruchu mají:

- zámky (Ploskovice, Libochovice);
- lázně (Teplice, Mšené – lázně);
- památná místa (Říp, Stadice);
- město Terezín.

V rámci Ústeckého kraje pouze v Českém Švýcarsku existuje skutečný destinační management určité oblasti. Cílené propagaci regionu se věnuje České Švýcarsko o. p. s. Obecně prospěšná společnost České Švýcarsko byla zaregistrována 17. října 2001. Její vznik především reagoval na citelnou absenci organizace, která by koordinovala a iniciovala aktivity přesahující pravomoci jednotlivých subjektů činných v ochraně přírody a regionálním rozvoji. Tato součinnost je přitom nezbytným předpokladem vyváženého rozvoje regionu s vysokým stupněm ochrany přírody, jakým je právě České Švýcarsko. K založení společnosti přistoupily proto nedlouho po vyhlášení Národního parku České Švýcarsko tři subjekty: Správa Národního parku České Švýcarsko, město Krásná Lípa a Základní organizace Českého svazu ochránců přírody – Tilia.

Společnost realizuje tyto hlavní programové větve:

- ochrana přírodních a kulturních hodnot;
- podpora šetrného cestovního ruchu a přeshraniční spolupráce;
- tvorba a realizace regionálních projektů;
- propagace a informačně-publikační aktivity;
- vzdělávání a osvěta.

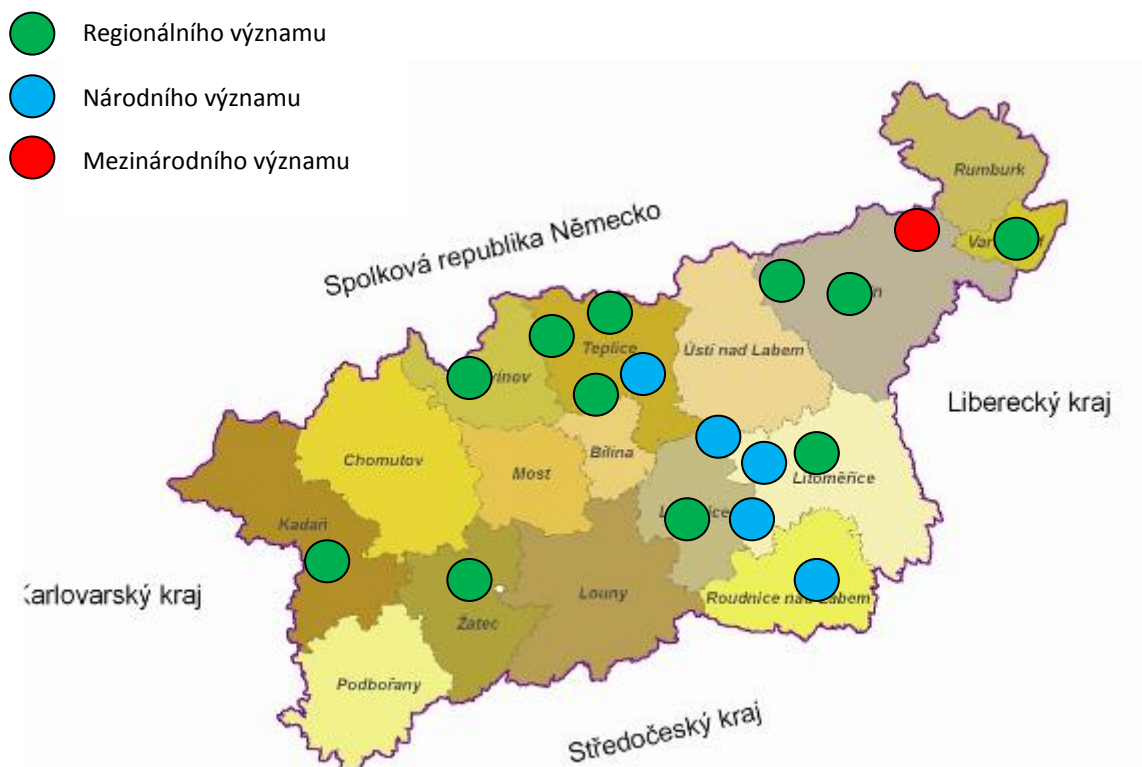
Ostatní výše zmíněné subjekty většinou realizují propagační aktivity spojené s významnou atraktivitou, kterou mají ve vlastnictví či ve správě (městské památky, sportovní areály). Některé tyto cíle jsou přitom nadregionálního významu (Chrám chmele a piva v Žatci, Svatostánek českého vinařství Litoměřice apod.).

Význam uvedených lokalit v cestovním ruchu sahá od regionálního až po mezinárodní.

význam	lokalita
regionální	Kadaň, Děčín, Žatec, hory, golf, Tolštejnské panství, zámky
národní	Litoměřice, lodní doprava, Teplice, Říp, Terezín
mezinárodní	České Švýcarsko

Hodnocení RRA ÚK pro potřeby této strategie

Obr. 5: Turistické oblasti v Ústeckém kraji

Zdroj: RRA ÚK

Při definování turistického regionu města Dubí je třeba dbát na to, aby byl dostatečně vzdálen od národně a mezinárodně významných lokalit v okolí či měl výrazně jiné charakteristiky než ony (aby nezanikl v jejich konkurenci, neboť Dubí samo do této kategorie nespadá). Na druhou stranu může využít synergické působení regionálně významných atraktivit v blízkém okolí.

2.4 Vymezení turistického regionu

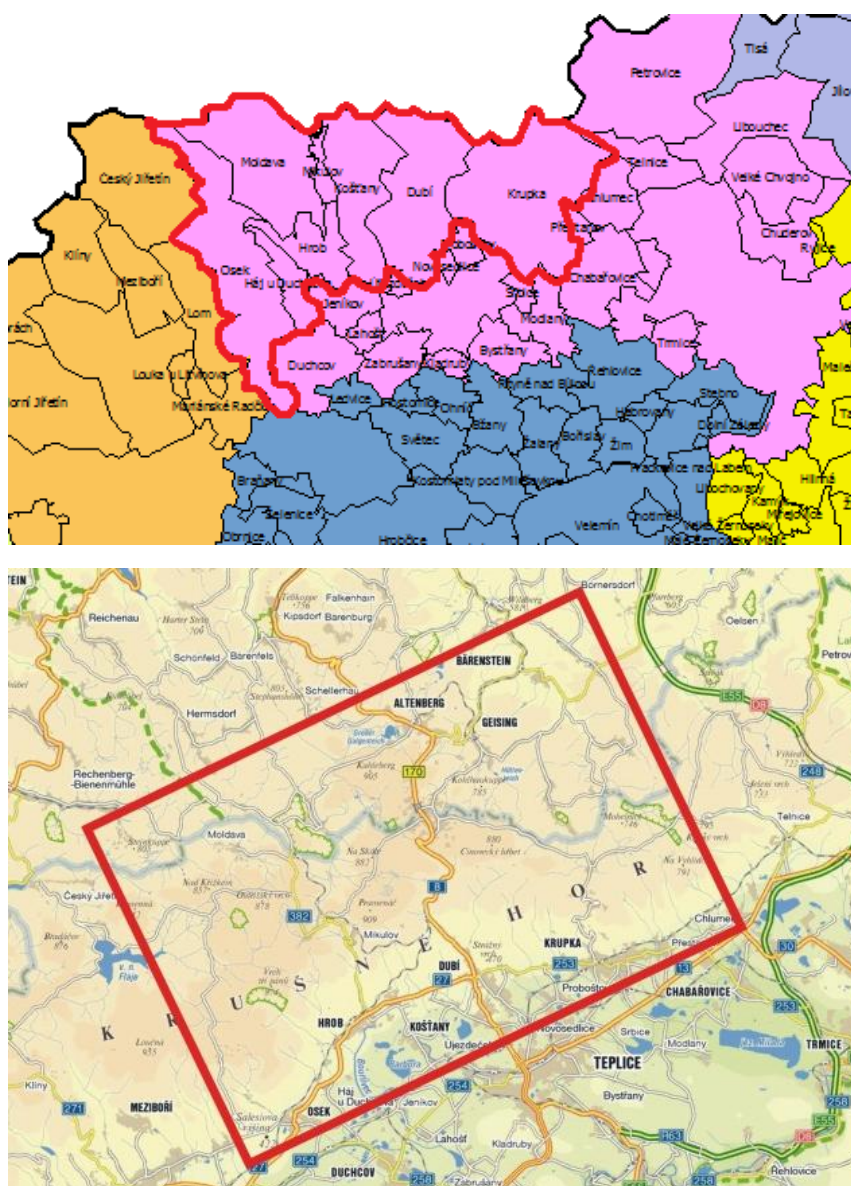
Na základě poznatků z národních a regionálních koncepčních dokumentů se jeví jako nejvýhodnější vytvořit turistický region v městě Dubí a jeho blízkém okolí, který bude využívat krajinného a přírodního potenciálu Krušných hor. Město Dubí bude tvořit jižní část regionu tak, aby jeho součástí již nebyly Teplice (ty se profilují především jako lázeňské město). Na západě bude turistický region ohraničen městem Osek, obcí Dlouhá Louka a vodní nádrží Fláje, na východě městem Krupka a bývalou obcí Habartice. Severní část

turistického regionu bude tvořit hřebenová část Krušných hor s přesahem do Saska (obce Fürstenuau, Geising, Altenberg). Na české straně tedy budou turistický region tvořit katastry obcí Osek, Háj u Duchcova, Moldava, Hrob, Mikulov, Košťany, Dubí a Krupka.

Takto pojatý region odpovídá části turistického subregionu „Krušné hory – východ“, jak jej definovala strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji. Zároveň je v souladu s koncepcí turistických oblastí ČR.

Pro návazné marketingové aktivity samozřejmě není nutné exaktně popisovat hranice tohoto regionu, mělo by však být jasné, že se jedná o ucelené území se společným typem turistických atraktivit, které je možné souhrnně prezentovat jako produkt na trhu cestovního ruchu.

Obr. 6: Turistický region města Dubí jako součást subregionu v rámci kraje a jeho přibližné vymezení v turistické mapě

Zdroj: RRA ÚK

Takto pojatý turistický region splňuje dané výchozí předpoklady: Díky přírodnímu potenciálu, přesahu hranic, historickým památkám a dalším atraktivitám poskytuje dostatečnou turistickou nabídku. Města a obce disponují kapacitou ubytovacích a stravovacích služeb. Region je homogenní, relativně dobře geograficky definovaný a nabízí shodné podmínky pro cestovní ruch.

Město Dubí má v takto zvoleném regionu centrální polohu a je tedy jeho přirozenou branou. Zároveň jsou jednotlivé lokality regionu z Dubí snadno dosažitelné (nejvzdálenější místo turistického regionu se nachází 15 km vzdušnou čarou od centra Dubí, obvod regionu je cca 70 km).

Poloha regionu a jeho zaměření umožňuje, aby se dostatečně jasně vymezil vůči jiným turistickým oblastem Ústeckého kraje a stal se vyhledávaným cílem návštěvníků.

Pro smysluplné fungování této oblasti jako uceleného turistického regionu je třeba intenzivních partnerských vztahů jak mezi městy a obcemi na české straně hranice, tak přeshraničních vztahů se samosprávami německých měst a obcí. V německé části regionu má dominantní postavení město Altenberg.

Region, jak byl vymezen v této kapitole, bude v analytické části strategie dále popsán z hlediska obecného i podle specifik cestovního ruchu.

3 Obecný popis území

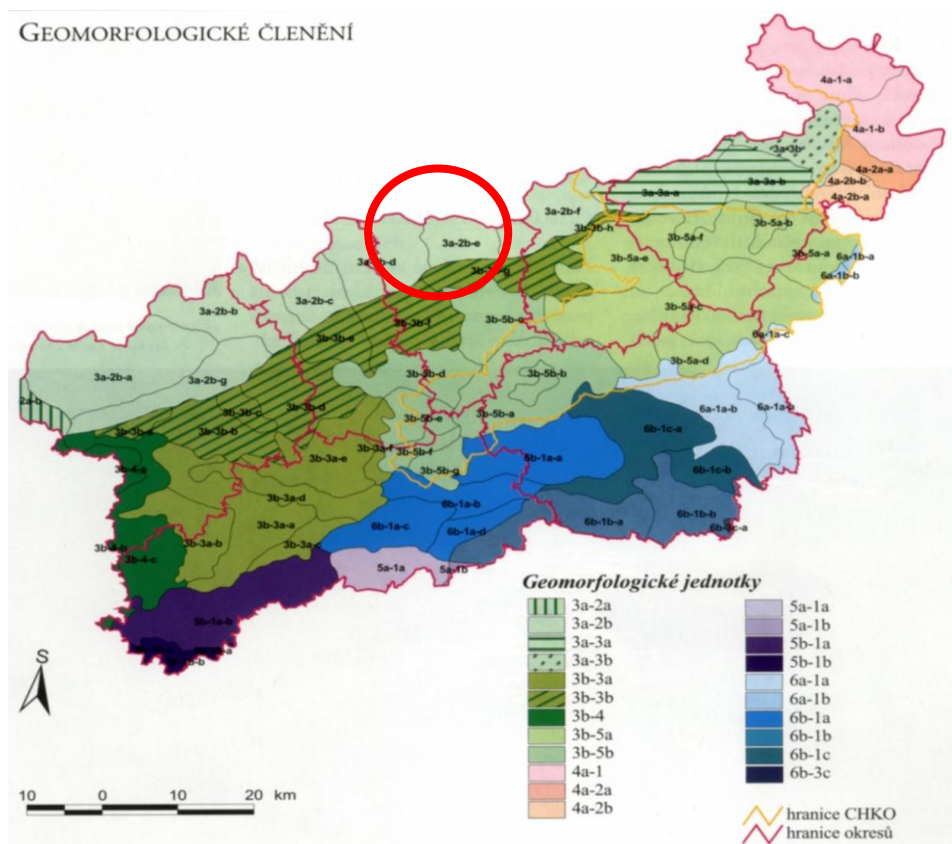
3.1 Geografie

Geomorfologie a reliéf

Od konce 90. let 20. století se uplatňuje nové hledisko geomorfologického členění území republiky. Podle tohoto členění spadá území dotčeného regionu (vymezeného v kapitole 2.4) z geomorfologického hlediska do subsystému Hercynských pohoří, provincie Česká vysočina a Krušnohorské subprovincie. Tato subprovincie se také dále dělí. Dotčený region patří do oblasti Krušnohorská hornatina a celku s názvem Krušné hory.

Hřbet Krušných hor se směrem do vnitrozemí svažuje poměrně prudkými a strmými svahy s mnoha hlubokými údolími. Geologická historie Krušných hor začíná již v předprvohorním období. Právě v tomto období patrně dochází k formování nejstarších usazenin a vyvřelin, které jsou později vlivem působení zemského tlaku a tepla změněné na šedé a červené ruly. Vývoj celé soustavy byl však výrazně ovlivněn také třetihorní zlomovou tektonikou, která zapříčinila silné poklesy na jihovýchodní straně pohoří. Opakující se pohyby na zlomových liniích usnadnily práci povrchové vodě a přispěly ke vzniku hlubokých příčných údolí v Krušných horách a mocných kamenitých sutí a jiných zvětralín na horských svazích. Krušné hory jsou typickým příkladem kerného pohoří. Horniny jsou bohaté na kovové rudy. V příkopové propadlině pak vznikla bohatá ložiska hnědého uhlí.

Obr. 7: Geomorfologické členění Ústeckého kraje; zvýrazněn je vymezený turistický region

Zdroj: Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji
Analytická část

Jak již bylo zmíněno, region představuje velmi členitý prostor. Reliéf je tvořen dlouhou a šikmou krou vyznačující se na celé své jihovýchodní délce zlomovým svahem s poměrně výraznými výškovými rozdíly. Hřeben Krušných hor je zploštělý, tvořený náhorními plošinami s vrcholy kolem 900 m n. m. Nejvýznamnější vrcholy regionu představují:

- Loučná: 956 m n. m
- Stropník: 856 m n. m.
- Bouřňák: 869 m n. m.
- Kamenná: 842 m n. m.
- Pramenáč: 909 m n. m.
- Komářův hůrka: 806 m n. m.

Obr. 8: Geografická mapa dotčenej oblasti

Zdroj: RRA ÚK

Klimatické podmínky

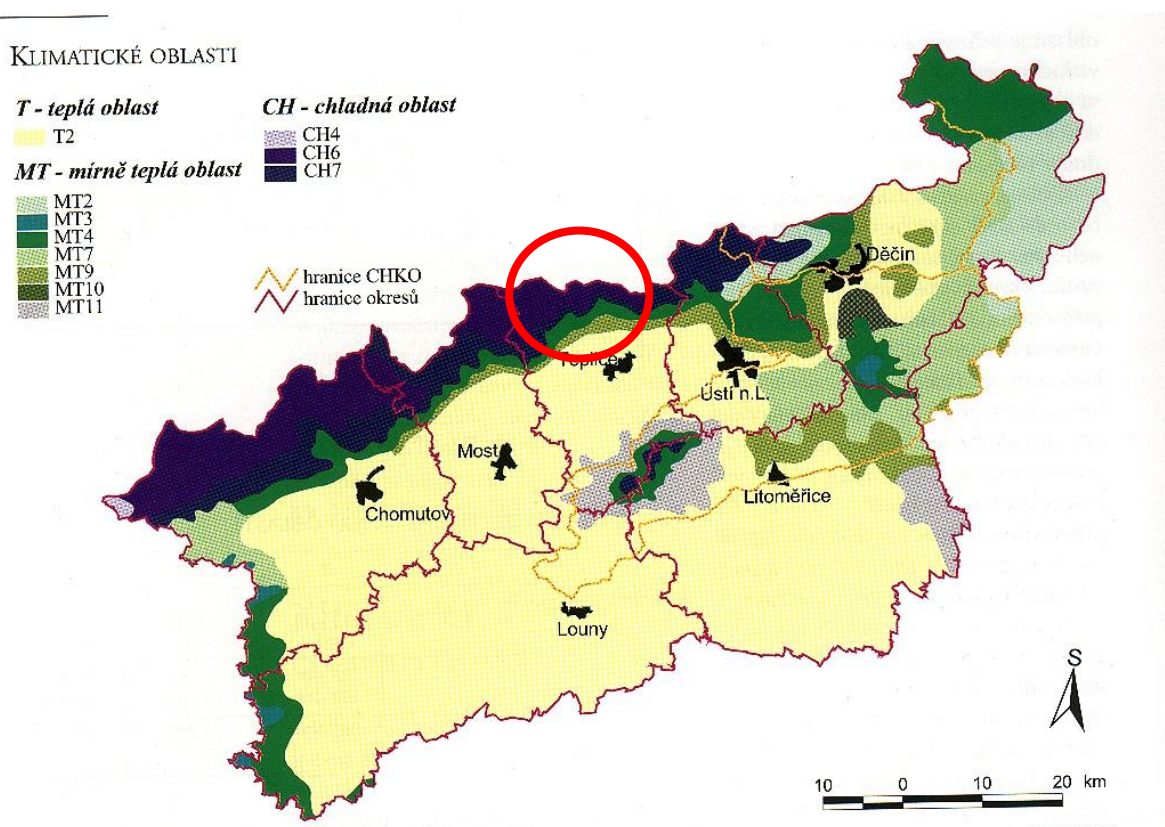
Klimatické podmínky regionu jsou určeny jeho polohou v atlanticko-kontinentální pozici mírně vlhkého podnebního pásu. V této oblasti převládá především západní proudění vzduchu a dochází zde ke střetávání atlantického a kontinentálního klimatického systému, což

způsobuje značnou proměnlivost počasí. Převládá zde sice vliv vzduchu mírných šířek, krátkodobě však dochází i k projevům arktického vzduchu ze severských oblastí nebo naopak teplého vzduchu ze subtropických jižních oblastí.

Průběh pohoří, poloha a směr údolí způsobují poměrně značné rozdíly v lokálních podmínkách. Výjimkou nejsou mlhy a prudké bouře s větry především na podzim a v zimě. Zima bývá studená, léto krátké, zato však poměrně teplé. Tyto oblasti se řadí do tzv. chladné klimatické oblasti. Tato oblast je charakterizována nízkými průměrnými letními (pod 14 °C v červenci) i průměrnými zimními teplotami (-3 až -7 °C v lednu). Ostatní část dotčeného regionu lze řadit k mírně teplé klimatické oblasti. Ta je charakterizována průměrnými teplotami v červenci 16 – 18 °C, v lednu pak -2 až -6 °C.

Srážky v regionu se vyznačují značnou prostorovou i časovou rozmanitostí. Obecně lze říci, že s rostoucí nadmořskou výškou srážek přibývá. Krušné hory způsobují tzv. srážkový stín, takže úhrn srážek dále od jejich úpatí klesá. Tyto srážky pak dopadají až ve středních Čechách.

Obr. 9: Klimatické oblasti Ústeckého kraje; zvýrazněn je vymezený turistický region

Zdroj: Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji

Hydrologie

Krušné hory představují oblast, ve které se nachází celá řada horských pramenů a bystřin, představujících zdroj pitné vody pro početné obyvatelstvo podkrušnohorských pánví. Typický pro celý region je směr toku těchto vod, a to směrem od hřebenu Krušných hor do nížin ve vnitrozemí do povodí Labe. České svahy regionu odvodňuje řeka Bílina, saská část je odvodňována řekami Mulda a Weisseritz. Seznam toků obsahuje následující tabulka.

Analytická část

Tab. 1: Vodní toky ve vymezeném regionu

Toky v regionu – česká část	
Bystřice	Modlanský potok
Mstišovský potok	Přítkovský potok
Lesní potok	Zálužanský potok
Sviní potok	Vrchoslavský potok
Mlýnecký potok	Horský potok
Křižanovský potok	Krupský potok
Domaslavický potok	Sklářský potok
Slaniskový potok	Oldříšský potok
Hájský potok	Mackovský potok
Osecký potok	Flájský potok
Bouřlivec	Potok Tří pánů
Bobrový potok	Nerudův potok
Líščí potok	Radní potok
Toky v regionu – saská část	
Müglitz	Mulde
Wilde Weisseritz	Rotes Wasser
Rote Weisseritz	Hirschbach
Grosse / Kleine Biela	Schilfbach

Na horských potocích Krušných hor se nachází několik umělých nádrží. V dubském regionu se nalézá Flájská přehrada. Slouží jako zdroj pitné vody pro oblast severočeské hnědouhelné pánve a také jako hydroenergetické zařízení. Dalším jejím účelem je snížení povodňového průtoku na Flájském potoce a tedy částečná ochrana území pod hrází před povodněmi. Byla vybudována na Flájském potoce v letech 1951 – 1964, do provozu však byla uvedena již v roce 1960. Tato přehrada je díky své unikátní konstrukci zařazena mezi technické památky České republiky.

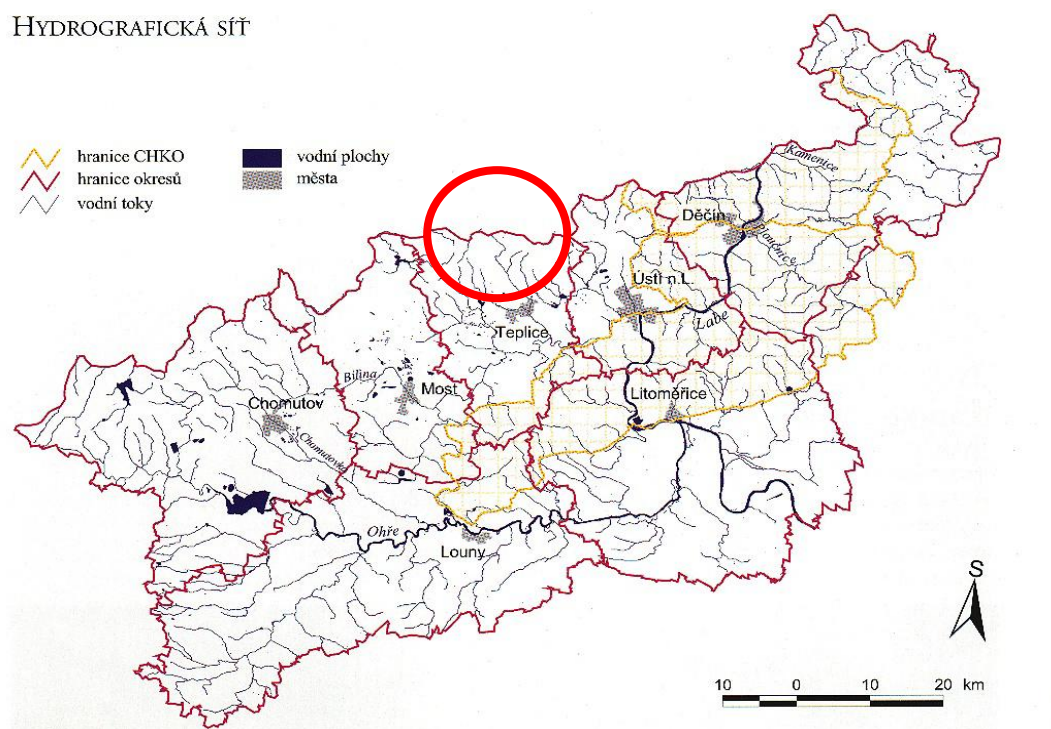
Tab. 2: Základní údaje o Flájské přehradě

Flájská přehrada	
Kóta koruny hráze	739,31 m n. m.
Délka koruny hráze	459 m
Maximální výška hráze nad terénem	49,46 m
Kóta dna nádrže	689,85 m n. m.
Hladina stálého nadržení	710,81 m n. m.
Zásobní prostor	19,5 mil. m ³
Celková zatopená plocha	153 ha

V sousedství Flájské přehrady se nachází středověká technická památka Flájský plavební kanál, který sloužil k dopravě dřeva do Saska a starší než známé kanály šumavské. Součástí kanálu je Jiřetínský vodopád nad Českým Jiřetínem.

Obr. 10: Hydrografická síť Ústeckého kraje; zvýrazněn je vymezený turistický region

HYDROGRAFICKÁ SÍŤ

Zdroj: Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji

3.2 Obyvatelstvo a sídla

Účelem této kapitoly je obecné zhodnocení stavu a vývojových tendencí demografických charakteristik, které obyvatelstvo města Dubí a obcí relevantního regionu vykazuje. Příslušný region je vymezen v kapitole 2.4 Vymezení turistického regionu. Tato subkapitola podá bližší informace k nejvýznamnějším sídlům tohoto regionu a základní informace o demografické struktuře obyvatelstva.

Nejvýznamnější sídla

Celá oblast Krušných hor prošla z hlediska sídelní struktury poměrně dynamickým vývojem. Rozmístění obyvatelstva na určitém území obecně je výsledkem mnoha dlouhodobých procesů, ovlivněných nejen přírodními, ale také socioekonomickými podmínkami.

Sídelní struktura vymezeného regionu se vyvíjela v závislosti na poměrně specifických znacích celé této oblasti, k nimž patřila zejména těžba nerostných surovin s navazujícím rozvojem především těžkého průmyslu a dopravy a dále značné přesuny obyvatelstva – před začátkem 2. světové války, poválečné po roce 1945 a následné znovuosídlování oblasti z ostatních částí celé republiky.

Za základní ukazatel týkající se obyvatelstva a osídlení a mající potřebnou vypovídající hodnotu lze považovat počet obyvatel příslušných měst a obcí a jeho vývoj. Cenným zdrojem pro zjištění těchto informací jsou výsledky sčítání lidu, domů a bytů, pořádaných na území státu přibližně v desetiletém cyklu, a také výsledky šetření o přirozeném pohybu obyvatel a prostorové migraci.

Lze konstatovat, že na demografický vývoj obecně mají vliv především dva faktory – vývojové tendence populačního vývoje a možnosti rozvoje území z hlediska bydlení. Významnou vývojovou tendencí, která se v současné době naplno projevuje, je proces stárnutí obyvatelstva postihující většinu států vyspělého světa. Lze tak předpokládat, že v průběhu času bude populace v regionu ubývat.

Město Dubí a okolní obce z těchto předpokladů žádným způsobem nevybočují. Tento trend však může být do značné míry narušen, či dokonce zastaven, působením druhého faktoru majícího vliv na demografický vývoj. Ke stabilizaci počtu bydlících, či dokonce k růstu počtu obyvatel vymezeného regionu, by mohl přispět rozvoj lokálního trhu s bydlením jako významné determinanty atraktivity života v obci.

Počet obyvatel je prostřednictvím cenzových šetření sledován již od roku 1869. Je pochopitelné, že ve vývoji počtu obyvatel se odráží jak významné události národních dějin, tak události lokálního, příp. regionálního charakteru.

Zásadním zlom v demografickém vývoji města Dubí a blízkých obcí představují politické, sociální a demografické změny související s koncem druhé světové války v roce 1945. Odsun německé části obyvatelstva znamenal začátek výrazného a kontinuálního poklesu počtu obyvatel.

Dalším faktorem majícím poměrně výrazný vliv na vývoj počtu obyvatel v oblasti byl rozvoj těžby uhlí v severočeské pánevní oblasti v průběhu 80. let 20. století. V tomto období bylo uvažováno o likvidaci značné části regionu právě z důvodu pokračující těžby zasahující stále větší oblast Podkrušnohorské pánve. Ačkoli tato varianta nakonec nebyla realizována, dlouhotrvající nejistota obyvatel oblasti měla za následek setrvačný pokles počtu obyvatel.

Významná sídla dotčeného regionu jsou z hlediska základních charakteristik stručně představena. Samotnému městu Dubí je pak věnována podrobnější analýza.

Tab. 3: Základní demografické údaje o sídlech v regionu

		Krupka	Osek	Hrob	Košťany	Mikulov	Moldava
Katastrální plocha (ha) ¹		4662	4238	1109	2432	319	3242
Počet podnikatelských subjektů ²		2444	779	385	488	58	137
Obyvatelstvo	živě narození ³	175	56	22	28	3	6
	zemřelí ³	113	52	22	33	1	1
	přirozený přírůstek³	62	4	0	-5	2	5
	přistěhovalí ³	393	125	51	141	13	22
	vystěhovalí ³	460	127	91	82	20	56
	saldo migrace³	-67	-2	-40	59	-7	-34
	přírůstek/úbytek celkem³	-5	2	-40	54	-5	-29
	počet obyvatel 0 - 14 let ¹	2329	744	324	440	33	43
	počet obyvatel 15 - 64 let ¹	10152	3615	1505	1994	130	250
	počet obyvatel 65 a více let ¹	1505	674	284	1012	24	8
počet obyvatel celkem²		13981	5035	2073	2868	182	272

Zdroj: Český statistický úřad.

Poznámka: ¹ data k 31. 12. 2008, ² data k 31. 12. 2009, ³ data za rok 2009

Dubí

Pro lepší přehled o trendech a vývoji počtu obyvatel v tomto městě následuje několik tabulek zachycujících pohyb obyvatelstva ve městě Dubí a jeho místních částech.

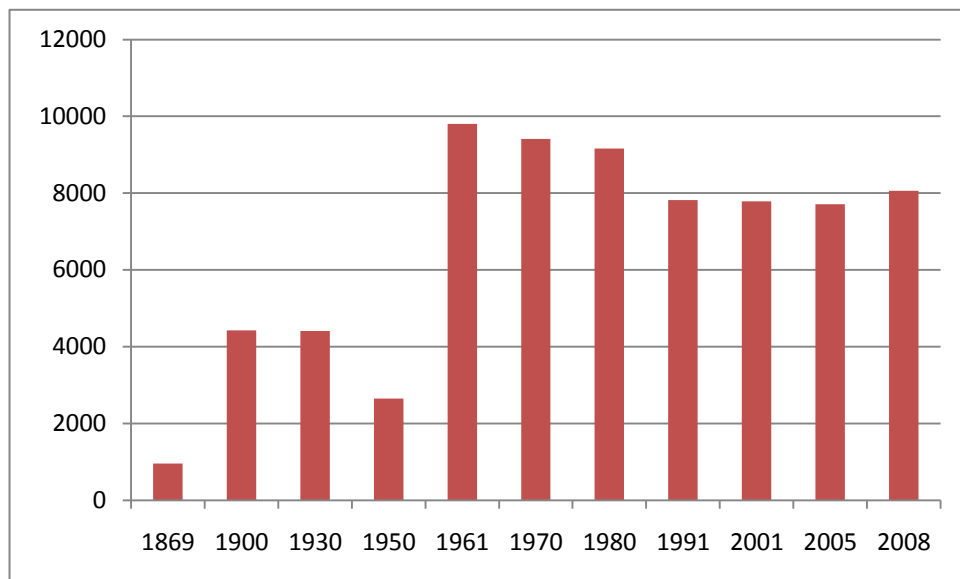
Tab. 4: Vývoj počtu obyvatel ve městě Dubí

rok	1869	1900	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2005	2008
obyvatel	957	4 423	4 411	2 646	9 800	9 412	9 160	7 815	7 789	7 714	8 062

*počet obyvatel do r. 1950 pouze za obec Dubí

Zdroj: ČSÚ, Historický lexikon obcí ČR

Vývoj počtu obyvatel ve městě Dubí v sobě odráží historické události, které jsou s tímto regionem spojeny. V relativním vyjádření je patrný poměrně značný pokles počtu obyvatel v roce 1950. Tento fakt je třeba přičítat již dříve zmíněným historickým událostem po roce 1945, kdy po odsunu německého obyvatelstva došlo k radikální výměně obyvatelstva a tím došlo k zažehnutí výrazného a stálého poklesu počtu obyvatel města. Další výrazný skok ve vývoji tohoto ukazatele představuje rok 1960. Z tabulky je patrný velký nárůst počtu obyvatel. Ten je spojen s administrativním připojením dříve samostatných obcí Bystřice, Běhánky, Drahůvky a Pozorka k Dubí a v roce 1980 s připojením hraniční obce Cínovec a přilehlé obce Mstišov. Určitý pokles počtu bydlících v Dubí v průběhu 80. let je pak možno připisovat také již dříve zmíněnému záměru rozšíření oblasti těžby uhlí. Od této snahy však bylo upuštěno, což našlo svůj odraz i v určité stabilizaci počtu obyvatelstva ve městě Dubí od poloviny 90. let.

Obr. 11: Vývoj počtu obyvatel města Dubí

Zdroj: ČSÚ, Historický lexikon obcí ČR

Počet obyvatel v jednotlivých částech města Dubí před i po jejich připojení znázorňují následující tabulky.

Tab. 5: Počet obyvatel jednotlivých částí města Dubí v období 1869 – 1991

část obce	1869	1900	1930	1950	1970	1980	1991
Běhánky	169	2 322	2 425	1 321	263	256	967
Bystřice	367	2 691	2 821	1 656	2 395	2 217	1 337
Cínovec	1 265	1 188	1 310	549	247	153	84
Drahůnky	282	1 121	1 172	575	81	58	3
Dubí	957	4 423	4 411	2 646	3 274	3 900	3 681
Mstišov	599	2 691	2 856	1 865	713	557	415
Pozorka	792	3 450	3 604	2 022	2 439	2 019	1 028
Dubí (celkem)	4 431	17 886	18 599	10 634	9 412	9 160	7 815

Zdroj: Město Dubí

Tab. 6: Počet obyvatel jednotlivých částí města Dubí v období 2001 – 2008

část obce	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Běhánky	758	811	830	852	854	846	897	911
Bystřice	1 073	1 103	1 122	1 134	1 152	1 188	1 219	1 043
Cínovec	66	67	63	67	63	68	73	70
Drahůnky	266	271	285	301	317	314	330	267
Dubí	3 275	3 440	3 454	3 544	3 603	3 658	3 749	3 741
Mstišov	413	430	433	446	451	451	466	379
Pozorka	1 992	1 961	1 802	1 057	1 087	1 128	1 154	920
Dubí (celkem)	7 843	8 083	7 989	7 401	7 527	7 653	7 888	7 331

Zdroj: Město Dubí

Pohyb obyvatel v Dubí

Pohyb obyvatelstva je statistikou velmi přesně zachycen. Ukazatel přirozeného přírůstku či salda migrace představuje jednu ze základních charakteristik vztahujících se k obyvatelstvu.

Tab. 7: Vývoj počtu obyvatel v Dubí v letech 1991 – 2008

rok	narození	zemřelí	přirozený přírůstek	přistěhovalí	vystěhovalí	saldo migrace	celkový přírůstek
1991	81	165	-84	352	307	45	-39
1992	88	186	-98	402	232	170	72
1993	103	179	-76	353	226	127	51
1994	97	173	-76	259	185	74	-2
1995	67	214	-147	292	248	44	-103
1996	80	158	-78	249	221	28	-50
1997	64	164	-100	273	193	80	-20
1998	73	155	-82	320	201	119	37
1999	84	175	-91	315	172	143	52
2000	62	156	-94	425	232	193	99

2001	61	197	-136	310	286	24	-112
2002	78	202	-124	381	224	157	33
2003	79	170	-91	358	249	109	18
2004	97	140	-43	394	222	172	129
2005	79	173	-94	345	257	88	-6
2006	97	155	-58	317	266	51	-7
2007	76	147	-71	476	278	198	127
2008	87	162	-75	552	249	303	228
celkem	1 453	3 071	-1618	6 373	4 248	2125	507

Zdroj: ČSÚ

Tabulka ukazuje vývoj přirozené měny a migrace v letech 1991 – 2008. Přirozená měna v celém sledovaném období vykazuje záporné hodnoty. To je třeba přičítat nízké míře porodnosti, která je typická pro celou Českou republiku i vyspělé státy Evropy. Za 18 sledovaných let došlo ve městě Dubí k narození 1453 dětí. Průměrná hodnota tak činí 81 dětí ročně. Minimální hodnotu představuje rok 2001, ve kterém došlo k narození 61 osob, naopak maximum je představováno rokem 1993, kdy se narodilo 103 dětí.

Migrační pohyb naopak vykazuje ve všech sledovaných letech hodnoty kladné. Takové hodnoty vypovídají o určitém pozitivním vnímání atraktivity a úrovně kvality života obyvateli města.

Právě díky poměrně vysokým hodnotám přistěhovaných obyvatel dosahuje město Dubí, i přes naopak nepříznivé výsledky týkající se přirozené měny, ve většině sledovaných let přírůstku obyvatelstva. Celková změna počtu obyvatel za sledované období znamená přírůstek ve výši 507 obyvatel.

Věková struktura obyvatel Dubí

Následující tabulka podává rámcový přehled o věkové struktuře obyvatelstva ve městě Dubí. Ke znázornění vývojových tendencí slouží srovnání podílů v roce 1991, 2000 a 2008.

Tab. 8: Vývoj věkové struktury obyvatel v Dubí

VĚK	1991				2000				2008			
	Muži	Ženy	Celkem	%	Muži	Ženy	Celkem	%	Muži	Ženy	Celkem	%
Předproduktivní (0-14)	801	636	1 437	18,4	611	609	1 220	15,42	601	583	1 184	14,69
Produktivní (15 – 64)	2 379	2 286	4 665	59,7	2 882	2 709	5 591	70,68	3 005	2 782	5787	71,78
Poproduktivní (65 a více)	577	1 136	1 713	21,9	377	722	1 099	13,89	429	662	1091	13,53
Celkem	3 757	4 058	7 815	100	3 870	4 040	7 910	100	3 847	3 987	8 062	100

Zdroj: ČSÚ

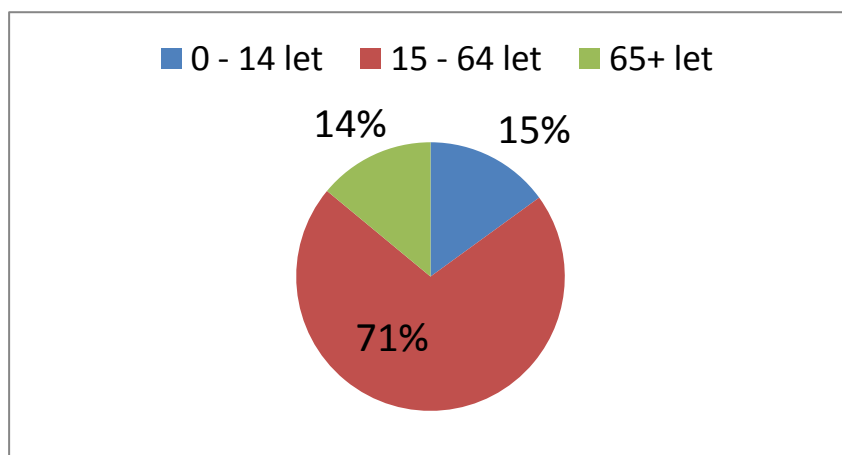
Z tabulky je jasně patrný snižující se podíl obyvatelstva v předproduktivním věku. V roce 1991 činil podíl tohoto obyvatelstva 18,4 %, v roce 2008 již pouze 14,69 %. Vývoj této charakteristiky je negativně ovlivněn především nízkými hodnotami porodnosti, pozitivní vliv má naopak poměrně vysoká imigrace. Podíl obyvatelstva v produktivním věku naopak zaznamenal ve sledovaném období značný nárůst. Tento fakt lze přičítat především vlivu

silných populačních ročníků z období 1945 – 1950 a 1970 – 1975. Určitý vliv má také struktura přistěhovalých osob.

Při porovnání struktury z hlediska pohlaví se i ve městě Dubí projevuje celospolečenský jev, který se nazývá mužská nadúmrtnost. Tento jev spočívá v převaze počtu žen nad muži v poproduktivním věku. Tento jev je dán obecně nižší střední délkou života mužů než žen. V roce 1991 činil podíl žen v poproduktivním věku 66 % z celkového počtu obyvatel této věkové skupiny. V roce 2008 tento podíl činil 61 %.

V grafické podobě znázorňuje věkové složení obyvatelstva města Dubí v roce 2008 následující obrázek.

Obr. 12: Věkové složení obyvatelstva města Dubí

Zdroj: ČSÚ

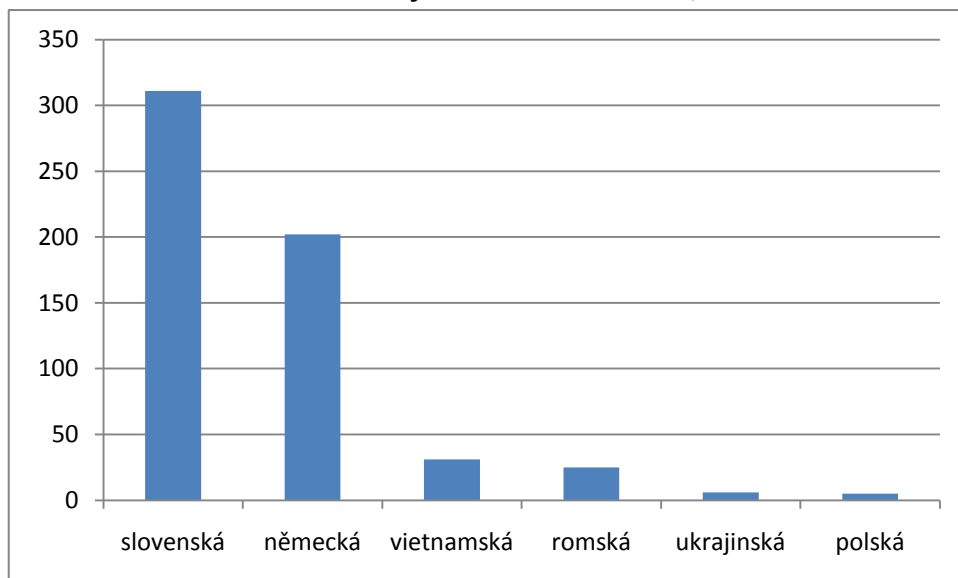
Národnostní složení

Národnostní složení obyvatel státu bylo naposledy sledováno Sčítáním lidu, domu a bytů v roce 2001. Občanům státu tak byla dána možnost přihlásit se k určité národnostní skupině dle svého vlastního cítění a uvážení. To, s jakou národnostní skupinou se občané města identifikují, znázorňuje následující tabulka a graf.

Tab. 9: Národnostní složení obyvatel města Dubí

	Obyvatelstvo celkem	V tom národnost								
		česká	moravská	slovenská	německá	polská	romská	ukrajinská	vietnamská	nezjištěno
Dubí	7 630	6 796	9	311	202	5	25	6	31	245
%	100,00%	89,1	0,12	4,08	2,65	0,07	0,33	0,08	0,41	3,21

Zdroj: ČSÚ, (SLBD k 31. 3. 2001)

Obr. 13: Národnostní složení obyvatelstva města Dubí, další národnosti

Zdroj: ČSÚ, (SLBD k 31. 3. 2001)

Téměř 90 % obyvatel města Dubí se hlásí k národnosti české. Druhé největší zastoupení mají občané města hlásící se k slovenské národnosti. Konkrétně tak učinilo 4,08 % obyvatel města Dubí.

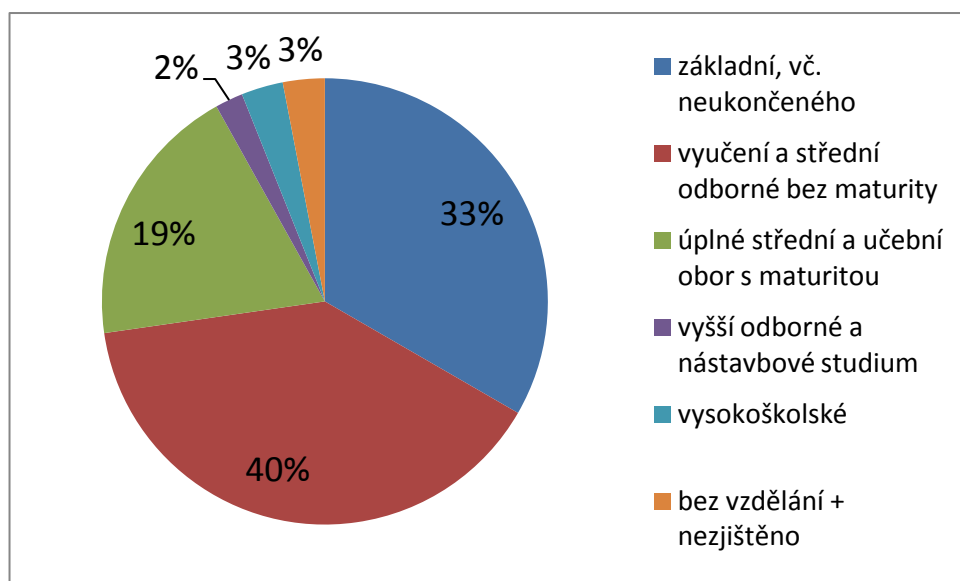
Úroveň vzdělanosti

Sčítání lidu, domů a bytů poskytuje také cenné informace týkající se vzdělanostní struktury obyvatelstva. Tuto strukturu obyvatel města znázorňuje níže uvedená tabulka. Z tabulky vyplývá, že největší podíl představují obyvatelé vyučení či se středním odborným vzděláním bez maturity, konkrétně tohoto vzdělání dosáhlo 39 % procent obyvatel, 2 522 lidí v absolutním vyjádření. Vysoký podíl představují také lidé se základním vzděláním, a to včetně neukončeného. Tento podíl činí 33,2 %. Vysokoškolsky vzdělaných lidí žilo v Dubí v roce 2001 celkem 232. To představuje 3,6% podíl.

Tab. 10: Vzdělanost obyvatel v Dubí

	Obyvatelstvo		v tom	
	celkem	v %	muži	ženy
Celkem	6 463	100	3 118	3 345
<i>v tom nejvyšší ukončené vzdělání:</i>				
základní, vč. neukončeného	2 145	33,2	799	1 346
vyučení a střední odborné bez maturity	2 522	39	1 498	1 024
úplné střední a učební obor s maturitou	1 246	19,2	552	694
vyšší odborné a nástavbové studium	149	2,3	56	93
vysokoškolské	232	3,6	127	105
bez vzdělání	88	1,4	35	53
nezjištěno	79	1,2	49	30

Zdroj: ČSÚ, (SLBD, k 31. 3. 2001)

Obr. 14: Vzdělanostní struktura obyvatel města Dubí

Zdroj: ČSÚ, (SLBD, k 31. 3. 2001)

Vyjíždka a dojíždka

Z města Dubí vyjíždělo za prací téměř 55 % pracujících obyvatel, celkem 1 737. Za vzděláním vyjíždělo denně 588 žáků, studentů a učňů (49,5 % z celkového počtu). Jedná se především o vyjíždku do středních a vysokých škol.

Tab. 11: Vyjíždka a dojíždka za prací a studiem

	Obyvatelé vyjíždějící z obce za prací, z toho denně					Žáci, studenti a učni vyjíždějící do škol	
	celkem	v % z pracujících celkem	s dobou cesty			celkem	v % ze žáků, studentů a učňů
			do 29 minut	30 - 59 minut	60 minut a více		
Správní obvod Teplice	21 314	47,6	9 641	7 002	1 085	5 774	33,3
Dubí	1 737	54,9	785	626	89	588	49,5

Zdroj: ČSÚ, (SLBD k 31. 3. 2001)

Podle času stráveného na cestě u denně dojíždějících mají největší četnost intervaly s časovou délkou 15 – 29 minut (v kraji 39,2 %), v Dubí pak časový interval 30 – 59 min. (46,7 %). Nejvíce dojíždějících pracuje v průmyslovém odvětví.

3.3 Dopravní infrastruktura

Uspořádání komunikací ve městě Dubí a jeho okolí vychází z principu nové organizace širších přepravních vztahů. Záměrem tohoto nového uspořádání je především odklonit dopravu z tahů vedoucích přes město Dubí.

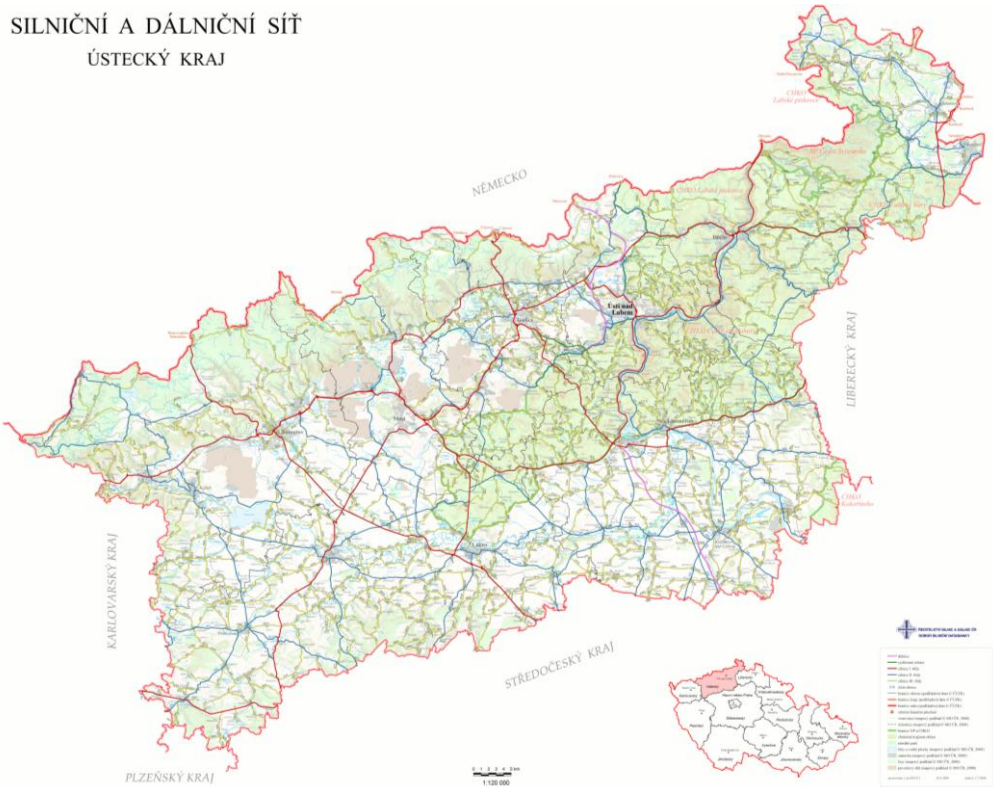
Stávající silnice I/8 je i nadále výhledově řešena jako páteřní osa dotčeného území. Doporučena je však její dílčí přestavba v úseku Dubí, Pozorka – lázně Dubí na městskou třídu s městotvornými prvky.

Doprava ze silnice I/27 Litvínov – Lom – Dubí je v územně plánovací dokumentaci Ústeckého kraje navržena k přesměrování do koridoru Litvínov – Lom – Duchcov – Teplice. Stávající úsek Lom – Dubí by byl nadále veden jako silnice II. třídy. Tato komunikace v současné době plní funkci obslužné a distribuční osy nadmístního významu. Ve městě Dubí pak dochází k jejímu křížení se silnicí I/8, odkud na ni dále navazuje silnice č. 253 Dubí – Krupka – Ústí nad Labem – Děčín. Místní obsluhu území v dotčeném regionu pak zajišťuje síť komunikací třetí třídy a uliční osnova jednotlivých měst. Tato silniční infrastruktura je pak v určité míře doplněna historickou železniční tratí č. 135 Most – Louka u Litvínova – Dubí – Moldava a také č. 132 Oldřichov u Duchcova – Teplice, Lesní brána – Děčín, která v současnosti není v provozu.

Silniční doprava

Silniční a dálniční síť v Ústeckém kraji znázorňuje následující obrázek.

Obr. 15: Silniční a dálniční síť Ústeckého kraje

Zdroj: Ředitelství silnic a dálnic ČR

Nejvýznamnější silniční komunikaci dotčeného regionu představuje silnice I/8 Praha – Teplice – Dubí – Cínovec. Ačkoli význam této komunikace po otevření dálnice D8 upadl, je snahou v trendu přesunu dopravy na dálnici pokračovat. Tato komunikace je v celém svém průběhu stabilizovaná a územně respektovaná ve stávající stopě. V centru města Dubí se tato silnice kříží se silnicí II/253 a I/27. Tato průsečná křižovatka je v současnosti připravována k přestavbě na malou okružní křižovatku. Účelem plánované přestavby je zpomalení dopravy na této komunikaci při průjezdu městem a zvýšení plynulosti dopravy v celém tomto prostoru. Ve vybraných částech v úseku Dubí, Pozorka – Dubí, městský úřad je navržena přestavba uličního profilu pro zvýšení bezpečnosti nemotorové dopravy.

Silnice I/27 přivádí do regionu návštěvníky ze západních Čech. Tato silnice je krajskými záměry sledovaná ve stávající stopě jako silnice II. třídy, na kterou se v centrální části Dubí napojují silnice I/8 a II/253 v místě navrhované malé okružní křižovatky. Převod silnice na komunikaci II. třídy umožní řadu pozitivních efektů přímo ve městě Dubí. Bude tak umožněna přestavba uličního profilu s posílením městotvorných prvků, redukce šířky jízdních pruhů ve prospěch podélných parkovacích míst, dále tato změna vytvoří možnost umístění dalších zelených prvků, vybudování samostatné cyklostezky, rozšíření chodníků apod.

Silnice II/253 Dubí – Krupka – Chlumeck (E 442) – Ústí nad Labem plní funkci nadmístní propojovací osy zpřístupňující a obsluhující hustou obytnou strukturu v úseku Dubí, centrum – místní část Běhánky – místní část Drahůvky a dále Krupka – Chlumeck. V hledem k intenzitě dopravy a nevyhovujícímu prostorovému uspořádání komunikace je nutná její úprava za účelem minimalizace potenciálních střetů motorové a nemotorové dopravy.

Silnice III/00822 Dubí – Mstíšov představuje hlavní propojovací osu těchto městských částí. Je očekáván nárůst významu této silnice v souvislosti s navrhovanými a plánovanými plochami pro bydlení v místní části Mstíšov. Silnice pak bude využívána jako hlavní přístupová komunikace jak ve směru od silnice I/8 a centrální části Dubí, tak od silnice III/01319 ve směru od Teplic a Dubí, Lesní brány. Silnice je ve svém průběhu i výhledově stabilizovaná, doporučeny jsou však částečné úpravy v uličním profilu v rámci přestavby území a nezbytného napojení nových obslužných komunikací.

Silnice III/01319 Mstíšov – Pozorka – Novosedlice propojuje silnice I/8 a I/27. Tvoří hlavní uliční osu s obslužnou funkcí v zastavěné části Mstíšova a Pozorky. Je plánováno, že i do budoucna si tato komunikace zachová především lokální přepravní funkci s přímou obsluhou přilehlé zástavby a s návazností místních komunikací, zpřístupňující nově navrhované lokality pro bydlení. Silnice je výhledově stabilizovaná bez nároků na zásadní přestavbu.

Silnice III/25320 Mstíšov – Košťany zajišťuje návaznost východní části Dubí na sousední obce. Silnice je výhledově stabilizovaná.

Silnice III/25345 Pozorka – Novosedlice je nadřazenou obslužnou komunikací zpřístupňující a obsluhující výrobní, hospodářskou a komerční zónu v prostoru Lesní brány (ulice Novosedlická a Hřbitovní). V širších souvislostech silnice zajišťuje komunikační spojení Dubí – Novosedlice – Teplice. Silnice je výhledově ve své trase stabilizovaná. V zastavěné části je doporučena úprava uličního profilu s doplněním oboustranných chodníků a doprovodné zeleně, v dílčích úsecích s vymezením zálivů pro podélné stání osobních automobilů.

V roce 2005 proběhlo sčítání na silniční a dálniční síti České republiky. Situaci v Ústeckém kraji znázorňuje mapka.

[illegible]

Analytická část

Obr. 17: Intenzita dopravy ve městě Dubí

Zdroj: Ředitelství silnic a dálnic ČR; čísla a barvy označují počet projíždějících vozů za 24 hodin.

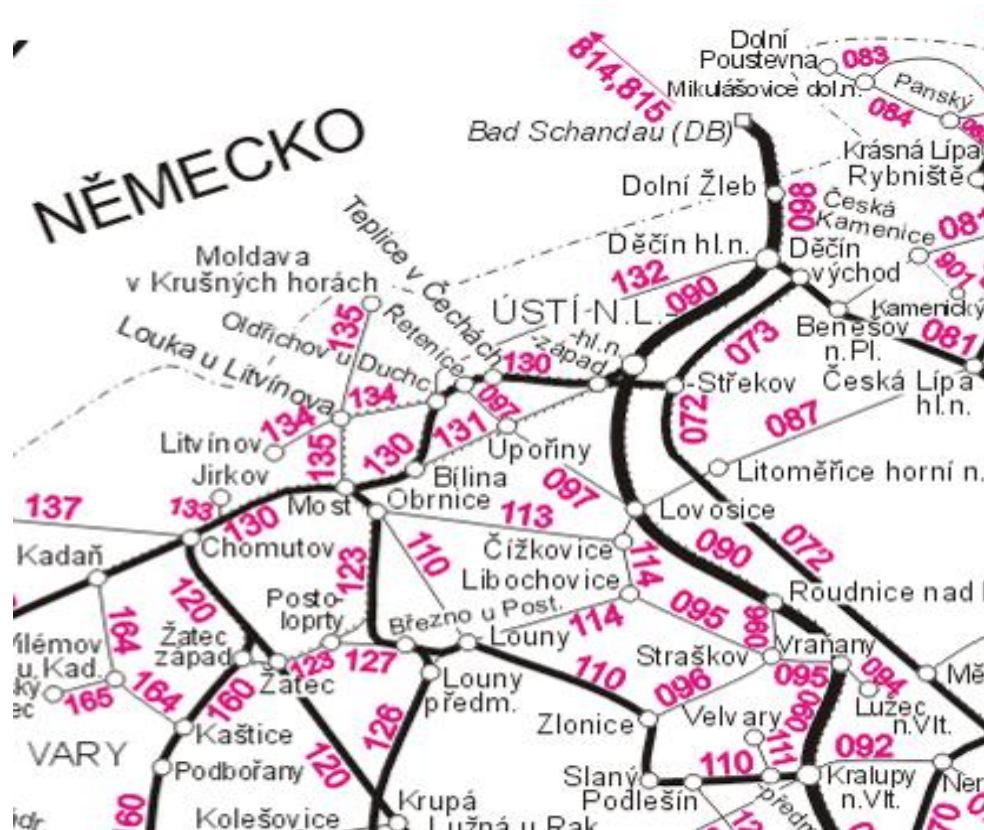
Železniční doprava

V dotčeném regionu se nachází dvě železniční tratě představující doplňkové prvky dopravní infrastruktury k silniční síti. Jedná se o regionální tratě č. 132 Oldřichov u Duchcova – Teplice, Lesní brána – Děčín, a č. 135 Most – Litvínov – Louka u Litvínova – Dubí – Moldava v Krušných horách.

Regionální trať č. 132 není v současné době využívána. Má však poměrně zásadní význam do budoucnosti spočívající v možném využití pro nákladní přepravu. Vlečkové hospodářství je páteřní kolejí napojeno na železniční stanici Teplice, Lesní brána. Výhoda tratě spočívá v možnosti kolejového napojení stávajících i případných budoucích výrobních komerčních aktivit na celostátní železniční síť a I. tranzitní železniční koridor.

Regionální trať č. 135 je historická železniční dráha spojující město Most a obec Moldava v Krušných horách. Tato trať byla vybudována společností Pražsko–duchcovská dráha ve druhé polovině 19. století. Jejím hlavním účelem bylo umožnit export uhlí do sousedního Saska. Pro svou technickou unikátnost v řešení překonání převýšení mezi Mostem a hřebenovými partiemi Krušných hor byla tato trať v roce 1998 prohlášena národní technickou památkou. Tato trať je součástí projektu EURO-CESTY, připravovaná Euroregionem Krušnohoří/Erzgebirge ve spolupráci se saskou stranou. V rámci společného projektu je navrženo obnovení kolejového propojení úseku Moldava – Holzhau a vytvoření kolejového propojení pro lehkou kolejovou dopravu v systému Tram-Train v ose Most – Litvínov – Dubí – Moldava – Holzhau – Freiberg – Chemnitz.

Obr. 18: Železniční síť v Ústeckém kraji, výřez

Zdroj: České dráhy

Pěší a cyklistická doprava

Území dotčeného regionu je velmi atraktivní z hlediska turistiky a cykloturistiky, a to především díky pásu Krušných hor a následného příhraničního ruchu. Velmi frekventované jsou horské okruhy nabízející propojení s turistickými a cykloturistickými přechody na státní hranici a navazující na kvalitní trasy v Sasku. Hřebenovým prostorem Krušných hor také probíhá tzv. „Krušnohorská magistrála“. Jedná se o dálkový turistický tah, do jehož koridoru jsou soustředěny hlavní cyklistická trasa č. 23 Měděnec – Hora Svatého Šebestiána – Nová Ves v Horách – Fláje – Mikulov – Cínovec – Petrovice – Tisá – Sněžník – Děčín, Přípeř, Evropská pěší cesta E3 vedena v trase Boží Dar – Klínovec – Cínovec – Tisá – Děčín – Hřensko a lyžařská magistrála Krušnohoří.

Pro zkvalitnění úrovně a bezpečnosti značených dálkových tras, které jsou mnohdy vedeny v úsecích po silnicích II. a III. třídy v souběhu s motorovou dopravou, je navržena postupná dostavba a převedení tras do samostatných stezek segregovaných od motorové dopravy.

Na dálkové trasy navazuje síť pěších a cyklistických tras regionálního a mikroregionálního významu propojující turistické cíle v oblasti Pomezí, Bouřňáku a Komáří hůrky. Síť pěších a cyklistických tras využívá vybrané úseky stávajících silnic III. třídy, místní a účelové komunikace. Síť letních i zimních tras Krušnohorského hřebene je v zásadních směrech stabilizovaná a díky činnosti Klubu českých turistů také velmi dobře značená.

3.4 Místní hospodářství

V roce 2008 se Ústecký kraj podílel na tvorbě hrubého domácího produktu v České republice 6,4 %. V přepočtu na jednoho obyvatele dosahuje 80,5 % republikového průměru a je mezi kraji na jedenácté pozici. K nejvýznamnějším zaměstnavatelům Ústeckého kraje patří Mostecká uhelná společnost, Severočeské doly, Chemopetrol a nemocnice v Ústí nad Labem.

Průmyslová činnost z minulosti měla a dosud má nepříznivý dopad na kvalitu životního prostředí. Silně rozvinutá povrchová těžba značně poškodila přirozenou tvář krajiny, která se postupně obnovuje jen velmi nákladnou rekultivací. Dobře známy jsou i problémy s emisní situací v kraji. V posledním desetiletí došlo k výraznému zlepšení, což lze dokumentovat snižujícím se množstvím emisí, ale i přesto je kraj vnímán jako oblast s nejpoškozenějším životním prostředím. Neslavné prvenství kraj zaujímá v měrných emisích (t/km²) oxidu siřičitého a oxidů dusíku.

Podle výběrového šetření pracovních sil je v kraji zaměstnáno přibližně 372 tisíc osob, z nichž nejvíce je pracujících ve zpracovatelském průmyslu (cca 103,3 tisíc osob). V roce 2008 průměrná hrubá měsíční mzda v kraji dosáhla 20 970 Kč (na fyzickou osobu), za celorepublikovým průměrem zaostala o 2 567 Kč, ve srovnání krajů je Ústecký kraj na šestém místě. Pokles těžby uhlí, restrukturalizace podniků, útlum výroby i zemědělství mají za následek, že v republikovém srovnání je v Ústeckém kraji dlouhodobě nejvyšší míra registrované nezaměstnanosti (10,26 %, v ČR 5,96 % k 31. 12. 2008).

Ve statistickém registru ekonomických subjektů bylo koncem roku 2008 více než 175 tisíc firem, organizací a podnikatelů. Největší část tvoří podnikatelé – fyzická osoba nezapsaná v obchodním rejstříku (téměř 121 tisíc). Z hlediska třídění podle odvětvové klasifikace ekonomických činností se nejvíce subjektů zabývalo obchodem, opravami motorových vozidel a spotřebního zboží.

Z ekonomického hlediska lze Ústecký kraj rozdělit do čtyř částí: industrializovaná podkrušnohorská pánev, řídce zalidněný hřeben Krušných hor, zemědělská oblast Poohří a Českého středohoří a severní část regionu (Děčínsko a Šluknovsko) s rozptýleným drobným průmyslem a řadou chráněných přírodních území.

Řešený region se rozkládá na rozhraní první a druhé z těchto částí s tím, že převážná většina jeho území se nachází na svazích a hřebenech Krušných hor, ekonomickou základnou a místem velké části pracovních příležitostí jsou významná pánevní města, především Teplice.

Saská strana regionu nebyla postižena poválečným odsunem obyvatel ani velkoplošnou povrchovou těžbou hnědého uhlí, proto se zde ve větší míře i v horské oblasti zachovalo původní osídlení a tradiční ekonomická odvětví. Po útlumu těžby kovů na počátku 90. let 20. století se saská část Krušnohoří výrazně orientuje na cestovní ruch.

Zaměstnanost

Také v tomto případě relevantní údaje přináší Sčítání lidu, domů a bytů, které proběhlo v roce 2001. Dle výsledků bylo z celkového počtu 7 630 obyvatel města Dubí 3 860 osob ekonomicky aktivních. Největší podíl představuje zaměstnanost v průmyslu - 27,4 %

Analytická část

ekonomicky aktivních obyvatel. Druhý největší podíl představuje zaměstnanost v obchodě, opravě motorových vozidel a spotřebního zboží (11,6 %). Významný podíl představuje také zaměstnanost ve stavebnictví (9,87 %) a ve školství, zdravotnictví, veterinární a sociální činnosti (9,5 %). Následující tabulka znázorňuje zaměstnanost ekonomicky aktivních obyvatel podle pohlaví a odvětví ekonomické činnosti ve městě Dubí.

Tab. 12: Zaměstnanost ekonomicky aktivních obyvatel v Dubí

Město Dubí	Celkem	V tom		Struktura v %			Podíl žen v odvětví
		Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy	
Ekonomicky aktivní celkem	3 860	2 144	1 716	100	100	100	44,5
v tom odvětví ekonomické činnosti:							
zemědělství, lesnictví a rybolov	55	33	22	1,4	1,5	1,3	40
průmysl	1 057	666	391	27,4	31,1	22,8	37
stavebnictví	377	344	33	9,87	16	1,9	8,8
obchod, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží	448	204	244	11,6	9,5	14,2	54,5
pohostinství a ubytování	170	79	91	4,4	3,7	5,3	53,5
doprava, pošty a telekomunikace	221	154	67	5,7	7,2	3,9	30,3
peněžnictví a pojišťovnictví	59	17	42	1,5	0,8	2,4	71,2
činnosti v oblasti nemovitostí, služby pro podniky, výzkum	151	77	74	3,9	3,6	4,3	49
veřejná správa, obrana, povinné sociální zabezpečení	192	110	82	5	5,1	4,8	42,7
školství, zdravotnictví, veterinární a sociální činnosti	368	57	311	9,5	2,7	18,1	84,5
ostatní veřejné a osobní služby	235	123	112	6,1	5,7	6,5	47,7
nezjištěné odvětví	527	280	247	13,7	13,1	14,4	46,9

Zdroj: ČSÚ (SLBD, k 31. 3. 2001)

Z hlediska pohlaví je jasně patrná převaha žen v oborech školství, zdravotnictví, veterinární a sociální činnost, peněžnictví a bankovníctví a také v oblasti pohostinství a ubytovacích služeb.

Nezaměstnanost

Ústecký kraj dlouhodobě vykazuje nejhorší výsledky, co se registrované míry nezaměstnanosti týče. Samotný teplický okres vykazoval ke dni 31. 12. roku 2008 míru nezaměstnanosti ve výši 10,6 % a dlouhodobě se tak řadí mezi desítku okresů České republiky s nejvyšší hodnotou tohoto ukazatele.

Tab. 13: Vývoj míry nezaměstnanosti v Dubí (stav vždy k lednu příslušného roku)

	2005	2006	2007	2008	2009
Míra nezaměstnanosti	18,70%	16,10%	14,30%	11,60%	11,20%
Ekonomicky aktivní obyvatelstvo	3 860	3 860	3 860	3 860	3 860
Počet uchazečů o zaměstnání	722	620	551	447	434
Počet volných pracovních míst	1	10	38	41	4

Zdroj: MPSV

Z tabulky je patrný klesající trend míry nezaměstnanosti ve sledovaném období. Tento trend svědčí o významném potenciálu souvisejícím s přítomností průmyslových podniků. Ve srovnání s průměrem za celý okres má město s jeho přilehlými obcemi vyšší nezaměstnanost.

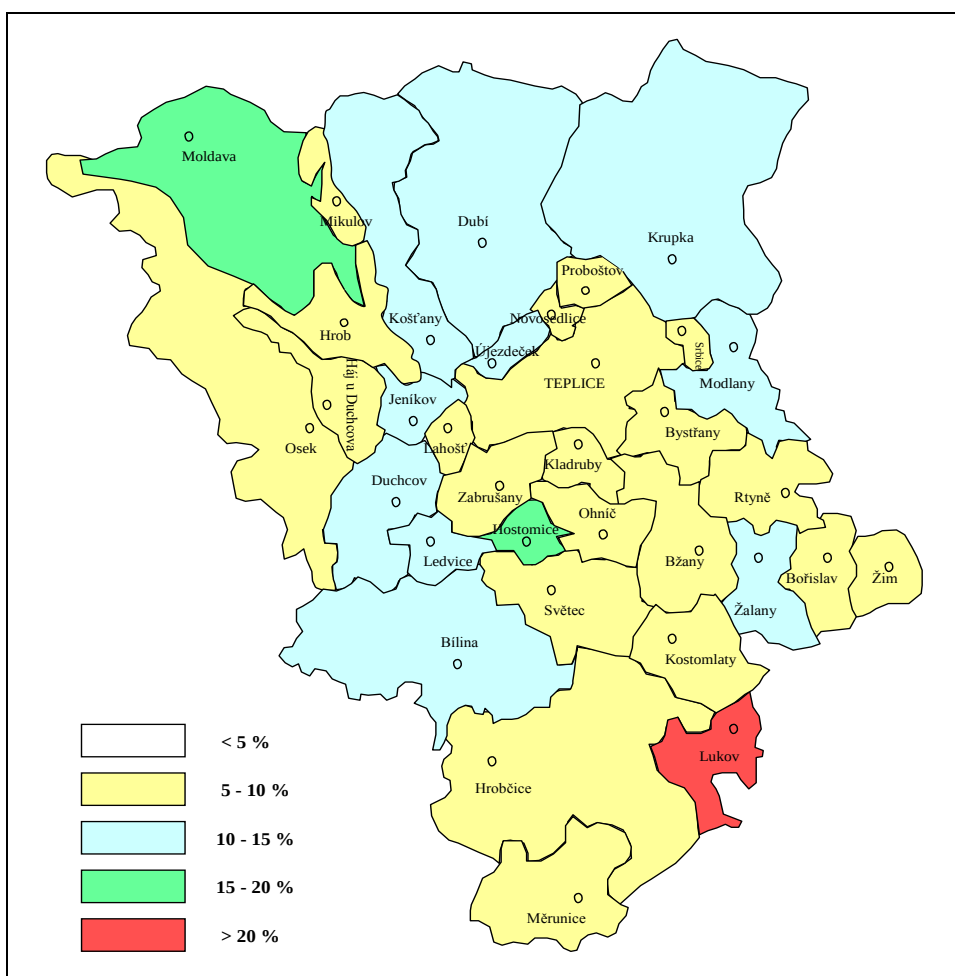
Pro lepší přehled o situaci týkající se nezaměstnanosti ve městě Dubí následuje srovnání s hodnotami, které vykazuje Ústecký kraj a Česká republika.

Tab. 14: Vývoj míry nezaměstnanosti – porovnání Dubí / Ústecký kraj / ČR

	Dubí	Ústecký kraj	Česká republika
Míra nezaměstnanosti	11,20%	11,20%	6,80%
Ekonomicky aktivní obyvatelstvo	3 860	429 107	5 647 770
Počet uchazečů o zaměstnání	434	49 681	398 061
Počet volných pracovních míst	4	3 719	68 494

Zdroj: MPSV; stav k lednu 2009

Obr. 19: Mapa míry nezaměstnanosti v okrese Teplice k 31. 12. 2008

Zdroj: Úřad práce Teplice

Hospodářská odvětví

Místní ekonomika města Dubí a bezprostředního okolí je charakterizována:

- pokračováním v tradici výroby skla a porcelánu;
- restrukturalizací a konverzí výrobních programů průmyslových závodů po roce 1989;
- existencí dominantních ekonomických subjektů

Tab. 15: Podnikatelské subjekty v Dubí podle oborů

Počet podnikatelských subjektů podle odvětví celkem		1 729
z toho	zemědělství, lesnictví, rybolov	63
	průmysl	173
	stavebnictví	217
	doprava a spoje	66
	obchod, prodej a opravy mot. vozidel a spotřebního zboží a pohostinství	770
	ostatní obchodní služby	254
	veřejná správa, obrana, povinné sociální pojištění	4
	školství a zdravotnictví	43
	ostatní veřejné, sociální a osobní služby	139

Zdroj: ČSÚ

Vývoj národní ekonomiky bude i nadále ovlivňovat jednotlivé sektory vztahující se k území města Dubí. Lze také očekávat určitý rozvoj stavebnictví a terciárního sektoru vzhledem k plánované výstavbě v jižní části města.

Město Dubí může potenciálně, vzhledem ke své blízkosti k městům Teplice a Ústí nad Labem, těžit z vazeb na tyto silné lokální trhy. Je však zapotřebí zvážit, jakou úroveň služeb může město Dubí nabídnout, je nutné zhodnotit pozitiva a negativa města jako suburbánního prostoru pro bydlení lidí pracujících v blízkých městech.

Tab. 16: Podnikatelské subjekty v Dubí podle právní formy

Počet podnikatelských subjektů celkem		1 729
z toho	státní organizace	10
	akciové společnosti	7
	obchodní společnosti	177
	družstevní organizace	1
	podnikatelé - fyzické osoby	1 163
	samostatně hospodařící rolníci	38
	svobodná povolání	71
	zemědělství podnikatelé – fyzické osoby	3
	ostatní právní formy	259

Zdroj: ČSÚ

Významným ekonomickým odvětvím, které má potenciál i v oblasti rozvoje cestovního ruchu, je výroba porcelánu. Akciová společnost Český porcelán Dubí je jedním ze čtyř výrobců populárního porcelánu s cibulovým vzorem. Tradice výroby porcelánu v Dubí sahá až do roku 1864. V roce 1885 byla zahájena výroba rozsáhlého sortimentu uceleného porcelánového souboru podle vzoru vyráběného v Porcelánové manufaktuře Míšeň. V roce 1955 začíná závod spolupracovat s vídeňskou firmou Thun-Hohenstein, který má velký podíl na sortimentní explozi. Roku 2002 se Český porcelán, akciová společnost zařadil mezi firmy a značky, které obdržely titul „Rodinné stříbro“.

Turisticky atraktivní je nejen samotná výrobní a podniková prodejna, ale existuje možnost navázat na síť tras oblíbených v německy mluvících zemích a učinit z Dubí zastávku na tzv. porcelánové stezce pokračující dále do Míšně.

Známým a často medializovaným problémem města Dubí je prostituce, kterou lze však vzhledem k oficiální neexistenci této profese pouze obtížně kvantifikovat. Obecně lze říci, že prostituce není v ČR de iure ani povolena, ani výslovně zakázána. Může však s sebou přinášet navazující trestnou činnost (v trestním zákoníku § 189 Kuplířství, § 190 Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, § 168 Obchodování s lidmi). Účinným prostředkem pro boj s prostitucí je zákon č. 2/2003 Sb., o obcích podle něhož může být postiženo jednání, které je v rozporu s vydanou obecně závaznou vyhláškou, jako přestupek podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

V období 2006 a 2010 došlo ve městě Dubí k souběhu dvou faktorů, které zásadně omezily rozsah prostituce: (1) pokles zájmu především německé klientely vzhledem k ekonomické krizi, posílení kurzu koruny a lepší dopravní dostupnosti prostituce v Praze a (2) aktivní přístup městské samosprávy zaměřený na vymýcení prostituce z města (vyhláška o zákazu nabízení a vyhledávání sexuálních služeb, využívání městské policie). Výsledkem je, že z cca 50 nevěstinců, jež v Dubí existovaly v roce 2005, jsou dnes v provozu pouze čtyři a zmizely nejkřiklavější pouliční formy prostituce. Přetrvává však negativní obraz města, jenž vznikl v 90. letech v době rozkvětu prostituce.

Problém prostituce v Dubí historicky souvisel s komunikací I/8 Praha – Teplice – Dubí – Cínovec, která do města přiváděla německou klientelu. Jiná města vymezeného turistického regionu výraznější problémy s prostitucí nepociťují.

Hospodaření města Dubí

Hospodaření města je posuzováno z hlediska výše příjmů městského rozpočtu a výše výdajů, které město každoročně vydává na jednotlivé oblasti své působnosti. Z hlediska plánu rozvoje města, resp. podpory rozvojových aktivit je důležitá znalost rozsahu investičních prostředků, se kterými město disponuje. Příjmy města jsou tvořeny daňovými příjmy a příjmy nedaňovými, resp. příjmy správních a místních poplatků, z dotací a z prodeje městského majetku.

Daňové příjmy města pocházejí především ze čtyř zdrojů:

- daň ze závislé činnosti zaměstnanců (rozdělení podle rozpočtových pravidel);
- daň z příjmu podnikatelů – fyzických osob (rozdělení podle rozpočtových pravidel);
- daň z příjmu právnických osob (rozdělení podle rozpočtových pravidel);

- daň z příjmu právnických osob za obce.

Rozpočet města na rok 2010 byl schválen v celkovém objemu 113 882 tis. Kč na straně výdajů a 86 158 tis. Kč na straně příjmů. Schodek rozpočtu tak činí 27 724 tis. Kč.

Daňové příjmy jsou v rozpočtu schváleny v celkové výši 61,9 mil. Kč. Jejich hlavní částí – 96,6 % – jsou daně. Jejich výši určuje (kromě daně z nemovitostí) zákon o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům. Zbývající část daňových příjmů je tvořena zejména různými poplatky. Nedaňové příjmy pro rok 2010 byly schváleny ve výši cca 8 mil Kč. Tuto částku tvoří především splátky půjček z Fondu rozvoje bydlení (2,3 mil Kč) a přijaté úroky (1,1 mil Kč).

Tab. 17: Příjmy a výdaje města Dubí – rozpočet na rok 2010

položka	tis. Kč
běžné výdaje celkem	91 252
kapitálové výdaje celkem	22 630
výdaje celkem	113 882
běžné příjmy celkem	74 758
kapitálové příjmy celkem	12 000
příjmy celkem	86 158
saldo příjmů a výdajů	-27 724

Zdroj: Město Dubí

Výdaje jsou v rozpočtu města členěny podle toho, který odbor nebo organizační složka za ně odpovídá. Celkové výdaje města byly schváleny v objemu 113 882 tis. Kč, z toho běžné výdaje ve výši 91 252 tis. Kč a kapitálové výdaje ve výši 22 630 tis. Kč. Nejvyšší výdaje má technický odbor a odbor vnitřních věcí.

Tab. 18: Výdaje města Dubí dle odborů – rozpočet na rok 2010

odbor	tis. Kč
Finanční odbor	4249
Technický odbor	54613
Odbor vnitřních věcí	24399
Odbor školství a sociálních věcí	7189
Stavební úřad	200
Městská policie	16999
Městské kulturní zařízení	6233
celkem	113882

Zdroj: Město Dubí

4 Analýza nabídky z hlediska cestovního ruchu

Kapitola podává popis regionu z hlediska jeho nabídky pro cestovní ruch, a to včetně historického aspektu, který má významný dopad na profilování regionu v oblasti turistiky (jako každý marketingový projekt, i propagace v cestovním ruchu nutně pracuje se zavedenými „nálepkami“, ustáleným vnímáním „produktu“ apod.). Kapitola rovněž vytváří podklad pro pasportizaci turistických atraktivit.

4.1 Historický vývoj

Pro zmapování potenciálu cestovního ruchu je nutné nastínit nejprve historii řešeného regionu, neboť historické památky a události mohou být významnou turistickou atraktivitou a zároveň přispívají k tvorbě „genia loci“, který se může sám o sobě stát významným prvkem pro podporu cestovního ruchu.

4.1.1 Historie širšího regionu

Okolí města Dubí stálo v nejstarší historické době stranou významných dějinných událostí, a to pro svou okrajovou polohu na úpatí nedostupných hor. Ohnisky rozvoje kraje byly spíše osy řek Labe a Ohře.

Příznivé geologické podmínky na území dnešního Ústeckého kraje vedly k osídlení již v prehistorickém období, kdy zde žily tlupy lovců mamutů ve starší době kamenné, v neolitu zemědělci kolem řek Ohře a Labe a kolem změny letopočtu postupně Keltové a Germáni.

V souvislosti s příchodem Slovanů se v pověstech objevují jména jednotlivých kmenů usazených kolem skutečně doložených hradů, které se od 10. století stávaly centry hradských okrsků přemyslovských Čech. V následujících stoletích se v kraji upevňuje systém církevní a šlechtické držby, mezi nejdůležitější patřila litoměřická kapitula založená již r. 1057 a rody Berků z Dubé, Vartemberků, Hraběšiců a Zajíců z Házmburka. Od počátku 13. století vzniká síť královských měst Žatec, Louny, Most, Ústí nad Labem, Litoměřice.

Významným fenoménem, který ovlivnil tvářnost a vývoj kraje, byla vnější kolonizace. Na jedné straně Krušných hor, v německých zemích, došlo v 11. – 13. století k relativnímu přelidnění. Na české straně byla naopak poptávka po nových osadnících, kteří by byli ochotni pusté oblasti zúrodnit. K větším průnikům na české území začalo docházet na počátku 13. století, kdy se na území Sedlecka, Bílinska a Podkrušnohoří v písemných pramenech objevují první německé názvy sídlišť, resp. německá jména osadníků. Zde je třeba hledat počátky pozdějšího významného německého osídlení regionu.

Po určitém klidu ve 14. století se v dobách husitských tažení kraj stává dějištěm několika bitev. K významným patřila r. 1426 bitva Na Běhání u Ústí nad Labem. Husité našli silné zázemí hlavně na Žatecku a Lounsku, centrem na Litoměřicku byl Žižkův hrad Kalich.

Od 2. poloviny 15. a v 1. polovině 16. století získává na významu město Litoměřice, které se postupně stává nejvýznamnějším městem v severních Čechách, a to i v protihabsburském odboji kolem r. 1547 a během reformace.

V 15. století se Krušné hory dostávají do centra zájmu pro své přírodní bohatství, především ložiska stříbra a cínu. Ve dvacátých letech 16. století se stal všeobecně uznávaným platidlem tehdejšího mezinárodního obchodu Jáchymovský stříbrný tolar, ražený na jáchymovském hradě Freudenstein. Konjunktura krušnohorských stříbrných a cínových dolů skončila v 16. století, poté docházelo k postupnému úpadku, jenž vrcholil na konci předbělohorské doby, kdy došlo k odlivu obyvatelstva z této oblasti.

Jako většina Čech utrpěl kraj silně během 30leté války. Vypálení protestantského kostela v Hrobu u Teplic je považováno za jednu z jejích hlavních příčin. Následná rekatolizace vedla i zde k řadě selských povstání, která byla potlačena. Přes nábožensko-politický útlak se kraj v době barokní značně rozvíjel, a to nejen v oblasti kultury, ale i průmyslu, jsou zakládány jedny z prvních manufaktur a vzniká řada stavebních památek.

Zdárný rozvoj byl kolem poloviny století 18. omezen řadou válek o dědictví rakouské, krajem táhla neustále vojska buď rakouská, nebo pruská. Zrušení nevolnictví a posléze roboty vedlo k rychlému rozvoji průmyslu. V 1. polovině 19. století byl kraj dějištěm napoleonských válek.

V kraji se silným potenciálem dělnictva docházelo již od konce 19. století k řadě stávek. Silnou podporu v kraji historicky měly dělnické a levicové strany.

Před 2. světovou válkou byl kraj odtržen od vnitrozemí a připojen k Německu, neboť zde vždy silnou roli hrálo německé obyvatelstvo.

Snad nejvíce ovlivnily vývoj území Ústeckého kraje události po skončení 2. světové války, kdy v rámci prosazování principu kolektivní viny došlo k vyhnání německého obyvatelstva a k osídlení území Čechy, Slováky, volyňskými Čechy a Romy. Na mnohých místech došlo po válce k masakrům německého obyvatelstva. Naprostá většina nových osídlenců neměla k území žádné kulturní vazby a jejich nevyhraněný vztah k regionu vedl k otupění a lhostejnosti vůči centrálně prosazované politice vedoucí prakticky k devastaci území.

Po roce 1945 se nikdy nepodařilo obnovit úroveň historického osídlení regionu, mnoho obcí s historickými tradicemi zaniklo nikoliv v důsledku důlní a průmyslové činnosti, ale proto, že se nenašel nikdo, kdo by chtěl v lokalitě bydlet. Dalších více než 100 obcí a měst regionu zanikalo až do poloviny 90. let z důvodů dolování uhlí a důvodů vojenskostrategických (obce ležící na hranici s Německem, vojenské prostory – Doupov, Nakléřov).

Nejhorší devastace regionu nastala v období po roce 1968. V rámci migrační politiky prosazované státem se západní část Severočeského kraje stávala sběrnou oblastí Romů vyháněných z Východoslovenského kraje. V polovině 80. let dokonce komunistické orgány administrativně zabraňovaly migraci občanů z „pánevnických“ okresů do jiných oblastí státu.

Obr. 20: „Rakouský“ pomník u Varvažova připomíná napoleonské bitvy roku 1813

Kraj se zároveň stal základnou těžkého průmyslu (uhlí, energetika, chemie) s devastujícími dopady na životní prostředí.

Zlom přišel po roce 1989, kdy začala pomalá restrukturalizace průmyslu a podařilo se snížit znečištění ovzduší a vod. V řadě případů byl ale moderní rozvoj regionu nekonceptní. Dědictvím minulosti je stále nevhodná sociodemografická situace v kraji a ekonomická struktura regionu.

4.1.2 Historický vývoj města Dubí

První zmínky o Dubí pocházejí z roku 1494. Dubí tehdy bylo místem, kde přechodně a sezónně přespávali horníci, kteří v okolí těžili a rýžovali cín. Postupně se zde rozrůstaly přístřešky havířů, stáje pro koně, hutě na zpracování rudy, mlýny a pily, které zpracovávaly dřevo pro důlní práce a palivo v hutích.

Nejstarší trvalou usedlostí v Dubí, která se bohužel nedochovala do dnešních dnů, byl „Buschmühle“ rodiny Walterů, který prokazatelně stál již r. 1579. V 19. století jej majitelé přestavěli na závod pro výrobu dřevité vlny. Závod však roku 1932 vyhořel, čímž byla zničena i původní dřevěná mlýnská budova.

V průběhu 16. století se osada úspěšně rozvíjela. Po mnoha změnách majitelů a sporech o vlastnictví se v tomtéž století stala součástí teplického panství. V r. 1592 odkoupil Radslav Vchynský, příslušník významného severočeského šlechtického rodu, od Rudolfa II. další část lesnatého dubského katastru, založil zde velkou oboru a údajně dal postavit myslivnu Barvář. Na vrchu Barvář můžeme dodnes vidět budovu myslivny na místě původního objektu.

Brzy sem Vchyňští přemístili i lesní správu teplického panství. To přineslo rozvoj dřevozpracujících provozů: pil, provozů na výrobu dřevité vlny a papíren. Po třicetileté válce připadlo panství do rukou císařského maršálka Jana Jiřího Marka Clary-Aldringena.

Po středověké obchodní stezce z Čech do Saska se z Teplic do Německa vozilo obilí. Cesta vedla přes Dubí a Cínovec do Drážďan. Příhodná poloha Dubí přinesla vznik formanských přepřahovacích hostinců (restaurace Bastei) a obchodů. Dubí se rozvíjelo i po stránce průmyslu. V 18. století se tu objevily další závody na zpracování železa a kovů, výrobu střelného prachu, keramiky a později i sklářství. V r. 1800 tu stálo již 64 domů, 9 pil a mlýnů. Ve městě byl papírenský závod, závod na výrobu střelného prachu, který však později vybuchl, a železný hamr.

Městem se přehnala jak třicetiletá válka (v r. 1654 zůstalo z osmnácti usedlostí obydlených jen deset), tak bitvy napoleonské, které připomíná pamětní kámen „Franzosenstein“ s nápisem: Napoleon I., dne 30. 8. 1813 – zvrát v řadě jeho vítězství. Další rozvoj začal kolem poloviny 19. století.

Díky dobudování silnice Dubí – Cínovec v letech 1849 – 1851 se zkvalitnilo spojení se sousedním Saskem. Roku 1853 byla postavena první škola. Jednalo se o školu německou, česká zde nebyla, tu děti mohly navštěvovat v Běhánkách.

Na potoce Bystřice, pramenícím nedaleko Cínovce a protékajícím Dubím, vznikl kromě několika mlýnů i areál vodní pily, patřící i s přilehlými pozemky bílinským Lobkovicům. V roce 1842 se zde objevil první hostinec. Na počátku 20. století byl na místě hostince U Bílinské

pily vystavěn stejnojmenný secesní hotel. Ten roku 1914 vyhořel, ale byl znovu obnoven jako „pohádkový“ hotel Brettsäge, později hotel Sport.

V šedesátých letech 19. století přišel další rozvoj průmyslu, když A. Tschinkel založil v Dubí továrnu na siderolitové a porcelánové výrobky. Později ji koupil B. Bloch a postavil ještě další továrnu, z níž vycházely ozdobné předměty z póroviny, potažené lesklou glazurou v různých odstínech zelené barvy, a luxusní porcelán a la stará Vídeň. Od 80. let 19. století se v Dubí vyrábí porcelán s modrým cibulovým vzorem, který je stále žádaným artiklem.

V roce 1905 vybudoval podnikatel J. Inwald z bývalé válcovny plechů sklárnu, která sem přivedla mnoho českých dělníků. Tím byl z největší části ukončen průmyslový rozvoj Dubí.

Lázeňství v Dubí se začalo rozvíjet po roce 1860, kdy město navštívil továrník Anton Tschinkel, který hledal místo pro výrobu soudků. V Dubí si našel letní byt a v roce 1864 zakoupil mlýn Buschmühle, na jehož pozemku vybudoval továrnu na majoliku a porcelán. Setkal se tu s balneologem Josefem Loschnerem, který mu vnukl myšlenku zřídit v Dubí klimatické lázně. Na místě hostince Diana vystavěl Tschinkel první vodoléčebný ústav (pacientům sloužil v letech 1862 – 1885). Dianiny lázně vznikly roku 1862 a „Brecherův vodoléčebný ústav“, kde se uplatňovaly Priessnitzovy léčebné metody, v roce 1870. Ústav založil MUDr. Alois Brecher, původně lázeňský lékař v Teplicích. Lázeňský statut byl oficiálně potvrzen roku 1872. Léčebnou kúru tvořily především koupele ve vodě z horského potoka s přísadou jehličí.

Posléze přibyla řada dalších objektů, parků a promenádních cest. Na výšině nad městem, dnes zvané Krásná vyhlídka, vybudoval Tschinkel vyhlídkový objekt s restaurací. Pod výšinou nechal v letech 1864 – 1865 postavit výstavnou vilu Lesní zámek, která později sloužila jako dětská psychiatrická léčebna. Během hospodářské krize v 80. letech 19. stol. zakladatel zdejších lázní, ale i porcelánky a majitel 27 domů zkrachoval a jeho majetek se roku 1885 dostal do konkurzu.

Dalším významným podnikatelem v lázeňství byl Ing. Tomáš Novák. Stavitel železniční trati Most – Dubí – Moldava objevil v 70. letech krásy Dubí a rozpoznal jejich turistický potenciál. Proto nechal postavit Tereziiny lázně v módním švýcarském stylu (lázně pojmenoval po své manželce).

Obr. 21: Tereziny lázně v Dubí, přelom 19. a 20. století

Tereziiny lázně, postavené v roce 1878, sestávaly ze dvou budov zřízených ve švýcarském slohu. Léčily se zde nervové choroby všeho druhu, doporučovaly se k rekonvalescenci a jako následná kúra po léčebném pobytu v Teplicích. Specialitou ústavu bylo aplikování mnohostranných lázeňských prostředků, kromě studených, jehličnatých, solných, sirných a rašelinných koupelí a parních lázní se využívala elektroléčba, pneumatická komora a inhalatorium.

Krytá kolonáda u Tereziiných lázní s dovedně sestaveným dřevěným mřížovím byla jednou z působivých staveb těchto malých, ale přívětivých lázní. Ročně je navštěvovalo 600 – 800 osob, léčil se zde též český spisovatel Jan Neruda, nakladatel Brockhaus z Lipska, saská královna a další známé osobnosti.

I Novák se však dostal do finančních potíží a byl po deseti letech nucen prodat ústav konkurenci – teplickým lázeňským podnikatelům Clary-Aldringenům. V roce 1880 získalo Dubí statut lázeňského města, takže v roce 2010 oslavilo 130 let tohoto významného milníku. Roku 1895 zahájila provoz elektrická dráha, spojující Dubí s Teplicemi – první elektrická úzkorozchodná tramvaj v českých zemích.

Orientace na lázeňství, rekreaci, turistiku a obchod definitivně zastřela původní hornický ráz města. Do veřejného povědomí se Dubí dostalo také díky výstavbě kostela Neposkvrněného početí Panny Marie (1898 – 1906) dle návrhu italského architekta P. Bigaglia. Kostel je kopií benátského kostela Santa Maria dell Orto, vnitřní zařízení z doby kolem roku 1900 bylo zhotoveno dle vzoru benátské gotiky. Trojlodní bazilika je z červeného a bílého mramoru, v rodinné hrobce jsou tu pohřbeni členové rodiny Clary-Aldringenů. Objekt postavený ze sbírek občanů a za přispění hraběte Claryho se postupně stal známějším než vlastní lázeňské budovy a je dominantou v hlubokém klínu Krušných hor. Orientaci města na lázeňství a cestovní ruch podtrhovaly i další aktivity, jako rozsáhlé parky a lesoparky, promenádní cesty, sáňkařská a bobová dráha a skokanský můstek a spojení obce s Teplicemi romantickou tramvajovou dráhou. Okolí bylo protkáno krásnými vyhlídkovými místy pojmenovanými po osobnostech z okruhu Clary-Aldringenů: Chotkova cesta, Manfredova terasa, Feliciin smrk apod. Počet obyvatel městečka se v průběhu 1. poloviny 20. století pohyboval kolem 5 000 osob, s velkou převahou občanů německé národnosti.

Obr. 22: Konečná stanice tramvají v Dubí

Mezi válkami se lázeňství dále rozvíjelo. Tereziiny lázně byly zmodernizovány a přizpůsobeny náročné klientele, budovala se sportovní zařízení, vyrostly nové hotely a penziony. Zajímavou atrakcí se staly automobilové závody Dubí – Cínovec, v nichž v roce 1926 zvítězila známá Eliška Junková. Po roce 1938, kdy se Dubí dostalo do německého záboru, zůstaly lázně v provozu a léčili se tu zejména pacienti ze Skandinávie.

Po roce 1945 bylo 4 400 zdejších německých obyvatel odsunuto a na jejich místa postupně přicházeli noví čeští usedlíci. Tereziiny lázně, zkonfiskované dle Benešových dekretů, poškodil roku 1946 požár, pro pacienty se otevřely až po rekonstrukci roku 1950. Výraznou injekcí pro další rozvoj Dubí bylo znovuotevření hraničního přechodu na Cínovci v roce 1958, o rok později však musela nově budované silnici ustoupit řada historických domů.

Připojením dříve samostatných obcí Bystřice, Běhánky, Drahůnky a Pozorka, byl v roce 1960 vytvořen nový územní a správní celek Město Dubí. V roce 1980 byl dále rozšířen o hraniční obec Cínovec a přilehlý Mstišov, čímž vznikl rozsáhlý územní samosprávný celek s 9 000 obyvateli, rozkládající se od státní hranice s Německem až po katastrální území okresního města Teplice na ploše 33 km². V návaznosti na historický vývoj získalo město sice v roce 1966 opět statut lázeňského místa, avšak posílení lázeňského rázu naráželo na značné problémy hlavně z důvodu místního rozvinutého průmyslu a ložiskovým zásobám hnědého uhlí, které se nacházejí pod větší částí Dubí. Právě rozsáhlé představy o budoucím rozvoji povrchového hnědouhelného hornictví v dobývacím prostoru Proboštov a velkorysé záměry s výstavbou povrchového rudného dolu Cínovec II vedly k vyhlášení stavební uzávěry pro velkou část Dubí.

4.1.3 Další části Dubí

Mstišov

Až do 19. století byl Mstišov ryze zemědělskou osadou. Známým se stal až založením obory a loveckého pavilonu Dvojhradí (Tuppelburg). Ve druhé polovině 19. století však osada radikálně svůj charakter změnila a stává se ryze průmyslovou obcí. V roce 1890 zde bylo v provozu již pět skláren, tři hlubinné uhelné doly, podnik na výrobu hnacích řemenů a koželužna. Velmi živá byla i politická a spolková činnost jak české, tak německé části obyvatel.

Tento stav trval v podstatě až do období 2. světové války. V pozdější době zaznamenala obec rychlý úbytek obyvatel, který se po dlouhou dobu nepodařilo zastavit. V roce 1978 zde žilo pouhých 557 obyvatel a obdobný stav byl v době připojení Mstišova k Dubí. Na počátku 3. tisíciletí ve Mstišově žije 484 stálých obyvatel. Velký podíl na tom měla skutečnost, že báňským postupům povrchového uhelného lomu Dukla musela ustoupit celá řada obytných budov a prakticky všechny průmyslové provozy.

Pozorka

Objevuje se v písemných pramenech až v roce 1594 a to pod názvem Malý Egypt. Toto posměšně chápané označení bylo v období 17. až 18. století vystřídáno německým označením Zuckmantel, které upozorňovalo, že se jedná o nebezpečné místo, kde dochází k přepadání lidí. Až do poloviny 19. století se jednalo o malou zemědělskou obec, jejíž změnu přinesla až intenzivní industrializace v oblasti hornictví, hutnictví, chemie a sklářství.

Bystřice

Původně zemědělská vesnice rozkládající se na obou březích stejnojmenného potoka se v historických materiálech připomíná v roce 1502. Největší rozkvět obce nastal od 80. let 19. století a je úzce spjat s rozvojem průmyslu. Byl to hlavně komplex skláren Inwald, dále uhelný důl, železárna, chemička, porcelánka a další provozy. Obec byla až do roku 1960 samostatná, přičemž od roku 1950 byly k ní připojeny i obce Drahůnky a Běhánky. V té době také nesla úřední název Horská Bystřice. Vývoj této části obce byl po 2. světové válce poznamenán hlubinnou těžbou dolu Jaroslav, která značně zdevastovala území ve směru k Běhánkám a Drahůnkám a na dlouhou dobu limitovala její možný rozvoj.

Běhánky a Drahůnky

Obě tyto části Dubí bývaly vždy zemědělskými obcemi, kde se pěstovala zelenina a ovoce pro trh v Teplicích. Výrazný rozvoj obou obcí se udál na přelomu 19. a 20. století, kdy se zde začali usazovat dělníci pracující v blízkých továrnách a dolech.

Cínovec

Existence osady Cínovec (Zinnwald) je zaznamenána již ve 14. století, první doložená zpráva je z roku 1378. Středověký rozvoj probíhal pod vlivem hornické činnosti – dobývání cínové rudy. Byla to právě těžba rud, která dala osadě mimořádný význam. Z české strany byl rozvoj Cínovce ovlivněn horním městem Krupkou. Původně Cínovec sestával ze dvou samostatných částí – Předního a Zadního Cínovce. Přední Cínovec (ve směru od Krupky) ležel zhruba v polovině cesty mezi Fojtovicemi a dnešním Cínovcem.

Poloha Cínovce předurčovala osadě pestrhou historii a lokální důležitost. Pro srovnání – ve třicátých letech 19. století má Dubí 71 domů, 461 obyvatel a je připojeno do Novosedlic. Naproti tomu samostatný Cínovec má v téže době 101 domů a 581 obyvatel. Statistické údaje z roku 1880 uvádějí u Zinnwaldu – Cínovce 241 domů a 2263 obyvatel. Vrcholu svého rozvoje dosáhl Cínovec kolem roku 1930, kdy se stal obcí soběstačnou, vybavenou vším, co složitý život na horách vyžadoval. V obci prosperovaly rudné doly, továrna na kapesní svítilny, továrna na klobouky, 3 pily, barevna, družstvo pro elektrifikaci obce, lékař, porodní asistentka, velkoobchod s dřívím, pohřební služba, 4 zasilatelství, 4 obchody, 2 pekaři, 2 řezníci, mnoho dalších řemesel a také 9 hostinců.

Odsunem obyvatel po 2. světové válce obec zchátrala a po vytvoření hraničního pásma byla počátkem 50. let zčásti zbořena. K tomu se přidalo ukončení důlní činnosti. Nenávratně tak zmizela jedna z romantických horských obcí. Dnes slouží Cínovec převážně k rekreaci.

4.1.4 Teplice

Pro poznání historického potenciálu cestovního ruchu regionu je třeba krátce popsat historii města Teplice jako hlavního turistického cíle v oblasti.

První historicky známý národ na Teplicku byli Keltové ve 4. století před n. l. Právě díky nim jsou Teplice označovány za nejstarší lázně ve střední Evropě. Při poklesu Pravídla v roce 1879 v něm byly objeveny keltské mince s vyobrazením kance a koně, které dokládají známost teplických pramenů, a snad i jejich využívání k léčebným účelům, již v době před naším letopočtem. Na stejném místě byly nalezeny i římské mince z 1. až 4. století našeho letopočtu a dokládají tak, vedle zvyku obětovat bohům vod, známost místa s teplými

prameny i pro lidi ze vzdálených krajin, snad kupce procházející po staré stezce k horám a dál přes území dnešního Německa k Baltskému moři.

V prvních pěti staletích po přelomu letopočtu vytlačily Kelty z jejich sídlišť v Čechách germánské kmeny Markomanů a Kvádů.

Na území města nebyly nalezeny doklady nejstarší přítomnosti Slovanů, kteří do Čech přišli v době stěhování národů. Stopy jejich raných sídlišť pocházejí spíše z Bílinska z úrodných míst podél řeky Bíliny.

Ve 2. polovině 10. století došlo ke sjednocení Čech pod vládu Přemyslovců, jejichž opěrným bodem pro správu Podkrušnohoří se stalo nově vybudované hradiště v Bílině. Ze stejného období pocházejí nálezy stálého slovanského osídlení Teplic, písemně je doloženo r. 1057 (osada Trnovany).

Vlastní jméno Teplice je slovanského původu a znamená místo s vývěrem teplých pramenů. V latinské podobě „in Teplicz“ se poprvé objevuje v tak zvané Jarlochově kronice z počátku 13. století. Znamější je latinské úsloví „ad aquas calidas“ (u teplých vod), které použil kronikář Vincentius ve zprávě o zbudování nového ženského kláštera. Ten totiž v záznamech pro léta 1156 – 1164 uvádí, že královna Judita založila u teplých vod a k počtě sv. Jana Křtitele klášter benediktinek.

Přesné datum založení kláštera není známo, odborné práce nejčastěji uvádí rozmezí let 1156 – 1167. V okolí kláštera již tehdy existovalo několik osad a některá z nich jistě již před jeho založením nesla jméno Teplice. Založení u teplých a léčivých pramenů nebylo náhodné. Benediktinský řád má totiž ve své reguli i povinnost péče o staré a nemocné a řeholnice zcela jistě při svém poslání pramenů využívaly. Ani zasvěcení kláštera a jeho kostela nebylo učiněno bez rozmyslu; sv. Jan Křtitel je podle křesťanské liturgie patronem vod, zejména těch léčivých.

První a nejdůležitější budovou, kterou stavba kláštera začínala, byl klášterní kostel – bazilika sv. Jana Křtitele. Zbytky původní teplické baziliky, především její románskou kryptu, je dodnes možné vidět na vnitřním nádvoří teplického zámku. V boční kapli baziliky byla pohřbena zakladatelka kláštera, královna Judita.

Vznik a počátky vlastního města Teplice jsou zahaleny tajemstvím, neexistuje jednoznačná zakládací listina. Pravděpodobně někdy v poslední čtvrtině 13. století došlo k tomu, že teplické jeptišky za pomoci německých kolonistů u kláštera založily na místě starších obcí město, na které přešlo jméno původní vsi.

Jako poddanské město bylo majetkem kláštera, jeho obyvatelé byli však do jisté míry svobodní, povinnosti vůči vrchnosti byly smluvně vymezeny. V čele správy města stálo dvanáct konšelů, kteří se po měsíci střídali v úřadu purkmistra. Soudní pravomocí byl pověřen rychtář.

Fragment nejstarší městské knihy z roku 1449 je psán česky. Město požívalo takových výhod, jakými bylo např. právo mílové, právo trhu, právo stavět hradby či právo vařit pivo. Národnostně se zdá, že se jednalo o město smíšené, jak vyplývá z českých i německých jmen zaznamenaných v knihách. Již v 15. století přibyli v Teplicích obyvatelé další

národnosti – Židé. První zmínka o nich se váže k roku 1414 a od té doby patří k obyvatelům města v podstatě nepřetržitě.

Ve městě byla také škola, kde se vyučovalo počítání, čtení a psaní, na vyšším stupni pak gramaticy, rétorice a muzice. Škola tak připravovala i na studium na univerzitě.

Od počátku je město i klášter spojováno s léčivými prameny. Vedle kláštera využívali pramenů i obyvatelé města a jeho návštěvníci. Léčení chorob a neduhů v teplických pramenech – v „lázních u svatého Jana“, jak je nazval kronikář Karla IV. Přibík Pulkava z Radenína – bylo všeobecně známé v předhusitském období v blízkém i vzdáleném okolí.

Po vyplenění kláštera míšeňskými vojsky v červnu 1426 a jeho následném požáru uprchly zbylé řeholnice do exilu na hrad Střekov a posléze do mateřského kláštera sv. Jiří na Pražském hradě. Opuštěné panství s klášterem i městem zabral husitský hejtman Jakoubek z Vřesovic, který již nějaký čas získával a zabíral okolní panství a pozemky a spravoval je jako vlastní majetek. Některé z nich (např. Bílinu) musel vrátit, ale r. 1437 mu císař Zikmund potvrdil dědičné držení církevních statků a mezi nimi i teplické panství. Město Teplice se tak stalo poddané světské vrchnosti.

Po smrti Jakoubka z Vřesovic připsal Teplice král Jiří z Poděbrad své manželce Johanně z Rožmitálu jako věnné město. Za její správy se pravděpodobně začalo s opravami a přestavbami poškozených klášterních budov. V roce 1472 královna Johanna potvrdila městu stará privilegia a nadání. Když v roce 1476 zemřela, přešly Teplice na jejího syna Hynka z Münsterberku. Správu panství pro ně prováděl hejtman Jan Ilburk z Vřesova, který odvozoval svůj původ od Jakoubka z Vřesovic, svého děda, a činil si nárok na část panství a město a kterému král Vladislav Jagellonský povolil postavit hrad na Doubravské hoře. Město však zůstalo v držení královny syna a ten je postoupil saskému rodu Fictumů, který v Čechách zdomácněl.

Ani v následujících letech město nepatřilo jednomu držiteli příliš dlouho, v jeho držení se rychle vystřídali příslušníci rodů Kolovratů, Valdštejnů, Smiřických, saského rodu Malcánů, rod Zdeňka Lva z Rožmitálu a dalších, až je v roce 1543 získal do držení Volf z Vřesovic, vnuk hejtmana Jana Ilburka, prezident české komory a nejvyšší písař království českého, který patřil mezi přední šlechtice té doby.

Teplice se tak staly centrem správy rozsáhlého majetku, ke kterému mimo jiné patřila i Krupka a Kyšperk. Hospodářský vzestup se odrazil jak v rozkvětu města, tak v péči o lázně. Město mělo v polovině 16. století asi 150 domů a 5 mlýnů. Volf z Vřesovic začal stavět hlavní trakt dnešního zámku a postavil zámecký kostel Povýšení sv. Kříže. Z jeho iniciativy byly poprvé ohrazeny volně vytékající prameny a vznikly u nich první dřevěné budovy. V r. 1550 se v ní koupala vévodkyně Kateřina Saská a od té doby rodina saského kurfiřta s celým dvorem každoročně pobývala v Teplicích. Ve městě postavil pivovar a jeho žena Kateřina se zasloužila o stavbu špitálu pro chudé na předměstí. Zmiňován je farní kostel i židovská synagoga a špitál. Po dobu stavby zámku bydleli v domě zvaném Morava, který stával na rohu náměstí naproti zámku. V roce 1561 vyšla v Praze tiskem latinská báseň O lázních teplických Tomáše Mitise. Jsou v ní popisovány lázně, účinky pramenů při léčení a Volfu z Vřesovic je zde vzdáván hold za povznesení města. Teplické lázně a jejich léčivé účinky se dostávaly do povědomí stále širšího okruhu obyvatel, to zejména díky množství prací autorů,

kteří o nich psali a doporučovali je pro léčbu nemocí pohybového ústrojí, nervových, kožních a ženských chorob, a jejich rychlému šíření knihtiskem. O Teplicích psal mj. jáchymovský lékař Jiří Agricola, Theophrastus Bombastus zvaný Paracelsus, J. J. Hegelius, Günther z Andernachu. V Kronice české Václava Hájka z Libočan (vydané roku 1543) se lidé mohli dočíst překvapivě přesné, avšak ničím nepodložené, datum objevení teplických pramenů prostřednictvím opařených sviní pasáčka Kolostůje – rok 762. Daleko za hranicemi země bylo jméno Teplic šířeno prostřednictvím Míšeňské kroniky Petra Albina či Světové kroniky Sebastiana Münstera.

Po smrti Volfa z Vřesovic r. 1569 přešly Teplice přes jeho dědice na rod Vchynských. Radslav starší z Vchynic a Tetova natrvalo spojil panství Teplice a Doubravská hora. Kolem hradu na Doubravské hoře, který opravoval a opevňoval, nechal zřídit loveckou oboru. Společně se svým nástupcem Vilémem Vchynským dostavěl novou budovu teplického zámku (dnešní hlavní budova obrácená do Zámeckého náměstí) v renesančním slohu a kolem něj založil okrasnou zahradu se dvěma rybníky. Po roce 1580 se začalo s výstavbou kamenných budov lázní. Jak ve své knize z roku 1607 uvádí zhořelecký lékař Kašpar Schwenckfeld, byl v kamenné budově velký bazén pro muže, několik oddělených lázní pro ženy a venku za hradbou volně přístupné nádrže.

Koncem roku 1617 byl vedle kostela v Broumově uzavřen také nový evangelický kostel v Hrobě, postavený na arcibiskupském panství. České stavy tento útok na náboženskou svobodu, zajištěnou jim Rudolfovým majestátem z roku 1609, dohnal až k defenestraci pražských místodržících v květnu 1618 a stavovskému povstání. Jedním z členů Direktorია – nové vlády zvolené hned po defenestraci – byl i Vilém Vchynský, který se v roce 1619 stal držitelem teplického panství. Viléma, ač nekatolíka, nepostihly díky spřízněnosti s Albrechtem z Valdštejna konfiskace majetku, i když musel roku 1628 opustit Čechy. Později se vrátil do Čech, aby pomohl Valdštejnovi proti císaři. Společně s ním však byl 25. 2. 1634 v Chebu zavražděn císařskými důstojníky. Veškerý jeho majetek, včetně teplického panství, byl konfiskován.

Zkonfiskované panství získal ještě téhož roku do držení hlavní Valdštejnův rival polní maršál Jan Aldringen. Rok na to, po jeho smrti, panství převzala jeho sestra Anna, provdaná za Jeronýma Claryho, kterého císař v roce 1666 povýšil do hraběcího stavu a jeho potomkům umožnil používat spojené jméno obou rodů Clary-Aldringenové.

Město naplno zasáhly hrůzy třicetileté války, když město i blízký hrad na Doubravské hoře střídavě dobývala císařská i okupační saská vojska. Všichni drancovali, loupili a ničili hospodářství stejným způsobem.

V poničeném a napůl neobydleném městě žilo v polovině 17. století pouze 117 křesťanských rodin, tj. asi 500 lidí, a 231 židovských obyvatel. Udržela se jen nejnужnější řemesla a obyvatelstvo se převážně živilo zemědělstvím. Velmi dlouho se Teplice vzpamatovaly z válečných ran a úbytek obyvatelstva byl nahrazován poddanými z německých částí země. K dozvukům válečných útrap se v roce 1680 ještě přidala morová epidemie. Teplicím se sice vyhnula, ale postihla okolní vsi a městečka. Roku 1685 postihl Teplice velký požár, který zničil 30 domů.

Clary-Aldringenové si byli vědomi významu lázní a starali se o jejich opravu a zvelebování. Již roku 1657 se, po přerušení třicetiletou válkou, saská kurfiřtská rodina vrátila k pravidelným pobytům v lázních. Pro ně byly připravovány vrchnostenské lázně na místě dnešních Knížecích a Dámských lázní. Vrchnosti také patřily další budovy lázní – Nový (tzv. Panský) dům a v Šanově první lázeňská budova: Sírné lázně. Budova lázní nad Pravřídlem byla majetkem města. V roce 1673 byl povolán zhořelecký lékař J. C. Pestenreiter do služeb vrchnosti a stal se prvním stálým lázeňským lékařem, jehož přičiněním byla v Teplicích roku 1678 otevřena také první veřejná lékárna.

Saští kurfiřti navštěvovali na několik letních týdnů teplické lázně i v období let 1697 – 1763, kdy byli také polskými králi. Další významnou návštěvou byl pobyt ruského cara Petra I. Velikého v roce 1712. Takovéto návštěvy měly celostátní význam a od vídeňského dvora byl vyslán zvláštní úředník, který se o vzácné hosty v zastoupení císaře staral. Nejčastěji touto funkcí pověřoval císař právě domácí Clary-Aldringeny, kteří se snažili hosty přímo hýčkat, pořádali pro ně nákladné slavnostní hostiny, bály, hony a kratochvíle a další program. Zařizovali jim také pohodlné a odpovídající ubytování. Nejprominentnější hosté bydleli přímo na zámku nebo v protějším starobylém domě Morava.

Stejné důvody vedly vrchnost ke zvelebování města i vlastního sídla. Stavební práce na zámku se tak v podstatě nezastavily, dostavováno bylo nové západní barokní křídlo, opravovaly se starší budovy. Velmi znatelných úprav se dočkaly interiéry zámku při pozdně barokní přestavbě v polovině 18. století, při které bylo také zrušeno oddělení zámku od náměstí a zbytku města. Nákladných úprav se dostalo Zámecké zahradě (vzácné květiny, bludiště ze stříhané zeleně, kašny), kterou současník, učený jezuita Bohuslav Balbín, zařadil mezi přední zahradnická díla Českého království. Na jejím okraji při zámku vyrostl roku 1732 Zahradní a plesový dům určený pro kratochvíle, zábavu a společenské události. V letech 1700 – 1703 byl děkanský kostel sv. Jana Křtitele přestavěn a upraven do dnešní podoby. Od roku 1718 zdobí Zámecké náměstí jako poděkování za odvrácení morové epidemie sloup Nejsvětější Trojice, vynikající dílo předního barokního sochaře Matyáše B. Brauna.

Již na počátku 18. století se začaly vyrovnávat ztráty na obyvatelstvu způsobené útrapami třicetileté války. V následujícím půlstoletí došlo k výraznému zlepšení hospodářských poměrů ve městě. Vedle zemědělství a tradičních řemesel se začínají objevovat i specializované druhy výroby (puškař, pasíř, jehlář, zlatník, voskař). Nejpočetnější byla řemesla spojená s textilní výrobou a obchodem (zde měli významné zastoupení židovští obchodníci). Objevovaly se také zcela nové druhy obživy, vznikaly nové vápenky, cihelny. Byla to také doba prvních uhelných dolů, první otevřel v r. 1740 František Karel Clary-Aldringen pod Stínadly na cestě do Řetenic a druhý pak v roce 1756 u doubravického dvora. Sezonním zdrojem obživy bylo pro obyvatele města lázeňství.

Ve třetí čtvrtině 18. století za válek o habsburské a bavorské dědictví Teplice opět trpěly válečnými kontribucemi a škodami, které způsobila procházející vojska. Ubylo také lázeňských hostů, ovšem lázním se dostalo významného postavení: soupeřící rakouská císařovna Marie Terezie a pruský král Bedřich Vilém II. se dohodli, že Teplice budou vedle Karlových Varů, lázní Warmbrunnu v Sasku a Landeggu ve Slezsku chráněnými lázněmi, ve kterých se mohli léčit vojáci obou znepřátelených stran. Teplické prameny totiž velmi dobře působily při hojení ran a neduhů z dlouhých vojenských pochodů.

Teplice patřily v 18. století mezi nejoblíbenější lázně. To bylo výsledkem mnoha vlivů: staleté tradice, výsledků dosahovaných při léčbě různých chorob, pohodlí, možnosti ubytování přímo v lázeňských domech; také k tomu přispíval společenský život a prominentní návštěvníci, kteří šířili a posilovali věhlas lázní.

V roce 1787 se ujal panství mladý Jan Nepomuk Clary-Aldringen, vzdělaný a osvícený šlechtic. V jeho úsilí o povznesení lázní můžeme vysledovat ryze praktické rysy (snaha přitáhnout co největší počet návštěvníků) kombinované s dobovými estetickými a filozofickými názory. Zahájena byla rozsáhlá přeměna Zámecké zahrady z původní koncepce barokní zahrady s geometrickým uspořádanými okrasnými záhony, fontánami a bludišti utvářenými ze zeleně do podoby volněji koncipovaného přírodně krajinářského parku anglického typu. Společnost dychtící po umění mělo uspokojit nově otevřené divadlo, přistavěné k západnímu křídlu zámku.

Osvícenské reformy Marie Terezie a Josefa II. přinesly větší osobní i duchovní svobodu. Toleranční patent Josefa II. vedle zrovnoprávnění protestantství i možnost pro zručné saské řemeslníky usadit se v Teplicích. Zmizela nejkřiklavější diskriminace židovského obyvatelstva.

V noci na 1. června 1793 vypukl požár, který se rychle rozšířil. Do rána lehlo popelem 155 domů a 16 stodol, celá polovina tehdejšího města: židovská čtvrť a Lázeňská ulice, silně poškozené byly i budovy lázní.

Následky katastrofálního požáru se začaly se téměř ihned napravovat. Město rychle získalo prostředky na obnovu od zemského gubernia, dvorů německých států, jejichž hlavy se v Teplicích léčily, i od dalších šlechtických rodů a rodin, které patřily mezi vděčné a nezapomínající návštěvníky. Prostředky přicházely i od dalších jednotlivců a obcí. Teplická vrchnost pomohla dodávkami dřeva a stavebního materiálu. Práce na výstavbě nových domů se rozběhly ještě hned v létě. Na místě starých, povětšinou dřevěných domů vyrůstaly nové moderní budovy převážně v klasicistním stylu. Již další rok se hosté mohli ubytovat v nových budovách, vyhovujících soudobému vkusu a požadavkům na pohodlí. Stavební práce však probíhaly ještě mnoho dalších let. Město se rozšiřovalo, bouraly se hradby, mizely vstupní brány. Stavělo se mnoho soukromých i veřejných budov. Opravovaly se lázeňské budovy, poslední z nich byla přestavba budovy Pravírdla do její současné empírové podoby v letech 1838 – 1839. S novou výstavbou ve městě souvisela i poslední zásadní přestavba teplického zámku.

I na Teplice dolehla válečná vřava napoleonských válek, tehdy však lázně dosáhly také největšího věhlasu. Na zámku a v prostorách protějšího domu na náměstí, zvaného Zlatý kříž, ruský car Alexandr I., pruský král Bedřich Vilém III., rakouský císař František I. a zástupci Anglie formulovali dohody o společném postupu dalších vojenských akcí proti Napoleonovi a smlouvy o vzájemném spojení.

Proslulost Teplic jako lázní na evropské scéně nesmírně vzrostla, a toho si byl vědom i nejmocnější muž rakouské zahraniční politiky hrabě Metternich, když v roce 1819 do Teplic sezval diplomaty ze Saska, Pruska, Dánska, Švédska a Španělska, aby se zde poradili o co nejúčinnějším postupu, jak zabránit změnám v politickém uspořádání Evropy.

Ještě mnohokrát se zde korunované hlavy sešly k jednání. Největšinou byl takzvaný „panovnický kongres“, který se zde v roce 1835 sešel u příležitosti slavnostního položení základního kamene k ruskému pomníku bitvy u Chlumce. Stvrdit spojení přijel rakouský císař Ferdinand V. s chotí Marií Annou, ruský car Mikuláš s velkokněžnou Olgou, pruský král Bedřich Vilém III., saský král, arcivévodové a knížata.

Přítomnost hlav států a jejich rodin, vyslanců, ministrů a generálů, stejně tak jako mnoha vědců, učenců a umělců, nesmírně přispěla ke zvýšení popularity lázní. Zájem o teplické lázně od konce napoleonských válek neustále rostl a přinášel městu nezanedbatelný ekonomický přínos.

Ve městě však existovaly i podmínky pro rozvoj výroby a průmyslu, nacházely se zde potřebné suroviny i dostatek pracovní síly. Pokusy však narážely na přísné zákazy Lázeňské komise, která bránila vzniku podniků, které by hlukem a nečistotami ohrožovaly lázeňské prostředí. V Teplicích a jejich bezprostředním okolí tak nevyrůstaly továrny, ale zůstávaly tu malé výroby, povětšinou manufaktury s mechanickými stroji nebo se zboží vyrábělo podomácku. Výjimku tvořilo jen málo podniků, např. sýrárna na Špitálním vrchu (dnes Letná) či parní mlýn u Lesní brány s prvním parním strojem ve městě, instalovaným r. 1842.

Druhá polovina 19. století je na Teplicku dobou prudkého průmyslového rozvoje, který umožnila rozsáhlá těžba uhlí. Na předměstích a v okolí města vyrůstají sklárny a textilky, továrny strojírenské, chemické a keramické a zároveň stoupá příliv dělnictva. V blízkosti továren vznikají kolonie dělnických domků a Trnovany se stávají typickým dělnickým městem. Počet obyvatel se s rozvojem průmyslu v roce 1869 zvyšuje na 10 155 (bez Trnovan). 18. února 1879 se provalily podzemní vody do dolu Döllinger a způsobily smrt 23 horníků a pokles hladiny Pravřídla, které přestalo přechodně téci. Pověst lázní touto katastrofou, která neměla vliv na kvalitu léčby, značně utrpěla a projevila se vzápětí poklesem návštěvnosti. Rozmach města pokračoval však i po této události. Vznikají nové stavby škol, úřadů, závodů a lázeňských ústavů.

Vzestup počtu návštěvníků nastal v letech před první světovou válkou. Napomohlo tomu především zjištění radioaktivity pramenů v roce 1904 a zavedení nových léčebných metod. Výstavbou nových Císařských lázní a Lázní císařovny Alžběty v Šanově získaly Teplice i dostatečně komfortní lázeňské vybavení.

Málokteré město se vyznačovalo takovou zálibou v pořádání slavností a zábav. Každoročně se pořádaly proslulé maškarní průvody a bály, vítání jara, svatojánské noci, svěcení pramenů, soutěžní střelby, dobročinné a školní slavnosti. Všechny měly připravený několikadenní program a těšily se velkému zájmu domácího publika a mnoha návštěvníků. Vyvrcholením této činnosti byly akce pořádané v roce 1913 k výročí bitvy u Chlumce.

O rok později začala 1. světová válka, kterou provázelo strádání, nedostatek potravin a základních potřeb. Zprávy o úmrtí blízkých na frontě dopadaly na každou rodinu. Lázně se jako již několikrát zaplnily raněnými.

Konec války byl vítán s nesmírnou úlevou, ale Teplice ještě čekaly vzrušené dny. 28. října 1918 vznikla Československá republika. Němečtí poslanci ve Vídni vyhlásili ustavení čtyř provincií v pohraničních územích českých zemí a jejich připojení ke státu Německé Rakousko. Severozápadní Čechy spadaly do provincie Deutschböhmen. V pohraničí nastalo

dvojvládí. V zimních měsících celou oblast Deutschböhmen obsadilo československé vojsko. Na teplickém okrese akce naštěstí proběhla bez ztrát na životech. Rozpadem Rakousko – Uherska a vznikem Československé republiky čeští Němci ztratili své postavení vládnoucího majoritního národa a ocitli se v postavení menšiny.

Ve dvacátých letech začala intenzivní stavební činnost, vyvíjená obcí i soukromými stavebníky, a od roku 1921 do roku 1930 přibýlo ve městě 224 domů. V roce 1919 vyhořelo městské divadlo, hned se ale začala na jeho místě stavět nová budova, která zahájila provoz v roce 1924.

V meziválečné době se lázně orientovaly na střední a lidové vrstvy a majitelé lázní, tedy obec a Clary–Aldringenové, se snažili udržet cenové relace přijatelné právě pro tento okruh návštěvníků. To bylo důležité hlavně v letech hospodářské krize, ovšem poklesu návštěvnosti se zabránit nepodařilo.

Ve třicátých letech 20. století pohraniční oblasti tvrdě zasáhla hospodářská krize. Mezi německým obyvatelstvem získávala vliv propaganda nacionálních stran. V roce 1935 většina německých voličů dala svůj hlas Henleinově Sudetoněmecké straně.

V září 1938 vláda přijala Mnichovskou dohodu. Podle jejích závěrů muselo Československo podstoupit pohraniční území Německu. Do Teplic přijely jednotky německé branné moci 10. října. Vzápětí byli zatýkáni komunisté, sociální demokraté, antifašisté, česká menšina byla vystavena teroru. V noci ze 14. na 15. březen, kdy začala okupace zbytku Československa, byla zapálena synagoga v Lipové ulici a starý templ v Papírové ulici.

V průběhu války se lázeňské ústavy opět staly léčebnami pro raněné z front, nebo v nich byly umístěny kliniky z Německa.

Osmého května 1945 Německo kapitulovalo. Do Teplic vstoupila Rudá armáda a správu města převzal Revoluční národní výbor, který se snažil zajistit provoz zařízení nutných pro chod města, zajistit zásobování a zdravotní službu. Od prvních poválečných týdnů do pohraničí mířily tisíce lidí. Do Teplic se vraceli lidé, kteří odsud uprchli, přijížděli první osídlenci, ale také zlatokopové rabovat byty a živnosti opuštěné Němci.

První divoké odsuny německého obyvatelstva začaly v červnu a skončily v srpnu. Podle závěrů Postupimské konference probíhaly v letech 1946 – 1947 organizované hromadné transfery. Z Teplic byla odsunuta naprostá většina obyvatel německé národnosti. Osídlení Teplicka probíhalo v několika vlnách a teprve v 90. letech se migrace ustálila.

Na Teplicku byla intenzivně budována palivová, energetická a chemická základna státu. Velkoplošná těžba uhlí v otevřených lomech a výroba tepelné energie v území se silnou koncentrací průmyslu zdevastovaly přírodu a krajinu. Ruku v ruce s tím šel pokles prestiže zdejších lázní. Ke zlepšení dochází po roce 1989.

4.1.5 Další města a obce v okolí

Krupka

Dnešní Krupka převzala název starého historického horního městečka a zahrnuje v sobě další, původně samostatné obce a osady Vrchoslav, Bohosudov, Maršov, Unčín, Soběchleby a Nové Modlany a horské Fojtovice, Habartice, Mohelnici a Horní Krupku.

Výskyt cínu přivedl, pravděpodobně již v době bronzové, první pravěké osídlenec. Zpočátku získávali horníci rudu rýžováním. Překopávali naplaveniny s bohatým obsahem cínu a získanou horninu pak plavili na jednotlivých splavech ve vodních tocích pod Krupkou (např. již ve středověku zaniklá osada Kirchlice v místech dnešní Prokopky). Používali k tomu mělké nádoby, jimiž pohybovali sem tam proti proudu a tím oddělovali cínovec od lehčích částí. Získávání cínu z naplavenin a jeho rýžování přetrvávalo po celý středověk.

Od 15. století se více prosazuje hlubinná těžba. V okolí ložisek se shromažďovali horníci a postupně vytvářeli svou osadu. V ní se usazovali řemeslníci a obchodníci, kteří svými výrobky a službami zajišťovali zásobování obce a okolí. V roce 1330 se hovoří v listině krále Jana Lucemburského o Krupce jako o městě. Ještě v roce 1305 se však o ní mluví jako o místě, "kde se nyní kope". Z toho vyplývá, že někdy mezi těmito oběma daty, asi v letech 1310 – 1330, se Krupka stala městečkem. Vlastnil je saský rod Koldiců, kteří se zakoupili v království a stali se trvalými přívrženci českých panovníků.

V této době se již nad městem tyčil hrad Rosenberg, založený Koldici na popud Jana Lucemburského jako hraniční pevnost. Od počátku 14. století již také stál na staré obchodní cestě z Čech do Saska hrad Kyšperk. Romantické siluety obou zřícenin inspirovaly k řadě pověstí. O významu městečka svědčí existence kostela, doložená roku 1383.

Zmíněné názvy osad svědčí o slovanském osídlení. Spolu s rozvojem dolování však přicházeli noví osídlenci, převážně ze saské strany. Město postupně nabývalo německého rázu. Z velkých důlních podnikatelů vznikala převážná část městského patriciátu. Nejbohatší z nich byla rodina Glaců, později povýšená do šlechtického stavu, která vlastnila mnoho dolů.

Po husitských válkách se Krupka dočkala nebyvalého rozkvětu, postupně se z městečka stala skutečným městem. Souviselo to s velkým rozvojem těžby cínu, která se proti první polovině 15. století ztrojnásobila a v průběhu století následujícího vzrostla ještě o polovinu. V okolí Krupky se už dolovalo obtížněji, neboť bylo zapotřebí jít do větších hloubek. Proto se těžební území rozšiřovalo dále až po Cínovec a později k Dubí. Význam Krupky jako hornického centra vzrostl. Svědčí o tom horní řád, který se dochoval v opisu z roku 1487.

Dne 8. ledna 1477 udělil Těma V. z Koldic městu privilegium a postaral se o jeho potvrzení králem o rok později. Potvrzoval jím právo várečné i výčepní na pivo nejen ve městě, ale i v sousedních vsích, povolil stavbu pivovaru, týdenní trhy, propůjčil městu obecní váhu a umožnil měšťanům obchodovat se solí. O hmotné potřeby horníků i ostatních se starali příslušníci několika řemeslnických cechů – šlo o kováře, řezníky, konváře, ševce, později pekaře a pláteníky. Zdejší hornické prostředí si vynutilo mimořádně rozvětvený cech kovářský, který kromě samotných kovářů v sobě zahrnoval cínaře, jehláře, koláře, zlatníky, mědikovce, nožíře, platnéře, výrobce kos, klempíře a zámečníky. Samotné město bylo v této době tvořeno v zásadě dnešním historickým jádrem. Budovy byly převážně dřevěné nebo hrázděné, s gotickými, později renesančními štíty. Žilo zde asi 700 obyvatel v 70 domech. Kromě toho se pod dolní branou rozkládalo předměstí s 27 domy, v nichž mohlo bydlet dalších 200 až 300 lidí.

Měšťané byli horlivými katolíky, proto se rozkvět jejich komunity projevil výstavbou několika kostelů. V roce 1454 byl dostavěn špitál s kostelem sv. Ducha, za dvacet let poté vznikl nový

minoritský klášter v horní části města a za dalších deset let byl k němu vybudován klášterní kostel. V roce 1479 celé město vyhořelo. Nebylo to poprvé ani naposled. Přitom vzal za své starý gotický kostel Nanebevzetí P. Marie ze 14. století. Místo něho byla v roce 1488 dostavěna nová farní budova, která zde, poznamenána barokními úpravami, stojí dodnes.

Třicetiletá válka urychlila pokles, který horní město Krupka začalo pociťovat již na sklonku 16. století. V průběhu války jím několikrát prošla císařská, švédská i saská vojska. V roce 1654 byla třetina ze 159 domů opuštěných. Také doly byly zpustlé a chyběli v nich zkušení pracovníci. Město se pokoušelo obnovit dolování v bývalém rozsahu, avšak příliš se mu nedařilo. Pokusy o znevolnění horníků spojené s násilnou rekatolizací vyháněly mnoho zkušených odborníků do sousedního Saska. Městu také příliš neprospívalo, když muselo až do počátku 18. století vést spory o potvrzení svých privilegií. Další pohromu přinesla morová rána v roce 1680, kdy zemřela třetina obyvatel.

V průběhu 17. století se město nikterak nerozrostlo, přes silný rekatolizační tlak v něm nevznikl žádný barokní kostel. Centrum náboženského života se přeneslo do Bohosudova. Tamní kostel Bolestné Matky Boží byl cílem proslulých poutí organizovaných jezuitů. V letech 1720 – 1730 se jich zúčastňovalo ročně kolem 100 000 lidí. Barokní bazilika a později vystavěná jezuitská rezidence nebyly jen střediskem náboženského života, ale představovaly i centrum vzdělávání a kultury.

V první polovině 19. století v Krupce mnoho velkým změnám nenasvědčovalo. V okolí se sice objevily první doly na hnědé uhlí, idylický ráz krajiny a patriarchální způsob života však zatím zůstal nedotčen. Poutníci dále oživovali svojí přítomností mariánské poutě a ze sousedních lázní Teplic, které tehdy prožívaly svůj vrcholný rozkvět, sem zajížděli četní hosté. Po revoluci roku 1848 bylo zrušeno vrchnostenské zřízení a postupně nahrazeno státní správou a samosprávou. O své se již naplno hlásil průmyslový převrat. Zatímco krupští radní byli zahledění do slavné minulosti a spjatí s upadajícími cínovými doly a řemeslnou malovýrobou, bohosudovští využili toho, co nová doba nabízela. Otevření důležité železnice Ústí – Teplice v roce 1858 umožnilo rozvoj průmyslového a důlního podnikání. V roce 1871 byla dokončena trať duchcovsko-podmokelská. V okolí začaly vznikat nové uhelné doly. Ráz města poznamenaly nové průmyslové podniky. Cínové doly pomalu omezovaly výrobu. Rozvoj průmyslu a vznik nových pracovních příležitostí přitahoval nové osídlelce.

Příchod průmyslového věku s sebou přinesl rozvoj spolkového života, turistiky a zábavy. Oblíbeným výletním místem byla restaurace na Vilémově výšině vybudovaná v letech 1825 – 1826. Místo samo bylo nazváno podle německého císaře Viléma I., který je jako mladý princ navštívil se svým královským otcem Fridrichem Vilémem III. Když byla roku 1852 vystavěna silnice z Krupky na Komáří vížku, využil toho R. Zecheler k přestavbě staré hornické bašty na výletní restauraci (1853), která se stala oblíbeným cílem mnoha výletů. Restaurace funguje dodnes, vedle ní se dnes nachází horní stanice lanovky.

Převážně němečtí obyvatelé Krupky přivítali 1. světovou válku i nástup nacistů v Německu. Po okupaci pohraničí muselo odejít z Krupky a Bohosudova skoro 900 Čechů do vnitrozemí. Opět se začal těžit cín a wolfram. Budovaly se zajatecké a pracovní tábory.

Do roku 1948 byla z města vysídlena většina Němců. Ti odešli také z horských obcí Habartic, Mohelnice a Fojtovic, které se tak vyčistily. V roce 1947 bylo obnoveno

bohosudovské biskupské gymnázium, jeho činnost však netrvala dlouho. V dubnu 1950 bylo gymnázium zrušeno a změnilo se v internační tábor, v němž živořilo 360 řeholníků. V roce 1952 dostala areál československá armáda, kterou v roce 1968 vystřídala armáda sovětská.

K výrazným změnám došlo ve městě po roce 1989. V roce 1991 opustila město definitivně sovětská posádka. Opuštěná bohosudovská kasárna byla urychleně, za obětavé spolupráce katolické církve a občanů, znovu přeměněna na biskupské gymnázium a 1. září 1993 zde byla slavnostně zahájena výuka. V těchto letech byla znovu obnovena tradice mariánských poutí.

Osek

Jméno obce se v pramenech objevuje na přelomu 12. a 13. století a pochází z obecného pojmenování osek. Tak se nazývalo místo, kde byly shromážděné kmeny získané mýcením lesa. Jednalo se o mýtinu vzniklou při budování strážního hradu při obchodní cestě vedoucí z Čech přes Bílinu a Krušné hory do Německa. V okolních horách se od pradávna těžil cín a později stříbro.

Rychlý rozvoj oblasti byl ovlivněn mocenským vzestupem rodu Hrabšiců. Jako první z nich se po polovině 11. století objevil Kojata, který patřil k významným členům dvora knížete (od roku 1085 krále) Vratislava II. a byl správcem přemyslovského hradiště Bíliny. Zakladatelem rodové moci se stal Hrabš. Ten v letech 1189 – 1197 zastával úřad nejvyššího komorníka, tedy zastupoval panovníka v době nepřítomnosti v zemi. V roce 1196 vznikl pod patronací opatství ve Waldsassenu cisterciácký konvent a Slavko jej usadil na svém panství. Štědrý velmož i jeho potomci zajistili klášter bohatým nadáním pozemků, dvorů, vesnic a důchodů. Klášter přijal do své ochrany král Přemysl I. Otakar, pražský biskup Daniel i papež Inocenc III. Mniši, jimž jejich řehole ukládala vedle modliteb i práci, se s velkou dovedností pustili do díla. Rozmnožovali svůj majetek obděláváním další půdy a zakládáním nových dvorů. Šířili kolem sebe pokročilé hospodářské zkušenosti a vzdělanost. Pod jejich blahodárným vlivem se osada Osek rychle rozvíjela. Další z Hrabšiců, Boreš II., v letech 1240 – 1250 vybudoval asi 2 km severovýchodně od Starého Oseka nový hrad, nazvaný podle tehdejší módy německým pojmenováním Riesenburg, obrovský hrad.

Obyvatelé Oseka se v této době živil zemědělstvím, a to převážně chovem dobytka. Využívali k tomu rozsáhlých pastvin v okolí. Významnou roli v hospodářském životě hrálo od počátku 14. století dolování stříbra a cínu. Zatímco klášter ve 14. století vzkvétal, majetková država Hrabšiců pomalu upadala a v první polovině 16. století Hrabšici vymřeli.

Za husitských válek se Oseku vedlo špatně. Husitská výprava vedená Janem Želivským byla sice 6. srpna 1421 u Mostu poražena, ale předtím stačila vypálit doksanský a osecký klášter a obsadit Bílinu a Duchcov. Další velká výprava, v čele s Prokopem Holým, směřovala v roce 1426 proti Ústí a Mostu. Osecký klášter byl zřejmě znovu vypleněn a svému osudu neušel ani o tři roky později, kdy jej zpustošili táborité. Klášter však nebyl poškozován jen nepřáteli, ale i „spráteným“ císařem Zikmundem, který prodával jeho zboží a pozemky, aby získal peníze na vedení dalších válečných výprav.

Klášteří panství se začalo již před třicetiletou válkou opět rozmáhat. Napomáhal tomu rozkvět krušnohorského dolování. Na přelomu 16. a 17. století se rozvíjela těžba stříbra a cínu zejména v okolí Hrobu. Slibný hospodářský vývoj přerušila třicetiletá válka. V roce

1640 vtrhli do kláštera švédští žoldnéři generála Johanna Banéra. Mnichům se podařilo utéci do lesa, ale klášter, Starý Osek, Hrdlovka, Háj, Křižanov, Verneřice a další vesnice byly vypleněny.

Kulturní a hospodářský rozmach pak nastal za opata Benedikta Littwericha (1691 – 1726). Ten dal v roce 1697 v Novém Oseku zřídit textilní manufakturu na výrobu punčoch. Manufaktura se utěšeně rozvíjela, v roce 1787 zaměstnávala na 760 osob. Opat Littwerich dbal nejenom o hospodářský rozvoj svěceného panství, ale staral se i o další výstavbu klášterních budov. Jeho cílem bylo zbudování důstojného chrámu odpovídajícího soudobým představám. K provedení tohoto úkolu povolal do Oseka litoměřického stavitele italského původu Ottavia Broggia. Ten v letech 1712 – 1718 zbarokizoval dosavadní románskou a gotickou stavbu, z níž dodnes zůstal románský portál, raně gotická kapitulní síň z doby kolem roku 1240 a gotický ambit z let 1300 – 1340. Kamenný románský pulpit (čtenářský pult) v kapitulní síni patří mezi světové unikáty.

Pokus o dolování stříbra v roce 1712 skončil nezdarem. V následujícím roce byla obnovena těžba cínu, avšak s nevalnými výsledky. Daleko více se postupně prosazovala těžba uhlí. Klášterní komunita působila jako středisko kultury a vzdělanosti. To se projevilo v rozvoji místního školství.

V 19. století se Osek začínal viditelně měnit. Manufakturní výroba přecházela v tovární produkci, v okolí se rozmáhala těžba uhlí a rozvíjela se doprava. Ve čtyřicátých letech byla osada spojena s okolím novou silnicí, která vedla přes Krušné hory a Dlouhou Louku směrem na jih. Další nová silnice spojovala Osek s Hájem a Hrobem. Vzrostl také počet obyvatel. V roce 1843 zde obývalo 118 domů 851 lidí. Výsledkem revolučního vzepětí roku 1848 bylo zrušení roboty a patrimoniálního zřízení. Vrchnostenské úřady byly nahrazeny státní byrokracií. Od 3. června 1850 zahájily v Oseku svou činnost okresní a berní úřad. Proběhly první obecní volby.

Na katastrálním území těžily uhlí tři šachty – od roku 1876 až do hloubky 160 m Nelson I, který roku 1893 vyhořel, od roku 1885 do hloubky 115 m Nelson III, neblaze proslulý výbuchem uhelného prachu 3. ledna 1934, a posléze od roku 1888 důl Theodor, hluboký 52 m. Velký vliv na rozvoj těžby mělo železniční spojení. Začátkem bylo otevření ústecko-teplické dráhy v roce 1858. Při vybudování duchcovsko-podmokelské dráhy v letech 1869 – 1871 vzniklo v Oseku nádraží a kruh byl uzavřen zavedením duchcovsko-plzeňské dráhy v roce 1870 a železničním spojením Oseka s Chomutovem roku 1872.

Rozvíjela se řemesla a průmysl. Zdokonalené silniční i železniční spojení otevřelo Osek pro návštěvníky i jako letovisko, východisko výletů do nedotčených, tichých, hlubokých horských lesů s čistým svěžím vzduchem, tehdy neznečištěným provozem šachet a továren. Všechny tyto okolnosti vedly k oživení obchodu. Rozkvět obce se projevil jejím povýšením na město roku 1872.

Výsledky I. světové války a vznik Československé republiky zklamaly německou část obyvatel a v obci se začaly projevovat národnostní rozpory. Ještě po volbách v roce 1923 bojovali zástupci českých politických stran o to, aby zápisy z městské rady byly i nadále vedeny dvojjazyčně. V dalších letech pak došlo v obecním politickém životě k uklidnění. Městští radní měli jiné starosti, hlavní finanční.

Tragickou ránu zasadila rodinám místních horníků katastrofa na Dole Nelson III. Před pátou hodinou odpolední dne 3. ledna 1934 se za podvečerního soumraku ozvala v podzemí dolu hromová rána, země se zachvěla, z obou důlních jam vyšlehly plameny a vyvalil se do velké výše sloup dýmu. Těžní věž se zhroutila a okolní budovy zachvátil požár. Přes velké úsilí a obětavost záchranářů zůstalo v podzemí 144 mrtvých.

V obecních volbách 28. května 1938 již jasně zvítězila sudetoněmecká strana, většina českých obyvatel po záboru Sudet utekla do vnitrozemí. Po skončení války v roce 1945 byla velká většina Němců z Oseka odsunuta a na jejich místo postupně přicházeli Češi, celkově však obyvatel ubylo. Okolí města ovlivnila povrchová těžba hnědého uhlí, zanikla např. osada Hrdlovka.

Po listopadu 1989 se do svého bývalého sídla opět vrátili cisterciáci. V roce 1995 byl klášter vyhlášen národní kulturní památkou a o rok později tu proběhly oslavy 800. let od založení klášterního konventu.

Mikulov

První zmínky sahají k počátku 15. stol., kdy se zde počalo s hledáním stříbra. To se po čase se opravdu našlo, tím začal rozvoj obce a později i horního města a sídlo se přiřadilo mezi ostatní hornická města v okolí, jako např. Cínovec a Krupka.

První dva hutníci přišli do míst, kde se dnešní obec nachází, roku 1404 a v jámě Všech svatých zahájili kutání. Když skutečně rudu našli, prodali kutací právo tehdejšímu knížeti Lobkowiczovi. Ten postavil v Mikulově prvních pět domů.

Město bylo založeno dle renesančních saských vzorů na pravidelném šachovnicovém půdorysu se čtvercovým náměstím v prudkém svahu Mikulovského údolí. V dolní části náměstí se dochovalo několik starých městských domů s hrázděnými patry a bedněnými štíty, další najdeme i v Růžové ulici nad náměstím. Na nejvyšším místě náměstí stojí pozdně barokní kostel sv. Mikuláše z roku 1770 s hranolovou věží (na místě starší svatyně). Hřbitov na jižním okraji města obklopuje zeď krytá šindelem s vestavěnou kaplí z poloviny 19. století. Původní kostel byl evangelický. Do dnešní podoby byl kostel rekonstruován v červnu 1752 a znovu vysvěcen 11. 10. 1770. Zvony byly ulity v r. 1650 Gabrielem Hilligerem v saském Freibergu. Jen jediný je doposud na věži, zbývající byly za 2. světové války nacisty odvezeny do Hamburku.

Dne 1. 5. 1543 udělil městu císař Ferdinand I. první svobodné kutací právo a 18 let neplatila obec žádné poplatky. Od císaře Rudolfa II. město obdrželo 6. 9. 1597 znak a právo držet výroční a týdenní trhy. Již na začátku 17. století tu stálo minimálně 60 domů. Stavbu pivovaru a sladovny povolil Ulrich Adam Popel Lobkovicz 24. 12. 1642. Václav Ferdinand Popel z Lobkovicz potvrdil 16. 6. 1678 doposud stávající svobodnictví a schválil stanovy obuvnického, krejčovského a kovářského cechu. Pozemky, na kterých se kutalo, prodal městu 23. 6. 1679. V roce 1654 tu byla zřízena škola.

Nejstarší částí důlního komplexu, který sestává celkem ze čtyř štol (Lehnschafter, Allerheiligen, Liebefrauen a Kreuzstollen) je dle dochované dokumentace štola Lehnschafter (1550 – 1858). V letech 1550 – 1720 se zde dobýval stříbrnosný galenit. Celý důl má 12 pater, hloubka přesahuje 200 m a délka všech chodeb činí 8 km. K úpadku těžby došlo až od roku 1740. V roce 1870 se dolováním stříbra a olova zabývali jen dva horníci.

V sedmileté válce město mnoho utrpělo, kutání bylo přerušeno a kovkopové uprchli do lesů. Dne 23. 6. 1759 bylo město vypleněno 1 600 muži pruského vojska, které tudy táhlo.

Mikulovem projížděla od nepaměti deligvence, jakýsi druh poštovního dostavníky. Domu, v němž se nacházela příprěž pro povozy, se dodnes říká „na poště“. Rakouská pošta tu byla zřízena roku 1867. Pro dopravu však měla v poslední čtvrtině 19. století zásadní význam železnice. V roce 1884 byl dokončen poslední a nejnáročnější úsek Krušnohorské dráhy vedoucí přes Mikulov na Moldavu, kam první souprava dorazila 6. 12. 1884. Zahájením provozu došlo i k propojení se shodně dokončenou tratí v sousedním Rehefeldu. Osobní doprava osob byla zahájena o půl roku později dne 18. 5. 1885. Malý Semmering se říkalo úseku železnice mezi Mikulovem a Novým Městem, na němž vlak překonával značné výškové rozdíly. Viadukt ve výšce 31 m nad Mikulovským údolím, vystavěný v letech 1883 – 1884, byl pro svou konstrukci a citlivé začlenění do krajiny prohlášen za technickou památku.

Moldava

V dřívějších dobách se zde dolovalo stříbro. Archeologický průzkum v okolí objevil pozůstatky pěti sklářských hutí z počátku 15. stol. Mezi nálezy byly zlomky technické keramiky (velké pánve na tavení skla, malé pánvičky, chladící hrnce, hliněné předformy), zlomky skleněných nádob a okenních terčů a některých železných předmětů (sklářské píšťaly). Unikátním je nález hliněné figurky ženy v nákladném dobovém oblečení, typickým pro polovinu 14. stol

První písemná zmínka pochází z r. 1346, kdy zde vznikla osada se sklářskou hutí. Už kolem r. 1600 tu stál kostel, v němž byly v letech 1608 – 1629 konány protestantské bohoslužby. Zvon má letopočet 1611. Roku 1687 dal Popel z Libkovic na jeho místě postavit kostel nový, zasvěcený Navštívení Panny Marie, který byl r. 1851 rozšířen. Na hřbitově se dochovaly původní staré lidové náhrobky z 19. stol.

Škola byla vystavěna r. 1792. Na jaře r. 1870 byla postavena nová, dvojtřídní. Do té doby se vyučovalo jen v letním období, cesty za zimní fujavice byly často zaváté, proto v zimním období vyučoval moldavský podučitel 1 třídu v sousedních Pastvinách. Roku 1833 zde ve 105 domech žilo 701 obyvatel, dále podle potoka se nacházely tři mlýny a dvě pily.

Po zániku sklářské výroby během třicetileté války se začali lidé živit chovem dobytka, lesním hospodářstvím a později těžbou fluoritu (do r. 1994) a uhlí.

Kvůli potřebě vývozu vytěženého severočeského uhlí do Saska vzniká v roce 1884 horská železniční trať Pražsko-duchcovské dráhy mezi Mostem, Loukou u Litvínova, Moldavou a dále Freibergem a Saskou Kamenicí. Blízká česko-německá hranice měla na dějiny Moldavy vždy vliv. V roce 1880 je tu zaznamenáno 723 a o třicet let později již 1 025 obyvatel ve 144 domech, z toho 29 Čechů a 962 Němců. V roce 1850 patří k Moldavě horské vsi Pastviny a Oldříš, dnes již zaniklé.

Obec Moldava s tisíci obyvateli byla již v 1. polovině 20. stol. jedním z turistických center. Hostince a hospody v rozptýleném osídlení horských obcí byly nejen významnou součástí společenského života, ale podporovaly i turistický ruch, který obyvatelům přinášel vítaný příjem. Po 2. světové válce došlo k odsunu německého obyvatelstva a tím k poklesu počtu obyvatel. Hranice byla uzavřena. Některé neosídlené domy posléze zchátraly.

4.1.6 Využití historického potenciálu

Historický vývoj regionu vytváří vhodné podmínky pro rozvoj cestovního ruchu. Díky lázeňské tradici mají nejlepší výchozí podmínky Teplice. Region, který je řešen v této strategii, se v cestovním ruchu historicky profiloval především jako výletní oblast využívající přírodní krásy a podhorské klima (klimatické lázně Dubí, horské obce). Především města Krupka a Osek pak díky bohatým dějinám nabízejí i atraktivní historické památky. Celkově lze z historického hlediska využít turistický potenciál středověkých horních měst a obcí.

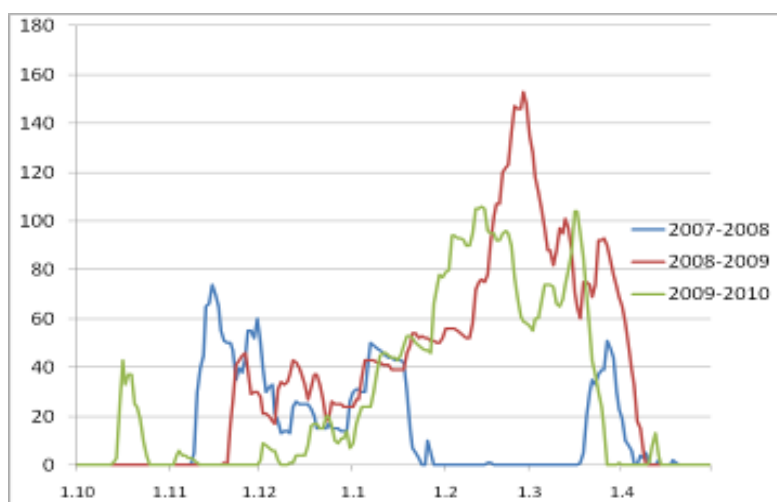
4.2 Přírodní podmínky

Přírodní předpoklady vytvářejí dobrou pozici pro cestovní ruch. Krušné hory představují kompaktní pás kerného pohoří, který tvoří plošina pozvolna se svažující na německé straně a prudké svahy padající do pánevní oblasti na české straně. Vrcholová plošina Krušných hor se svým drsným vlhkým podnebím podporujícím vznik rašelinišť blíží podmínkám na severu Evropy. Podhůří je naopak chráněno před převládajícím severozápadním prouděním, což přináší příjemné mírné klima. Ještě v 17. století se v okolí Krupky rozkládaly vinice.

Průměrná červencová teplota vzduchu v teplejší pánevní oblasti a podél toku Labe stoupá nad 18 °C, průměrná lednová teplota klesá na -2 až -3 °C. Vrcholové partie Krušných hor s nadmořskou výškou nad 700 m patří do chladné klimatické oblasti (průměrná červencová teplota vzduchu pod 14 °C, lednová -3 až -7°C. V Krušných horách připadá 48 % z celkového ročního srážkového úhrnu na srážky sněhové. Počet letních dnů v roce je zde pod 30 a počet mrazových dnů v roce 140 až 180.

Ze všech měsíců roku má v dlouhodobém průměru nejnižší teplotu vzduchu leden, kdy se teploty vzduchu na celém území pohybují pod nulou. Nejteplejším měsícem roku potom bývá v dlouhodobém průměru červenec. To vytváří vhodné podmínky pro sezonní sportovní aktivity (pěší turistika a cykloturistika v letních měsících, lyžování v zimě). Počet dnů se sněhovou pokrývkou na hřebenech Krušných hor je srovnatelný např. s Jizerskými horami. Sníh zde obvykle leží od listopadu do konce března v průměrné výšce 50 cm.

Obr. 23: Sněhová pokrývka v oblasti Nové Město – Cínovec v uplynulých třech zimních sezonách

Přehled významných prvků v regionu z hlediska ochrany přírody podává následující tabulka. Rozlišuje prvky dle jejich typu a podle lokality. Lokality jsou dále znázorněny v mapě.

Tab. 19: Maloplošné chráněné oblasti v regionu

č.	typ	název	katastrální území
1	přírodní rezervace	Cínovecké rašeliniště	Košťany
2		Černá louka	Habartice u Krupky
3		Grünwaldské vřesoviště	Nové Město u Mikulova
4		Vičí důl	Hrad Osek
5	přírodní památka	Buky na Bouřňáku	Nové Město u Mikulova
6		Domaslavické údolí	Domaslavice, Křižanov
7		Salesiova výšina	Osek u Duchcova
8		Vrása	Hrad Osek

Obr. 25: Maloplošné chráněné oblasti v regionu

Zdroj: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

Přestože nabídkou skalních útvarů nemůže region konkurovat Labským pískovcům, i zde je možné nalézt lezecké terény (především skalní město u Salesiovy výšiny).

Shrnutí

Z hlediska přírodních poměrů je region vhodný pro outdoorové sportovní a sportovně-poznávací aktivity spojené s využitím přírodních atraktivit. Ochrana přírody není takového rázu, aby představovala významnou překážku turistického rozvoje.

Přírodní podmínky vytvářejí vhodný základ pro rozvoj sezonních sportů.

Analytická část

4.3 Atraktivity cestovního ruchu

Kapitola podává základní přehled hlavních turistických atraktivit v dotčeném regionu. Atraktivity jsou tříděny podle typu využití. Další informace podává pasportizace turistických atraktivit, která je přílohou této studie.

4.3.1 Kultura, historie a poznávání

Dubí

Přestože v Dubí nenajdeme historické památky nadregionálního významu, i zde zanechala historie zajímavé stopy. V horní části města najdeme pozoruhodný kostel Panny Marie, u nás ojedinělou stavbu z let 1898 – 1906, dílo architekta Bigaglia. Kostel je stavěn podle vzoru benátského kostela Santa Maria dell Orto. Při stavbě byly použity některé původní prvky z kostela z ostrova Giorgie v Benátkách. Průčelí je z pruhů červeného a bílého mramoru, boční stěny z pálených neomítnutých cihel. V kostele je rodinná hrobka Clary-Aldringenů, majitelů teplického panství.

Obr. 26: Kostel Panny Marie v Dubí

Ve Mstišově najdeme barokní lovecký zámek Dvojhradí, který nechal postavit František Clary-Aldringen roku 1703 v tehdy oblíbeném čínském slohu. Osmiboká jednopatrová stavba je obklopena vodním příkopem. V 18. a 19. století se zámek s oborou staly oblíbenými výletními cíli návštěvníků teplických lázní (Goethe, Beethoven aj.). Zámek byl opraven roku 1975, při té příležitosti prošla rekonstrukcí i přilehlá obora. Ta je dnes oblíbeným výletním místem. Na protější straně silnice dodnes slouží empírová myslivna, 500 metrů západně je bývalý lovecký zámek Lobkoviců.

Zajímavou památkou, která upomíná na dřívější bohatý život v Krušných horách, je kostel Nanebevzetí Panny Marie na Cínovci, postavený v letech 1729 – 1733. Kostel je obklopen zajímavým horským hřbitovem. Nedaleko silnice z Dubí na Cínovec najdeme pamětní kámen Franzosenstein, připomínající porážku Napoleonových vojsk v roce 1813.

Obr. 27: Horský kostel a hřbitov na Cínovci

Na nevysokém vrcholu nad Dubím najdeme myslivnu Barvář s krásnou vyhlídkou na Teplice s Doubravkou a České středohoří. Stavba myslivny je z let 1770 – 1780, její název pochází z doby, kdy myslivec zde bydlící měl za úkol chovat psa – stopaře.

Okolí dubských lázní (viz následující kapitola) je protkáno řadou vycházkových stezek s prvky doprovodné architektury („Paraplíčko“) a mobiliáře z doby rozkvětu lázní na přelomu 19. a 20. století. Dnes jsou bohužel cesty i doprovodné prvky v značně zanedbaném stavu a neznáčené.

Zajímavostí jsou lokality, které připomínají historii Dubí jako střediska zimních sportů. V horní části města tak najdeme zbytky přírodní sáňkařské dráhy a můstků pro skoky na lyžích. Oboje bylo využíváno ještě na počátku 70. let 20. století, dnes však jsou obě místa zarostlá lesem a nevyužitelná.

Městská památková zóna Krupka

Historickým centrem středověké Krupky byla dnešní Husitská ulice. Bydleli zde horníci, později řemeslníci a v současné době platí za ojedinělou památkovou zónu s náměstím ulicového typu. V jednom z původně měšťanských domů sídlí muzeum. Naproti stojí klasicistní budova radnice s věžními hodinami. V dolní části Husitské ulice se nachází špitální kostel sv. Ducha. Nad ním pak gotický městský kostel Nanebevzetí Panny Marie a dřevěná zvonice, která pochází z první poloviny 15. století. Vedle vchodu do kostela byla umístěna a slavnostně odhalena busta významného krupského rodáka, MUDr. Ferdinanda Arlta (1812 – 1887), zakladatele moderního očního lékařství.

Obr. 28: Kaple sv. Wolfganga na Komáří vížce Obr. 29: Městská památková zóna Krupka

Významnou historickou památkou v Krupce poutní areál v části Bohosudov založený ve 2. polovině 15. století. Počátkem 18. století původní kostel nahradil velký barokní chrám, obkroužený eliptickým ambitem se sedmi kaplemi, novou residencí a školní budovou. Celý komplex projektovali litoměřičtí architekti Giulio a Octavio Broggiové. V souladu s historickou tradicí zde sídlí církevní gymnázium.

Malebnou drobnou památkou je kaple sv. Wolfganga pod vrcholem Komáří vížky. Vznikla jako kaple hornické osady ze 14. století. Zdejší zvon oznamoval horníkům konec pracovní doby. Kaple byla zrekonstruována v letech 1999 – 2000. Slouží k církevním i kulturním účelům. Svatý Wolfgang je považován mimo jiné za patrona horníků. Zastával funkci řezenského biskupa a zasloužil se o zřízení pražské diecéze. Podle místní tradice měl navštívit Kněžiště a požehnat zdejším borůvkám, jejichž plody tu pak dosahovaly neobvyklé velikosti. Až do 2. světové války se zde proto konaly borůvkové poutě.

Krajinná památková zóna – areál bojiště bitvy u Přestanova, Chlumce a Varvažova

Roku 1813 se zde střetla Napoleonova vojska při pokusu o průnik do Čech Nakléřovským průsmykem, kdy se snažila rozpráshit zbytky „České armády“ poražené předtím u Drážďan, s rusko – rakouskými oddíly. Po porážce Francouzů byl zajat jejich velitel, generál Vandamme. Ve dvoudenní bitvě padlo na 20 000 mužů. Bitvu připomíná celkem 11 památníků (ruský, rakouský, francouzský, jubilejní z roku 1893, památníky generálů Vandamma a Kleista, hromadné hromy vojáků).

Památník katastrofy na dole Nelson v Oseku

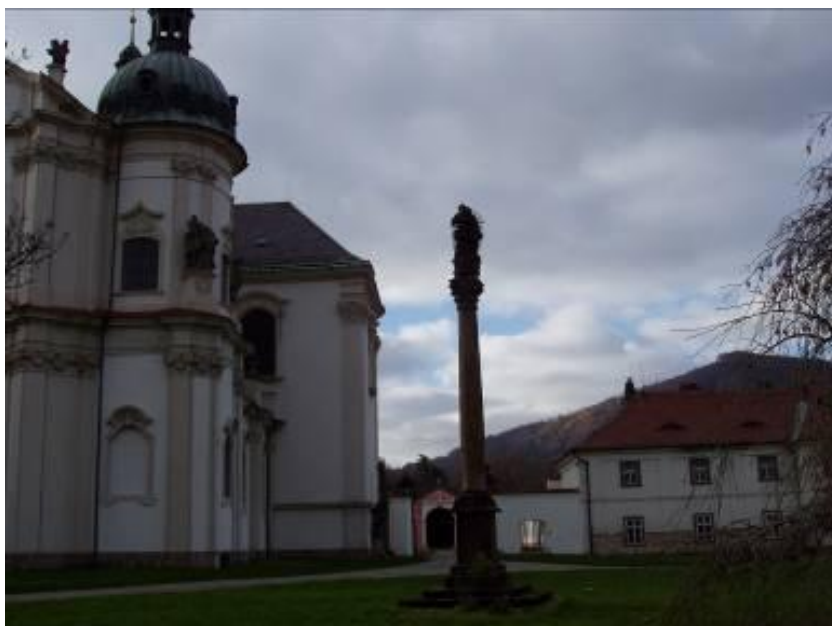
Pomník je připomínkou důlního neštěstí z 3. ledna 1934, kdy v dole Nelson III u města Osek u Duchcova vybuchl uhelný prach. Při katastrofě zemřelo 140 horníků a je druhým nejhorším

důlním neštěstím u nás. Pomník tvoří sousoší znázorňující truchlící rodiče mrtvého horníka. Pomník zhotovil v roce 1935 sochař Karel Pokorný podle návrhu architekta Josefa Gruse. V roce 1978 byl tento pomník vyhlášen národní kulturní památkou.

Klášter Osek

Cisterciáckí mniši původně sídlili v Mašťově u Kadaně, pro spory s majitelem tamního panství přesídlili roku 1197 do Oseka. Cisterciácká stavební huť v letech 1206 – 1221 vybudovala v románském slohu klášterní kostel Panny Marie: trojlodní bazilika na půdorysu latinského kříže má pravouhlý chór s kaplemi a příčnou loď; podle řádových pravidel nesměla mít věž, pouze malý sanktusník. Chrám o celkové délce 76 metrů patřil ve své době k největším řádovým stavbám v Čechách a stal se rodovým pohřebištěm pánů z Riesenburka. Klášter byl významně poškozen za husitských válek a ve třicetileté válce. Nový konvent byl vystavěn v letech 1705 – 1808 jako unikátní barokní komplex objektů. Unikátní byl zdejší systém klášterních zahrad. První vznikla už ve 12. století, dodnes užívaná je zahrada z roku 1661. Klášter tak je ukázkou nejen architektury, ale i krajinářského umění. V klášteře dnes opět funguje mnišský řád. Je zde možná prohlídka i ubytování. Klášter je národní kulturní památkou.

Obr. 30: Areál oseckého kláštera

Horská železnice Most – Moldava

Železniční trať z Mostu přes Dubí do Moldavy v Krušných horách s napojením do sousedního Saska byla postavena ve druhé polovině 19. století. Její stavba byla vynucena stále se zvyšující potřebou spojení mezi severočeskou hnědouhelnou páneví v oblasti měst Duchcova a Mostu s Prahou, středočeským krajem a hlavně se sousedním Saskem, kde se nacházela vhodná odbytíště uhlí. Do května 1877 byly dány do provozu úseky z Mostu přes Osek do Hrobu. Dne 6. prosince 1884 byl předán do pravidelného provozu úsek Osek město – Moldava v Krušných horách, v roce 1885 bylo v provozu i napojení do Saska. Trať vyniká soustavou viaduktů a tunelů. Bohužel od konce 2. světové války došlo k přerušení kolejí na německé straně. Vzhledem k technickému řešení, jímž trať překonává strmé svahy Krušných

hor, byla roku 1998 dráha prohlášena národní kulturní památkou. Turisticky lze potenciálně využít i její spojení se známými osobnostmi (Hana Benešová, Adolf Branald).

V posledních deseti letech probíhají se střídavými úseky jednání o propojení české trati, která končí v hraniční stanici Moldava, na německou železniční síť ukončenou v současné době ve stanici Holzhau. To si však vyžádá značné náklady vzhledem k nutné obnově cca 8 km železničního svršku a kolejí.

Aktivitu při pořádání tematických akcí vyvíjí Klub přátel krušnohorské železnice.

Muzeum Krupka

V muzeu, které se nachází přímo v centru Městské památkové zóny v původně renesančním městském domě, jsou instalovány stálé expozice věnované těžbě cínu, přírodě a historii zdejšího regionu. Zajímavý je i oddíl paleontologie, mineralogie a stálá výstava funkční historické hasičské techniky. Atrakcí je výstava modelů hub rostoucích v českých lesích.

Prohlídková štola Starý Martin

Nachází se nad Krupkou při silnici na Komáří vížku. Původně jedno z nejvýznamnějších starých důlních děl krupského revíru. Zdejší těžná žíla Lukáš byla nejdelší cínovou rudní žilou v České republice a střední Evropě. Nejstarší práce spadají do 14. století. Těžba probíhala až do počátku 20. století, byla obnovena za obou světových válek. Od roku 1999 je štola přístupná návštěvníkům, kteří mohou sledovat jak historii zdejší těžby, tak druhotnou krápníkovou výzdobu. Zpřístupněný úsek štoly má délku 500 metrů.

Obr. 32: Portál prohlídkové štoly Starý Martin v Krupce

Hornické muzeum a prohlídková štola Altenberg

Muzeum nabízí přehled o 550letých dějinách altenberské těžby cínu, jejíž počátek se nachází v době kolem roku 1440 a která teprve v roce 1991 skončila definitivním zastavením hornické činnosti. Prohlídka zahrnuje oblast štoly „Neubeschert-Glueck“, historická prádla cínové rudy, výstavy na volném prostranství, návštěvu pinky a hornické naučné stezky.

Prohlídková štola má délku 200 metrů. Nabízí se také výlet s průvodcem po okolí včetně návštěvy „Velké pinky“ – obří propadliny po podzemní těžbě (vyhlídka Pingenrand).

V Altenbergu, konkrétně v obci Zinnwald, je též možná návštěva prohlídkové štoly (Besucherbergwerk Zinnwald). Rozsáhlá podzemní exkurze má délku 2,8 km a zabere více než 1,5 hodiny. Návštěvníci uvidí i podzemní hranici mezi Saskem a Čechami.

Obr. 33: Areál hornického muzea v Altenbergu

Hrady a zámky

Krupka

Hned dva hrady nabízí turistům město Krupka. Vlastní hrad Krupka, zvaný též Rosenberg (Růžový hrad, podle kdysi slavné tamní růžové zahrady se 100 druhů růží), byl založen Koldici nebo králem Janem Lucemburským někdy kolem roku 1320. Důvodem jeho založení zřejmě bylo, že král měl zájem na opevnění hraničního pásu proti Sasku. Na konci 15. století byl hrad významně rozšířen, bylo vybudováno velkolepé opevnění; celková délka objektu dosáhla asi 140 m. Přestože samotný hrad přestal v 17. století plnit obranné a obytné funkce a jeho pozůstatky chátraly, život zde neustal. V úředním domě sídlila správa krupského statku a vrchnostenský horní úřad. Opuštěný hrad objevila doba romantismu 19. století, kdy byl hrad s okolím upraven a zpřístupněn veřejnosti a z úředního domu zřízena restaurace. Hrad je přístupný i dnes, nabízí nádherný výhled, výstavu archeologických nálezů a obřadní svatební síň v rytířském sále.

Obr. 34: Hrad Krupka (Růžový hrad)

Nedaleko městské části Krupka – Unčín se v hustém lese nacházejí ruiny hradu Kyšperk (z německého Geisberg – Supí hora). Hrad byl pravděpodobně založen z pověření Jana Lucemburského Otou z Bergova, jenž se připomíná jako držitel roku 1319. Až na konci 14. století za arcibiskupa Jana z Jenštejna, který se sem roku 1393 uchýlil před hněvem krále Václava IV., došlo k přestavbě hradu, při níž vznikla obytná věž, blíže nelokalizovaná kaple a bylo upraveno jádro hradu. V 15. století se hrad stal sídlem rodu Vřesovců, o sto let později vyhořel a zpustl. Na počátku 20. století byl areál upraven místním horským spolkem; vznikla vyhlídková terasa a došlo k úpravě cest a bývalého nádvoří. Nyní je prostor opět neudržovaný.

Osek

Jedním z největších hradů středověkých Čech byl Rýzmburk (z německého Risenburg – Obří hrad) nad městem Osek. Byl založen v 1. polovině 13. století na popud tehdy mocného rodu Hradišiců. Na svou dobu rozlehlý hrad se skládal ze čtyř částí seřazených za sebou. Dolní kruhová věž byla v 19. století upravena na vyhlídku, dnes je nepřístupná.

Lauenstein

Nedaleko hraničního přechodu Fojtovice – Fürstenau, obklopeno obcemi Geising, Altenberg a Bärenstein, se nachází v údolí Müglitztal městečko Lauenstein se svým bílým zámkem jako jedno z center kolonizace východních Krušných hor. Původní hrad byl postaven pravděpodobně již ve 12. století na příkaz míšenského markraběte jako strážní hrad na obchodní cestě do Čech. Hrad prošel přestavbami v 15. a 17. století, roku 1600 nechal zdejší pán Günter von Büнау nedaleko starého hradu vystavět nový zámek a kostel s bohatým uměleckým vybavením. Roku 1716 Rudolf von Büнау založil zámecký park. Po roce 1980 prošel zámek rekonstrukcí, dnes se zde nachází expozice muzea Krušných hor.

Obr. 35: Zámek Lauenstein

Města Altenberg a Geising

Na německé straně hranice se nacházejí historická důlní města Altenberg a Geising. Obě města vznikla v 15. století díky objevu vydatných nalezišť cínu. Altenberg se brzy stal jedním z nejvýznamnějších měst východního Krušnohoří. Těžba zde pokračovala až do 2. poloviny 19. století. Byla přerušena pouze válkami (především třicetiletou) a několika ničivými zhroutilami dolů, kdy se otevřely dodnes viditelné propadliny zvané pinky. V Geisingu skončila těžba o století dříve, město však hrálo významnou roli v obchodu s cínem. Dnes nabízejí historická centra obou měst jedinečnou ukázkou krušnohorské hornické architektury a požívají památkové ochrany jak jako celek, tak jednotlivé stavby. Spolu se sousedním městečkem Lauenstein představují ukázkou pozdně středověké kolonizace.

Obr. 36: Historické centrum města Geising

Obory

Obora Mstišov se nachází v sousedství někdejšího loveckého zámku Dvojhradí (Tuppelburg). Celková výměra obory je cca 20 ha, prochází jí prohlídková trasa o délce 500 metrů. V oboře jsou chovány běžné místní druhy jelení a černé zvěře. Součástí je restaurace a dětský koutek.

V oboře Geising se chovají především zvířata místního zeměpisného pásu (rys, divoká kočka, muflon, jelen, lasičky). Nechybí výběhy s domestikovanými zvířaty. Součástí obory je kachní rybník a voliéry s ptactvem. Je zde připraveno i dětské hřiště, restaurace a kemp.

Naučné stezky

Památky i přírodní krásy regionu přibližují tři naučné stezky na české straně a jedna na německé. Jejich stručný přehled podává tabulka.

Tab. 20: Naučné stezky v regionu

název	obec	délka	vlastní značení	doplňky
Po stopách krušnohorského sklářství	Moldava	13 km	ano	informační panely
Přírodou a dějinami Oseka	Osek	12 km	ano	informační panely
Příhraniční naučná hornická stezka	Krupka – Cínovec – Altenberg	23 km	ano	informační panely
Východní Krušné hory	Holzhaus – Seiffen	44 km	ano	panely, lavičky

Živá kultura

Hlavními kulturními akcemi v regionu jsou městské slavnosti a pouti (Dubí, Osek, Krupka), které však nemají nadregionální význam. Značný potenciál má kostel Panny Marie v Dubí, kde se nacházejí koncertní varhany. Ty však vyžadují rekonstrukci.

Významným prvkem tradiční krušnohorské lidové kultury bylo řezbářství, hračkářství a výroba likérů. Výroba řezbářských předmětů a dřevěných hraček má v regionu tradici již od 18. století, kdy obyvatelé horských vesnic hledali náhradní zdroje obživy po úpadku těžby barevných kovů. V české části regionu tato tradiční řemesla zanikla s odsunem původních obyvatel po druhé světové válce. Přežívají však v Sasku. Známým střediskem výroby dřevěných hraček je městečko Seiffen.

Stejně tak tradiční krušnohorské likéry už jsou spíše doménou saské části regionu. Přesto na české straně Krušných hor sledujeme v posledních letech snahu o obnovu této tradice (Ústí nad Labem, Klášterec nad Ohří atd.).

4.3.2 Pohyb, sport a zdraví

Turistické trasy

Ve vymezeném regionu se nachází cca 200 km značených turistických tras v české části a 75 km značených tras v německé části. Na české straně se značení tras věnuje Klub českých turistů. Hlavním zdrojem financí na značení stezek a výrobu značek je příspěvek Krajského úřadu Ústeckého kraje. Kraj se však v důsledku ekonomické krize potýká s výpadkem příjmů a omezuje podporu pro KČT.

Vlastní údržba stezek je v kompetenci vlastníků, nejčastěji Lesů České republiky. Ty se věnují také výstavbě doprovodné infrastruktury pro pěší turistiku, především přístřešků a laviček, v některých případech informačních tabulí.

Na německé straně se údržbě a značení věnují především místní organizace Německého turistického spolku (Deutscher Wanderverband) za finančního příspěvku samospráv. Systém turistického značení v Sasku kombinuje tvarové a barevné značení s pásovým. Výhodou je, že téměř každá trasa může mít vlastní unikátní označení. Nevýhoda spočívá v tom, že bez pravidelné údržby značení a bez dobré mapy je pro návštěvníka obtížné se v systému orientovat a někam dojít. Tabulkový přehled popisuje hlavní turistické trasy v regionu.

Tab. 21: Hlavní turistické trasy v regionu

barva	km	vedení
červená	32	Fláje – Vrch tří pánů – Nové Město – Cínovec – Přední Cínovec - Komáří vížka – Habartice (hřebenová trasa ČR)
červená	5	Hrob – Bouřňák
zelená	10	Teplice – Krupka – Komáří vížka
červená	10	Osek – hrad Osek – Pod Vrchem tří pánů
modrá	8	Krupka – Přední Cínovec
modrá	35	Rechenberg-Bienemühle – Neuhermsdorf – Neurehefeld – Altenberg – Geising – Lauenstein

Vybrané úseky turistických tras na české i německé straně jsou součástí dálkových evropských turistických tras

Cyklotrasy

V regionu se nachází cca 210 km značených cyklotras, z toho 105 km v české a 105 km v saské části regionu. K vedení cyklotras jsou využívány jak silnice, tak lesní a polní cesty. Na silnicích bohužel hrozí kolize s automobilisty, zvláště v letním období, kdy je tato část Krušných hor oblíbeným výletním cílem motorizovaných návštěvníků. Lesní cesty zase mají často náročný profil a neupravený povrch, navíc se zde cyklisté potkávají s pěšími turisty.

V regionu bohužel chybějí cyklostezky¹ s výjimkou cca 10 km v saské části. Přehled významných cyklotras podává tabulka.

¹ Cyklotrasa = značená trasa pro cyklisty, která využívá stávajících pozemních komunikací (silnice, cesty). Cyklostezka = speciálně vybudovaná komunikace pro cyklistickou dopravu, bez přístupu pěších a motoristů.

Tab. 22: Hlavní cyklotrasy v regionu

číslo	km	vedení
23	35	Fláje – Nové Město – Cínovec – Habartice (hřebenová trasa)
231	25	Osek – Dlouhá louka – Vrch tří pánů
3010	30	Fürstenau – Komáří vížka – Cínovec – Moldava – Teichhaus
3009	15	Chlumeč – Krupka – Habartice
-	42	Rechenberg – Holzhau – Neurehefeld – Altenberg – Geising – Fürstenau – Liebenau

Rozhledny a vyhlídky

Vzhledem k horskému charakteru regionu se zde nabízí řada rozhleden a vyhlídkových míst. Skutečné rozhledny jsou na české straně Vlčí hora u Dlouhé louky, na německé straně Geisingberg a Kohlhaukuppe. Významným vyhlídkovým bodem je Komáří vížka.

Vlčí hora

Rozhledna na Vlčí hoře nad Osekem poblíž místní části Dlouhá Louka pochází z roku 2005. Jedná se o monitorovací stožár Českého telekomunikačního úřadu, při jehož stavbě si osecká radnice vymínila, že bude spojen s rozhlednou.

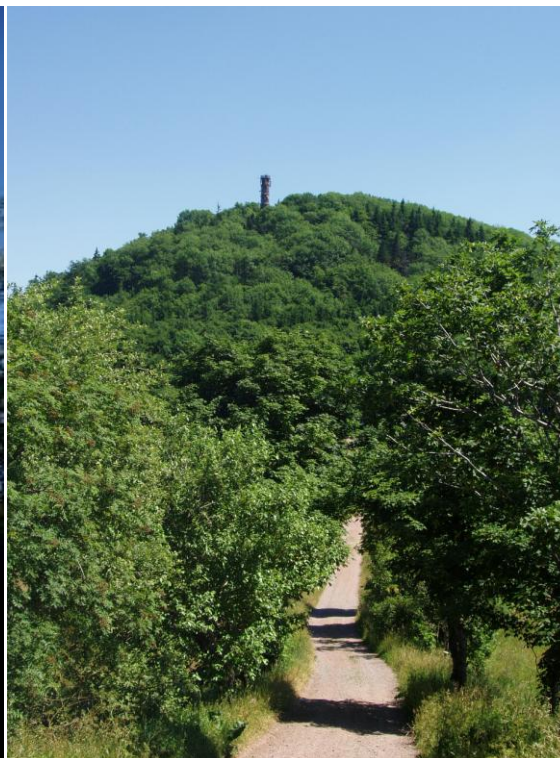
Základem věže je 40 metrů vysoký ocelový tubus. Volně přístupná vyhlídková plošina se nachází 15 metrů nad zemí, je přístupná vnějším točitým schodištěm.

Z ochozu se nabízejí vyhlídky nejen na východní Krušné hory. Při dobré viditelnosti lze na severovýchodě dohlédnout k Lužickým horám, směrem do vnitrozemí na České středohoří a tabulovou plošinu Džbán, na jihozápadě pak nejvyšší vrchol Krušných hor Klínovec.

Obr. 37: Rozhledna Vlčí hora

Obr. 38: Rozhledna Geisingberg

Geisingberg

Rozhledna s názvem Louisenturm se nachází na vrchu Geisingberg nad městečkem Geising. Původně zde stávala dřevěná vyhlídková plošina, ta byla roku 1891 péčí místního horského klubu nahrazena kamennou stavbou postavenou za pouhých 68 dnů a bez větších oprav slouží dodnes.

Věž s osmiúhelníkovým půdorysem má průměr 4 metry, vyhlídková plošina se nachází ve výšce 18 metrů. Vede na ni 88 schodů točitého vnitřního schodiště.

Rozhledna nabízí výhled především na saskou stranu Krušnohoří, za dobré viditelnosti i na stolové hory Saského Švýcarska.

Věž má soukromého provozovatele, je přístupná celoročně každý den kromě středy a čtvrtka. Chata pod rozhlednou nabízí základní občerstvení. Hora i její okolí jsou přírodní rezervací.

Kohlhaukuppe

Původní horská chata na vrchu mezi Zinnwaldem, Geisingem a Fürstenau byla postavena roku 1889 (pro zajímavost ve stejném roce, kdy byla vybudována Eiffelova věž v Paříži). Součástí chaty byla devítimetrová věž s vyhlídkovou plošinou. Chata měla v německém Krušnohoří neobvyklý název „Baude“ (bouda) známý spíše z Krkonoš.

Brzy po svém dokončení se stala základnou pašeráků, kteří přes česko-německou hranici tajně přenášeli především sůl, jež byla zatížena vysokým clem. Roku 1933, za hospodářské krize, kdy si místní lidé opět vzpomněli na své pašerácké tradice, byla chata z rozhodnutí celní správy zbořena.

Chata byla znovu vystavěna v roce 1952. Věž byla o dva metry zvýšena kvůli vyšším stromům. V roce 1995 byla stará zděná věž nahrazena novou ocelovou.

Z plošiny se nabízí vyhlídka na saskou část Krušnohoří a Saské Švýcarsko, při dobré viditelnosti i Lužické hory. Říká se, že výjimečně je možné zahlédnout i Krkonoše.

Komáří vížka

Výrazný vrchol východního Krušnohoří se vypíná nad městem Krupka. Jeho německý název je Mückenbergr, což zavdalo příčinu k nepřesnému překladu „komáří“. Ve skutečnosti název pochází od označení starých lužickosrbských kněží, kteří byli zvaní „mikové“ a na tomto vrcholu konali své posvátné obřady. Tomu odpovídá starší český název Kněžiště. „Komáří“ překlad přispěl ke vzniku pověsti o loupežníkovi, který byl proklet stařenou poté, co jí ukradl poslední krávu, a za trest jej uštípali komáři.

Historie této 806 m vysoké hory se pojí s historií dobývání cínu. Hornické sdružení nechalo postavit v roce 1553 zvonici na vykáceném vrcholku hory. Stavba byla hotova v roce 1568. Kamenná hranatá věž byla přes 9 metrů vysoká. V této zvonici byl zavěšen zvon odlitý roku 1554 v té době nejznámějším českým zvonařem Tomášem Jarošem. K věži byl přistavěn malý domek. V domku žil zvoník, jenž zvonil začátek farání a večer konec díla. Zvonil také na poplach při důlních neštěstích a o velkých svátcích.

Dnes je z domku horský hotel s restaurací. Z terasy před hotelem se otvírá jedinečný pohled na podkrušnohorské údolí s městem Teplice a za ním na vrcholky Českého středohoří.

Z Krupky vede na Komáří vížku nejdelší otevřená lanová dráha v Evropě bez mezistanice. Lanovka slouží turistům již od roku 1953. Jezdí celoročně v intervalu jedné hodiny.

Významnými vyhlídkovými místy jsou dále izolované vrchy na německé (Kahleberg) a české (Stropník, Bouřňák, Pramenáč) straně krušnohorského hřebene.

Obr. 39: Výhled z Komáří vížky na město Teplice a panorama Českého středohoří

Lyžování

Vzhledem k přírodním podmínkám má horská část regionu vhodný základ pro zimní sporty. Dříve existovaly i přímo v Dubí skokanské můstky a přírodní sáňkařská dráha, dnes se zde pěstuje pouze běžecké a sjezdové lyžování.

Běžecké lyžování

Základní osou běžeckého lyžování v regionu je Krušnohorská lyžařská magistrála, která v délce cca 40 km prochází celou hřebenovou částí vymezeného území. Úpravu stop obstarávají provozovatelé lyžařských areálů Bouřňák – Nové Město (úsek Vrch tří pánů – Cínovec), Dlouhá Louka (úsek Dlouhá louka – Vrch tří pánů) a Fojtovice (úsek Cínovec – Komáří vížka – Habartice). Trasy jsou udržovány v případě příznivých sněhových podmínek každý víkend, vybrané úseky i ve všedních dnech. Nástupními místy na magistrálu jsou Dlouhá Louka, Nové Město, Cínovec a Komáří vížka. Trasa je označena systémem zimních turistických značek podle německého vzoru.

Na magistrálu navazují turistické lyžařské okruhy v oblasti Nové Město (trasy 5 a 10 km, občasné jsou upravovány další), Komáří vížka (4 a 8 km) a Dlouhá Louka (3, 12, 25 km). Celkem se na české straně regionu nalézá 137 km upravovaných běžeckých tras.

Na několika místech lze přejít hranici a využít turistických lyžařských tras v Německu. Tamní hlavní osou je lyžařská magistrála Osterzgebirgsloipe vedená z Deutschgeorgenthalu přes Teichhaus a Altenberg na Cínovec v délce 22 km. Na ni navazuje řada místních okruhů v oblastech Holzhau, Hermsdorf, Rehefeld, Altenberg a Zinnwald. Trasy se vesměs upravují

i ve všedních dnech v závislosti na sněhové pokrývce. V německém Východním Krušnohoří je při optimálních sněhových podmínkách upraveno 500 km tras.

Obr. 40: Lyžařské trasy v okolí Altenbergu **Obr. 41: Lyžařské trasy v okolí Nového Města**

V oblasti se dále nachází dvě centra závodních zimních sportů. Na české straně lyžařský stadion Nové Město v Krušných horách s homologovanými závodními tratěmi o délce 1 – 7 km, na saské straně je to moderní biatlonový areál Sparkassenarena Osterzgebirge v Altenbergu, který umožňuje konání závodů až na úrovni světového poháru. Pravidelně se zde pořádají závody evropské úrovně.

Zdejší oblast je dějištěm řady zimních sportovních akcí a závodů. Nejvýznamnější je lyžařský dálkový běh Krušnohorská třicítka, pořádaný pravidelně na konci ledna. Letos se uskutečnil již 31. ročník.

Obr. 42: Biatlonový areál Sparkassenarena Osterzgebirge

Sjezdové lyžování

V regionu se nachází hned několik středisek sjezdového lyžování, z nichž areál Bouřňák – Mikulov má vzhledem k převýšení a počtu sjezdovek předpoklady pro to stát se nadregionálně významným.

V nabídce možností sjezdového lyžování se musí region vyrovnávat s konkurencí blízkých oblastí – na západě Klíny, Bublava a Klínovec, na východě Telnice. Tabulkový přehled podává stručnou informaci o areálech sjezdového lyžování v regionu.

Tab. 23: Areály sjezdového lyžování v regionu

areál	sjezdovek / vleků	kapacita	osvětlení / umělý sníh
Bouřňák – Mikulov	6, 6,8 km / 6	4 200 os/hod	1,6 km / 1,6 km
Komáří vížka	3, 3,5 km / 3	2 490 os/hod	0,6 km / 0,6 km
Osek – Krásná vyhlídka	1, 0,4 km / 1	250 os/hod	0,3 km / 0 km
Altenberg – Geising	6, 3 km / 5	3 500 os/hod	1,2 km / 1,2 km
Rehefeld – Zaunhaus	4, 3,6 km / 3	3 200 os/hod	1,5 km / 1,5 km

Zdroj: Informace provozovatelů lyžařských areálů

Areál Bouřňák – Mikulov s převýšením 280 metrů, sjezdovkami různé obtížnosti (Slalomový svah patří mezi nejprudší sjezdovky v ČR) a nadmořskou výškou 600 – 896 metrů má parametry na úrovni areálů např. v Jizerských horách. Nedostatkem je absence sedačkové lanovky. Jediná sedačková lanovka v regionu je v areálu Rehefeld – Zaunhaus. V sezoně má areál cca 60 000 návštěvníků (600 000 průchodů).

Obr. 43: Lyžařský areál Bouřňák – Mikulov

Významným nedostatkem zimních středisek, především na české straně, je malý počet upravovaných parkovacích míst pro návštěvníky.

Golf

V obci Cínovec, která spadá pod město Dubí, se nachází golfové hřiště provozované společností Viamont sport s.r.o. Devět jamek střední obtížnosti je situováno v atraktivní horské krajině s výhledy na českou i německou stranu Krušnohoří. V roce 2009 prošlo hřiště významnou rekonstrukcí, která zvýšila jeho atraktivitu. Na rok 2010 se plánuje rozsáhlá rekonstrukce klubovny. Kromě vlastních 9 jamek nabízí hřiště tréninkové plochy (driving range, putting green).

Na hřišti celoročně (včetně zimy) probíhají golfové kurzy, je možné si i zaplatit tréninkovou hodinu s trenéry. Od června do září se na hřišti konají golfové turnaje, převážně komerčních partnerů. Stejný provozovatel nabízí zároveň indoorové golfové hřiště v Teplicích (simulátor, krytý green).

Obr. 44: Areál Golf Club Teplice na Cínovci

Bobová dráha Altenberg

Bobová a sáňkařská dráha v Altenbergu má délku 1 413 metrů a patří k nejvíce sofistikovaným umělým drahám na světě. Slouží nejen jako tréninková dráha pro sportovce z Německa i zahraničí, ale především se zde pořádají významné světové akce. V Altenbergu tak proběhlo již šest mistrovství světa v jízdě na bobech, na saních a ve skeletonu, kromě toho nepočítaně soutěží světového poháru. Kromě toho se zde koná řada akcí pro veřejnost.

Spolu s biatlonovým areálem v Altenbergu zastřešuje bobovou dráhu společnost Wintersport Altenberg GmbH, jejímž cílem je zajistit další investice pro rozvoj sportovišť mj. formou spolupráce s významnými komerčními subjekty. Proto tyto areály nabízejí možnost pořádání akcí pro firemní klientelu.

Obr. 45: Bobová dráha Altenberg

Město Altenberg dále nabízí volnočasový areál s letní bobovou dráhou, trampolínami, lanovým centrem a obdobnými atrakcemi.

Vodní sporty

Podmínky pro pěstování vodních sportů nejsou v regionu příliš příznivé. Chybí zde řeka, která by umožňovala vodáckou turistiku. Jediná větší vodní plocha, nádrž Fláje, má vodárenský účel a koupání je zde zakázáno.

Koupaliště se nacházejí v městě Dubí (Městské koupaliště Dubí) a Lauenstein (Naturerlebnisbad Lauenstein). V Krupce je plavecká hala. Upravené přírodní koupaliště nabízí rybník Galgenteich u Altenbergu a rybník v Oseku. Jinak se ke koupání neorganizovaně využívají menší vodní plochy (rybník na Cínovci).

Lázně Dubí

Klimatické lázně Dubí s názvem Tereziny lázně leží na jižních svazích Krušných hor. Lázně ležící v nadmořské výšce 420 metrů jsou oázou klidu v krásném parkovém prostředí. Léčivým zdrojem je především příhodné místní podhorské klima. Dále se používají perličkové, uhličitě, vířivé i přísadové koupele a také masáže. Lečí se zde duševní choroby, stavy po mozkových příhodách, nemoci pohybového ústrojí, nervové choroby a další. Hostům je k dispozici celkem 206 lůžek v jedno- a dvoulůžkových pokojích, které jsou vybaveny sociálním zařízením, telefonem, chladničkou a TV se satelitními programy. Lázně nabízí kromě klasických lázeňských pobytů také speciální relaxační a rehabilitační program.

Komplex dnešních Tereziných lázní byl dr. Brecherem vybudován v roce 1870 jako „Vodoléčebný ústav“ a parní lázeň. O rok později získalo Dubí lázeňský statut. Roku 1895 se stal majitelem lázní kníže Clary-Aldringen. Tehdy se zde léčily nemoci cest dýchacích, chudokrevnost a nemoci nervové. Ve třicátých letech se z Dubí stalo výtečné sanatorium, tzv. Lesní, které vybudoval ing. Nosák. Bylo proslulé vodoléčbou, dietní a fyzikální léčbou. Po válce lázně vyhořely, provoz byl obnoven po roce 1950.

Přírodním léčivým zdrojem je příhodné místní podhorské klima. Vhodnými indikacemi jsou zažívací potíže, nemoci nervové, nemoci žaludku, střev, srdce, nemoci pohybového ústrojí, duševní poruchy, některé nemoci z povolání, rekonvalescence, záněty dýchacích cest, chudokrevnost, stavy po mozkových příhodách, operacích páteře, a mozku, roztroušená skleróza, vrozená obrna, bolestivé syndromy páteře, nemoc svalů. Jako léčebné procedury se používají léčebný tělocvik s vodoléčbou, elektroléčba, masáže, koupele (perličkové, uhličitě, jodové, vířivé, bylinné) skotské stříky, elektroléčba, magnetoterapie, plynové injekce, parafínové zábaly. Kromě toho lázně umožňují rehabilitační a rekondiční pobyty. Lázně mají kapacitu 206 lůžek. Pro volný čas se zde nabízí půjčovna knih a společenských her, kulturní pořady ve společenském sále, venkovní bazén, tenisový kurt, stolní tenis, minigolf, půjčovna horských kol, kadeřnictví, manikúra, pedikúra, kosmetika, informační centrum.

Obr. 46: Tereziny lázně Dubí

Rehabilitační klinika Raupennest

Klinika Johannesbad Raupennest v Altenbergu je integrovaným léčebným, rehabilitačním a wellness zařízením. Vznikla z původní ortopedické kliniky, přidává dlouhodobou praxi v alternativní medicíně spolu s možnostmi rehabilitace a rekreace. Dnes nabízí ucelenou řadu: prevence – diagnóza – léčba – následná péče. Klinika se profiluje jako zařízení s holistickým přístupem k léčbě včetně komplexní činnosti na podporu zdraví.

Nabízí se ústavní i ambulantní rehabilitace a následná péče, ambulantní prevence, preventivní programy, léčebné pobyty a centrum tradiční čínské medicíny. Léčí se zde degenerativní onemocnění páteře a kloubů, stavy po operacích míchy, kyčlí, ramen, kolen, implantace endoprotéz apod., dále zánětlivá onemocnění pohybového aparátu, metabolické poruchy kosterního systému (osteoporóza), sportovní úrazy a sportovní zranění, funkční poruchy pohybového aparátu a následky dětské obrny.

Součástí jsou fyzioterapeutické služby (fyzioterapie, elektroterapie, terapie teplem a chladem, vodoléčba, masáže, chiropraxe atd.), dietologie, psychologická a sociální péče a přednášková činnost na podporu zdraví. Centrum tradiční čínské medicíny nabízí akupunkturu, bylinné terapie, preventivní čínskou gymnastiku a akupresuru. Součástí kliniky je komplex bazénů (plavecký, dětský, několik léčebných) a saun (finská, římská, květinová, orientální).

Rehabilitační klinika vhodně dotváří nabídku turistických atraktivit v městě Altenberg, které se dlouhodobě profiluje jako centrum zimních i letních sportů a rekreace.

Obr. 47: Rehabilitační klinika Raupennest

4.3.3 Doprovodné služby cestovního ruchu

Turistická informační centra

V české části regionu se nacházejí TIC v Dubí, Oseku, Krupce a na Moldavě. Fungují při městských úřadech či jako privátní subjekty. Spadají do kategorie C – místní působnost, nejsou členy Asociace turistických informačních center České republiky. Centra jsou v provozu ve všedních dnech, v Krupce i v sobotu, v Oseku celý víkend. Poskytují převážně propagační materiály jednotlivých měst a velmi omezenou nabídku informací o jiných lokalitách v regionu. Osecké TIC provozuje průvodcovskou službu v areálu kláštera.

Turistické informační centrum v Altenbergu je umístěno v centru města v budově bývalého nádraží. Kromě základních informačních a propagačních materiálů nabízí mapy, knihy, suvenýry a DVD s regionální tematikou. Součástí informačního centra je „Loipenhaus“ poskytující v zimní sezoně zázemím lyžařům. Menší informační centrum se nachází také v Geisingu v budově městského úřadu. Přehled turistických informačních center podává tabulka. Drobné informační a propagační materiály poskytují také na svých pokladnách provozovatelé turistických atrakcí.

Tab. 24: Turistická informační centra v regionu

místo	adresa	otevřeno ²	působnost
Dubí	Ruská 264/128	5	místní
Krupka	Mariánské nám. 641	6	místní
Osek	Rooseveltova 1	7	místní
Moldava	Moldava 113	3	místní
Altenberg	Am Bahnhof 1	7	regionální
Geising	Hauptstraße 25	4	místní

Zdroj: Vlastní šetření zpracovatele

Ubytování

Po roce 1989 zaznamenal cestovní ruch v Československu a později v České republice poměrně progresivní vývoj. Po otevření hranic západnímu světu se Česká republika stala součástí celosvětového trhu cestovního ruchu. První polovina 90. let tak byla charakteristická

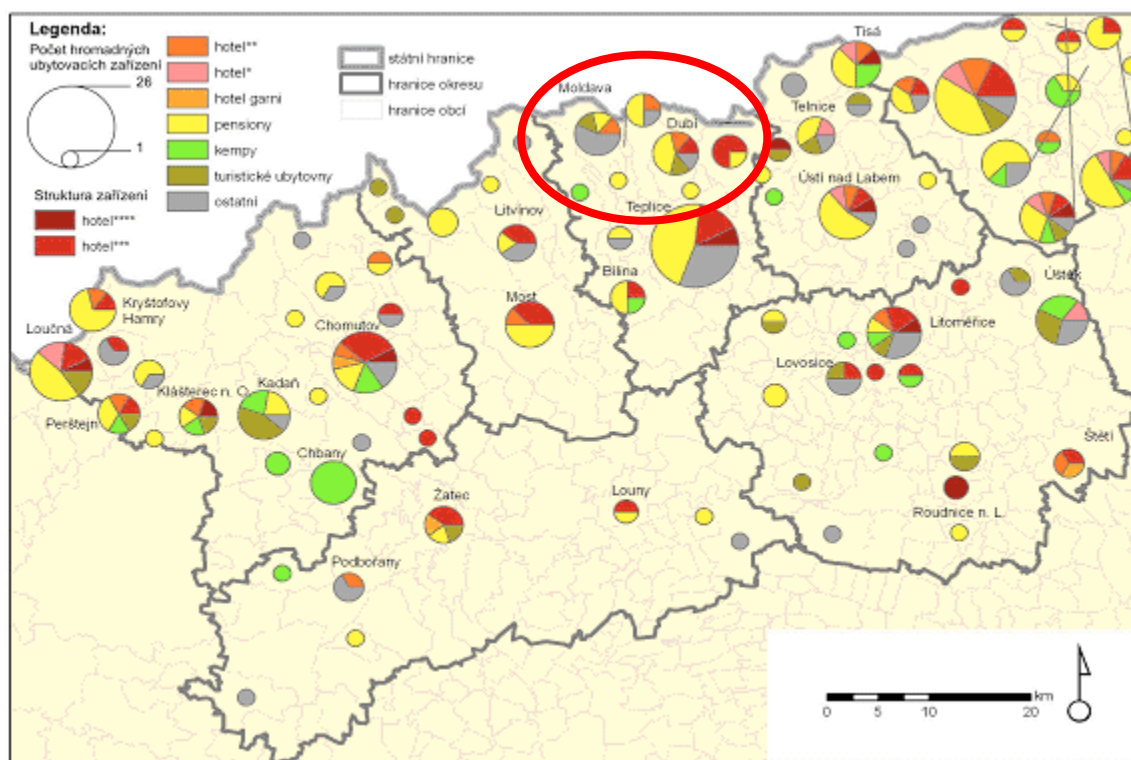
² Počet dnů v týdnu, kdy je TIC otevřeno.

poměrně vysokými tempy růstu tohoto tržního segmentu. Z hlediska příjezdu osob ze zahraničí nastala v souvislosti s těmito politickými změnami pochopitelná změna spočívající ve změně skladby zahraničních turistů. Příliv takových turistů vyvolal růst poptávky po kvalitních ubytovacích a stravovacích zařízeních.

Růst ubytovacích kapacit v české části regionu kulminoval v roce 2000, poté následovalo cca 5 let útlumu, kdy např. v Ústeckém kraji klesl počet lůžek o více než 10 %. Od té doby se situace stabilizovala³.

V roce 2008 evidoval Český statistický úřad v české části vymezeného regionu celkem 24 ubytovacích zařízení s 886 lůžky. Z toho čtyři ubytovací zařízení jsou úrovně tříhvězdičkového hotelu. Převládají ubytovací služby nižší kategorie (penziony). Specifikem je kemp v Oseku. Nejlépe kapacitně vybavené zařízení představují Tereziny lázně s možností ubytování až 206 hostů najednou. Ačkoli se nejedná o zařízení zaměřené primárně na poskytování čistě ubytovacích služeb, i zde je možné objednat ubytování hotelového typu. Obrázek podává přehled ubytovacích zařízení v české části regionu v kontextu Ústeckého kraje.

Obr. 48: Hromadná ubytovací zařízení v Ústeckém kraji

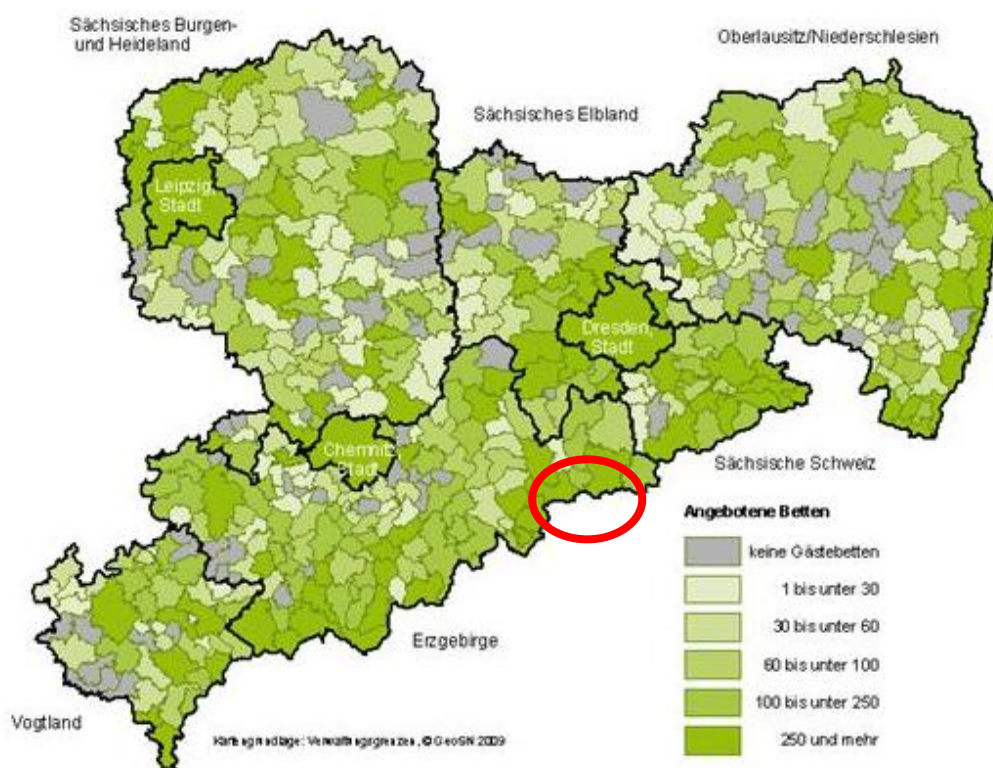
Zdroj: Český statistický úřad, data za rok 2008. Řešený region je zvýrazněn červeně.

Saská část regionu se dlouhodobě profiluje jako turistická oblast. Tomu odpovídá vysoká koncentrace ubytovacích kapacit v plné škále kvality. Rozvoj ubytovacích služeb zde začal po roce 1992, kdy bylo v Sasku 862 ubytovacích zařízení s 48 000 lůžky, a až do roku 2008 má vzrůstající trend (rok 2008: 2 097 ubytovacích zařízení se 115 000 lůžky). Ubytovací

³ Rok 2000: 21 742 lůžek (417 ubytovacích zařízení), rok 2005: 19 405 lůžek (399 ubytovacích zařízení), rok 2009: 19 243 lůžek (377 ubytovacích zařízení). Data: ČSÚ.

zařízení se koncentrují v oblasti Drážďan, Lipska a dále v Krušnohoří a Saském Švýcarsku, jak zachycuje následující obrázek. Následující tabulka podává přehled počtu ubytovacích zařízení v jednotlivých centrech regionu.

Obr. 49: Koncentrace hromadných ubytovacích zařízení v Sasku

Zdroj: Zemský statistický úřad svobodného státu Sasko, data za rok 2008. Řešený region je zvýrazněn červeně.

Tab. 25: Hromadná ubytovací zařízení v regionu

místo	počet HUZ
Dubí	7
Krupka	4
Osek + Hrob	2
Mikulov	4
Moldava	7
Altenberg + Rehefeld	79
Geising + Lauenstein	12

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní šetření zpracovatele.

Stravování

Ve městech na české straně regionu najdeme převážně stravovací zařízení sloužící místnímu obyvatelstvu. Naopak v oblasti krušnohorského hřebene (na české i saské straně) převládají pohostinské služby pro turisty. I zde na české straně převládají stravovací zařízení nižší kategorie, chybí např. zážitková gastronomie. Naopak silnou pozici mají bufety jednoduchého občerstvení pro sportovce. Problematické jsou jazykové znalosti obsluhy stravovacích zařízení.

Analytická část

Sportovní vybavení a programy

Na české straně regionu chybějí půjčovny sportovního vybavení. Jako jediná funguje půjčovna lyží ve středisku Mikulov – Bouřňák. Také zde neexistují specializované agentury, které by návštěvníkům nabízely ucelené sportovně zaměřené programy. Turista, který dorazí do regionu, je tak nucen plánovat si vlastní pobyt a sám vyhledávat existující nabídku. Existují zde sice např. lyžařské školy (Bouřňák, Komáří vížka), jsou však určeny převážně obyvatelům Teplicka.

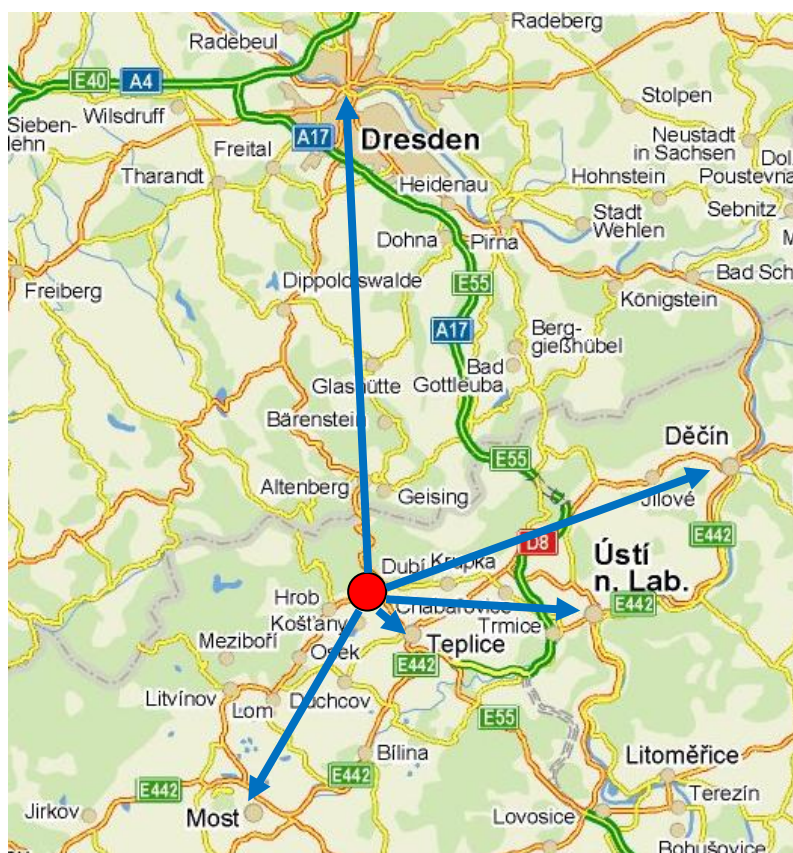
Naproti tomu v oblasti Altenbergu existuje nejen několik půjčoven sportovního vybavení (turistika, cyklistika, lyžování), ale i agentury nabízející přípravu sportovně-turistických pobytů na míru dle přání zákazníka.

Příkladem je Wintersport Altenberg, jenž nabízí organizaci především firemních akcí s využitím bobové dráhy a biatlonového areálu, nebo Aktivcamp Beer, který zajišťuje různorodé outdoorové programy (lyžařská turistika, orientační běh, biatlon, cyklistika). Vlastní programy pro hosty pořádají také velká ubytovací zařízení (hotel Lugsteinhof).

4.3.4 Nabídka v širším regionu

Doprovodnou nabídku cestovního ruchu poskytují především velká města v širším okolí vymezeného regionu, jež se nalézají do 1 hodiny cesty autem: Teplice, Ústí nad Labem, Drážďany, Děčín a Most. Jejich vzájemnou polohu udává mapa, dojezdové vzdálenosti a časy pak tabulka.

Obr. 50: Významná města v širším regionu

Tab. 26: Dojezdové vzdálenosti a časy (osobní automobil) vybraných měst od Dubí

město	km	čas
Teplice	7	00:11
Ústí nad Labem	27	00:26
Drážďany	71	01:00
Děčín	40	00:49
Most	31	00:35

Zdroj: Škoda Auto – plánovač cest

Teplice

Teplice jsou především městem s prastarou lázeňskou tradicí. Zdejší léčivé prameny jsou známy po více jak dva tisíce let a historie jejich lázeňského využití sahá hluboko do středověku a činí tak z Teplic nejstarší lázně střední Evropy. Renomé a účinky pramenů přivedly do lázní mnohé slavné osobnosti – od císaře Viléma I., cara Petra I. Velikého, přes saské krále a příslušníky význačných šlechtických rodů až po světoznámé umělce a vědce, jakými byli Ludwig van Beethoven, J. W. Goethe, Richard Wagner či W. Humboldt. Mnohokrát se tak ve své historii staly „přijímacím salonem Evropy“ a pro svou výstavnost bývaly nazývány Malou Paříží. Lázeňství má dodnes v Teplicích významnou pozici.

Město je ze dvou stran sevřené Krušnými horami a Českým středohořím. Jeho panoramatu dominuje Doubravská hora se zříceninou hradu Doubravka, která návštěvníky odmění výhledem na město a široké okolí. V historickém centru města upoutá zámek, přestavěný do současné podoby na přelomu 18. a 19. století, se zbytky románského kláštera a klášterní basiliky s kryptou, založeného královnou Juditou, dnes sídlo Regionálního muzea. Přiléhající zámecká zahrada, založená již v 16. století, se současnou úpravou anglického krajinářského parku z počátku 19. století, je nejen relaxační oázou uprostřed města, ale také významnou historickou památkou. Množství dalších parků a městské zeleně skýtá příležitosti k poklidným procházkám a oddechu, stejně tak jako příjemné centrum lázeňské čtvrti Šanov. K dalším oblíbeným cílům návštěvníků patří hvězdárna a zrekonstruovaná botanická zahrada pod ní. Město nabízí škálu možností aktivního a sportovního vyžití – například v Aquacentru či na otevřených i krytých sportovních plochách.

Teplice jsou regionálním centrem kulturního a společenského dění, hlavními místy jsou Krušnohorské divadlo a Dům kultury. Jsou také domovskou scénou Severočeské filharmonie a hostí každoročně dva hudební festivaly klasické hudby s dlouholetou tradicí. Mezi největší společenské události se řadí slavnostní zahájení lázeňské sezony.

Ústí nad Labem

Ústí nad Labem leží v labském údolí mezi svahy Krušných hor a Českého středohoří. Město disponuje množstvím kulturně historických zajímavostí a také velmi dobrými podmínkami kulturního, sportovního a jiného relaxačního vyžití.

Mezi významné památky patří hrad Střekov z počátku 14. století, který přilákal svým nádherným umístěním v Českém středohoří řadu známých osobností. Jeho obdivovateli byli např. malíř Ernst Gustav Doerel, básník Karel Hynek Mácha a světoznámý hudební skladatel

Richard Wagner, jehož romantická atmosféra Střekova inspirovala ke zkomponování opery Tannhäuser. Z hradu se nabízí pohled na technickou památku – zdymadla na řece Labi.

Výletní zámeček Větruše pochází z konce 19. století a nabízí překrásné výhledy na labské údolí, České středohoří, Krušné hory i samotné město. V okolí byl vybudován volnočasový areál s přírodním a zrcadlovým bludištěm, dětským koutkem a sportovištěm. Tato ústecká dominanta často slouží jako výchozí bod turistických výletů. Kostel Nanebevzetí Panny Marie se proslavil jako „kostel se šikmou věží“. Nachází přímo v centru města. Počátky této neogotické stavby se datují do poloviny 14. století. Bombardování na konci druhé světové války způsobilo vychýlení kostelní věže. Od té doby je v Ústí nad Labem nejšikmější věž v zemích na sever od Alp. Architektonickou zajímavostí je Mariánský most přes řeku Labe. Byl dokončen v roce 1998 a ihned se stal jedním ze symbolů města. V roce 2001 byl zařazen mezi deset nejkrásnějších světových staveb posledního desetiletí 20. století.

V blízkém okolí Ústí nad Labem se nachází řada rozhleden, vyhlídkových míst a plošin (např. Vysoký Ostrý, Erbenova vyhlídka, rozhledna Varhošť). Překrásné výhledy na České středohoří si mohou návštěvníci vychutnat i trochu netradičně z lodní paluby díky rekreační lodní dopravě. Ve městě je též široká nabídka sportovních areálů a zařízení, např. plavecký areál Klíše či termální koupaliště Brná.

V Ústí nad Labem působí řada kulturních institucí. Severočeské divadlo opery a baletu dosahuje řady národních i mezinárodních úspěchů. Jednou ze specialit divadla je i pořádání „open air“ oper. Významnou divadelní scénou v Ústí nad Labem je též Činoherní studio, kterým prošla řada slavných českých herců. Ústí nad Labem je také sídlem University Jana Evangelisty Purkyně. Ústecká ZOO vznikla v roce 1908 jako soukromá ptačí rezervace. Najdete zde unikátní kolekci zvířat z celého světa ve více než 220 druzích. Na návštěvníky čeká také doprovodný program.

Významnou budoucí atraktivitou je jezero Milada, které vzniká zatopením hnědouhelného lomu. V budoucnu přesáhne svoji rozlohou velikost Máchova jezera. Na jeho březích se počítá s vytvořením velkého rekreačního areálu.

Drážďany

Drážďany jsou jedním z nejkrásnějších měst střední Evropy. Po rozsáhlé rekonstrukci, jež v podstatě znovu postavila město zničené ve 2. světové válce, je opět možné obdivovat jedinečné panorama města na Labi s řadou památek. Kromě malebného přírodního okolí – Labské údolí a blízkost Saského Švýcarska město nabízí množství památek, muzeí, divadel i možností aktivní zábavy. Mnozí přijíždějí do města na Labi, aby tu strávili třeba jen večer v divadle či na koncertě a pak zavítali do elegantní restaurace na sklenku míšeňského vína. Drážďany objevili už i milovníci nočního života, protože v ulici Weiße Gasse ve staré části města a v nové části ve čtvrti Neustadt vznikly zajímavé kavárny, restaurace a hospůdky. Rovněž pro milovníky přírody jsou Drážďany vyhledávaným cílem. Nostalgickým parníkem se mohou nechat zavézt od nábřeží Terrassenufer do kouzelného okolí města, kde se mohou projít mezi vinicemi nebo podniknout túru v Saském Švýcarsku. Hlavní město Saska má svou atmosféru a opět náleží k nejoblíbenějším turistickým cílům v Německu. Drážďanské údolí Labe v oblasti čtvrtí Söbriegen a Pillnitz bylo zapsáno na seznam Světového dědictví UNESCO. Město fascinuje návštěvníky svou malebnou polohou,

uměleckými sbírkami a vznešenými stavbami. Břehy Labe zdobí katedrála, Japonský palác a zejména Zwinger, kterému se přezdívá „Pískovcový sen“. Nezapomenutelné je panorama ze severního břehu Labe směrem k historickému centru, jemuž dominuje katedrála a Brühlůva terasa, Albertinum a kopule budovy Akademie umění. Za nimi Zwinger, vrcholné dílo baroka, zámek saských panovníků, a kolbiště Stallhof, na jehož fasádě je zobrazen proslulý Fürstenzug – Knížecí průvod, dlouhý 102 metrů.

Hlavní město Sasko je skutečnou moderní metropolí nabízející maximální škálu vyžití od návštěv historických památek, přes tradiční i moderní umění až po noční život, nakupování či sport. K tomu se přidává atraktivní přírodní okolí, kdy Drážďany tvoří výchozí bod pro návštěvy Saského Švýcarska.

Kombinace dobré dopravní dostupnosti (dálnice, železnice, letiště, lodní doprava) a relativně příznivých cen vytvářejí z Drážďan turistický magnet mezinárodního významu. Pověstné jsou například tamní vánoční trhy, které lákají návštěvníky i např. z Prahy. Moderní saskou metropolí, co do rozlohy čtvrté největší město v Německu, ročně navštíví téměř deset milionů lidí. V hotelích a penzionech je na 20 tisíc lůžek.

Děčín

Děčín má silnou pozici v cestovním ruchu především jako výchozí bod pro návštěvu Labských pískovců – Národního parku České Švýcarsko. Samotné město nabízí především malebné přírodní rozložení, pro něž bývá nazýváno městem lesů, skal, vod a mostů.

Nejvýznamnější památkou je děčínský zámek na skalním ostrohu na pravém břehu Labe na místě, kde původně stával strážní hrad Přemyslovců. Součástí zámku je Dlouhá jízda (přístupová barokní cesta dlouhá 292 metrů) a Růžová zahrada – jedinečná ukázka raně barokní zahradní architektury s mnoha drobnými uměleckými prvky. Protiváhu zámku tvoří na vysoké skále na levém břehu Labe hrádek Pastýřská stěna. Na Pastýřské stěně se nachází také zoologická zahrada. Významnou památkou je synagoga z roku 1907, jediná dochovaná podobná stavba v česko-německém pohraničí.

Atraktivní možností pro turisty je využití rekreační lodní dopravy na trase Děčín – Drážďany.

Most

Město Most leží v podkrušnohorské hnědouhelné pánvi, proto nenabízí příliš atraktivní přírodní okolí. Samotné město těžce utrpělo těžbou uhlí, když historické centrum bylo mezi lety 1967 až 1982 až na výjimky zbořeno a vlastní město bylo nově vystavěno.

Mezi historické památky patří kostel Nanebevzetí Panny Marie, unikátním způsobem přestěhovaný kvůli těžbě uhlí, a hrad Hněvín na stejnojmenném vrchu nad městem, kde byl v době Rudolfa II. vězněn známý alchymista Edward Kelley.

Město Most se prezentuje jako regionálně významné centrum aktivního trávení volného času díky soustavě svých „dromů“: aquadrom (plavecké sporty a regenerace), autodrom (jeden ze dvou specializovaných závodních okruhů pro motoristický sport v ČR), hipodrom (dostihové a tréninkové centrum jízdy na koních), aerodrom (rekreační a sportovní létání a parašutismus).

5 Další aktéři v cestovním ruchu

Pro komplexní analýzu současného stavu cestovního ruchu ve vymezeném regionu a především pro následné plánování podpory, rozvoje a propagace turismu je nutné stručně zmapovat činnost jednotlivých aktérů, kteří se věnují marketingovým aktivitám v oblasti cestovního ruchu. Těmito aktéry jsou Ústecký kraj, velká města v kraji, města a obce ve vymezeném turistickém regionu a provozovatelé turistických atraktivit.

5.1 Ústecký kraj

Povinností a zodpovědností krajů je ze zákona č. 129/2000 Sb. o krajích realizace rozvoje kraje. Rozvoj cestovního ruchu je jednou z aktivit Ústeckého kraje.

Základním koncepčním dokumentem Ústeckého kraje v oblasti cestovního ruchu je Strategie rozvoje cestovního ruchu Ústeckého kraje 2010 – 2015 (dále „strategie“). Jedná se o odvětvově zaměřený dokument, který v hierarchii krajských koncepcí rozpracovává nadřazený Program rozvoje Ústeckého kraje (zpracován v roce 2007), a to v oblasti cestovního ruchu, který představuje pro některé části kraje klíčové ekonomické odvětví. Cílem strategie je najít a specifikovat vhodná řešení a nástroje, které by měl Ústecký kraj jako subjekt v příštích letech realizovat pro rozvoj cestovního ruchu na svém území při respektování specifik a potenciálu jednotlivých částí kraje. Strategie zahrnuje pouze ty aktivity, které spadají do kompetence Ústeckého kraje jako subjektu a jsou v souladu s jeho finančními a organizačními možnostmi. Jedná se o první aktualizaci původní verze strategie, která byla dokončena v roce 2003.

Regionalizace území kraje

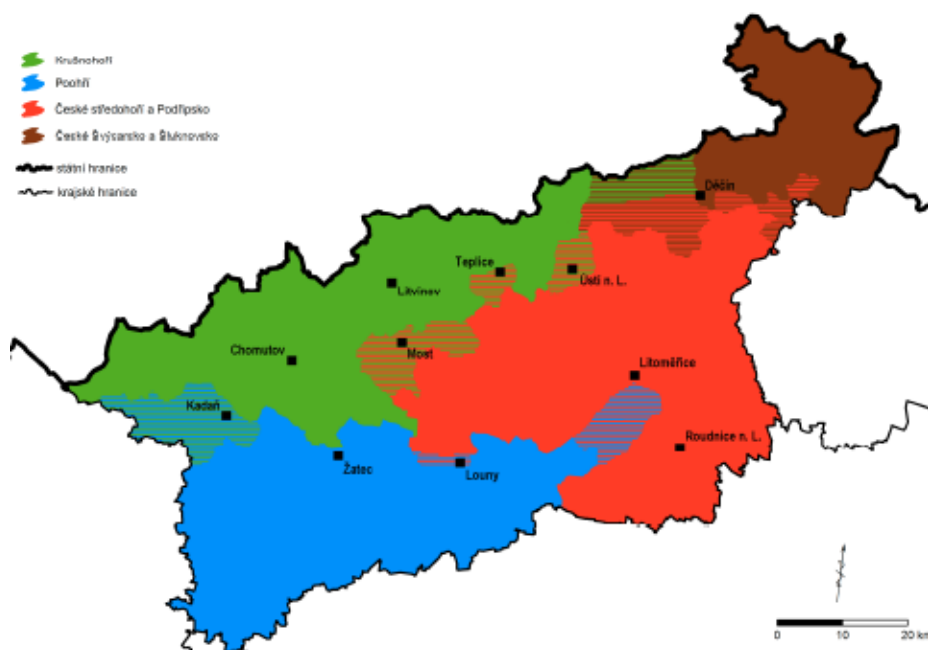
Strategie dělí region Ústeckého kraje z hlediska cestovního ruchu do čtyř oblastí – turistických regionů. Jsou to:

1. České Švýcarsko a Šluknovsko: kromě jižní části okresu Děčín spadající do CHKO České středohoří představuje region celý okres Děčín, tj. NP České Švýcarsko, CHKO Labské pískovce, část CHKO Lužické hory ležící v Ústeckém kraji a v neposlední řadě Šluknovský výběžek.
2. Krušnohoří: zahrnuje jak samotné pohoří Krušných hor, tak i jejich silně urbanizované podhůří s průmyslovou tradicí. Území je zhruba vymezeno okresy Chomutov (Kadaň a Nechanicko však mohou spadat rovněž do Poohří), Most (Bečovsko má však blízko i k Českému středohoří), Teplice (Hrobčicko má však také blízko k Českému středohoří) a Ústí nad Labem (vyjma jeho jihovýchodní části a pravděpodobně i samotného Ústí nad Labem, které už spadají spíše do Českého středohoří).
3. České středohoří a Podřipsko: zahrnuje CHKO České středohoří na území okresu Litoměřice, části okresů Ústí n. L. a Děčín, menší části okresů Most, Teplice, Louny a také oblast Podřipska, které by v případě vymezení oblasti napříč kraji přesahovalo do Středočeského kraje. Západ okresu Litoměřice v oblasti podél Přírodního parku Dolní Poohří již může být chápán jako součást regionu Poohří.

4. Poohří (Žatecko): představuje okres Louny (s výjimkou Libčevska, které je možné považovat i za součást Českého středohoří), menší část okresu Chomutov (Kadaň a Nechranicko – mohou být ovšem chápány i jako součást Krušnohoří) a Přírodní park Dolní Poohří, který zasahuje do okresu Litoměřice a je možné jej považovat i za část regionu České středohoří a Podřipsko. Území je charakterem přírodního prostředí i využitím krajiny relativně homogenní a vykazuje vnitřní provázanost, kterou posiluje mj. společný fenomén řeky Ohře a tradice chmelařství a výroby piva.

Regiony nejsou zcela přesně vymezeny, některé oblasti kraje je možné řadit do dvou turistických regionů.

Obr. 51: Turistické regiony Ústeckého kraje

Zdroj: Strategie rozvoje cestovního ruchu Ústeckého kraje 2010 – 2015

Základní charakteristika regionu

Řešený region města Dubí a jeho okolí patří dle krajské strategie do oblasti Krušnohoří. O ní je deklarováno, že představuje významnou zdrojovou oblast cestovního ruchu (co do počtu potenciálních turistů – obyvatel podkrušnohorských měst) i významnou oblast cestovního ruchu, zejména v horských partiích. Nejvýznamnějšími centry regionu jsou okresní města.

Každý turistický region je ve strategii dále popsán z hlediska „jádrových území“, tj. území s vysokými lokalizačními předpoklady cestovního ruchu (koncentrací atraktivit, za nimiž návštěvníci přijíždějí), a „zázemí“, tzn. území s aktuálně nebo potenciálně vysokými realizačními předpoklady cestovního ruchu (vhodná především pro lokalizaci služeb pro návštěvníky, příp. pro lokalizaci doplňkových atrakcí, které následně mohou zvýšit i lokalizační předpoklady cestovního ruchu v území).

Turistický region Krušnohoří je popsán takto:

- Jádrová oblast regionu: pásmo Krušných hor, zejména pak lyžařské oblasti kolem Bouřňáku, Klínovce. Druhou jádrovou oblastí jsou lázně Teplice.

- Potenciální jádrová území: ostatní části Krušných hor v případě, že dojde k propojení s ostatními středisky, a dále některá podkrušnohorská města (zejména Most a jeho nejbližší okolí).
- Zázemí regionu: urbanizovaný prostor převážné části podkrušnohorské pánve včetně některých tamějších měst.⁴

Krušnohoří jako celek má podle strategie potenciál především pro horskou turistiku a zimní sporty a také pro cykloturistiku. Vysoké jsou také předpoklady pro sportovní, pěší a přírodně-poznávací turistiku. Oblast Podkrušnohoří má zatím spíše nevyužitý potenciál pro alternativní formy cestovního ruchu.

Slabé stránky rozvoje cestovního ruchu

Strategie definovala také slabé stránky cestovního ruchu v Ústeckém kraji. Hlavními příčinami obecně nízké návštěvnosti regionu jsou málo účinný marketing cestovního ruchu, nedostatky v politice cestovního ruchu a nedostatečný rozsah a kvalita nabídky v cestovním ruchu. Tyto hlavní skupiny problémů mají řadu dílčích složek.

Tab. 27: Slabé stránky cestovního ruchu v Ústeckém kraji

okruh problémů	dílčí problémy
Nedostatky v řízení rozvoje cestovního ruchu	• Chybějící destinační řízení na úrovni turistických regionů • Nejasné rozdělení kompetencí mezi krajem a dalšími subjekty veřejné správy • Slabá či neexistující spolupráce se subjekty mimo samosprávu • Absence systémové a transparentní grantové podpory subjektů cestovního ruchu • Chybějící pravidelný sběr věrohodných a srovnatelných dat • Omezené lidské zdroje
Málo účinný marketing cestovního ruchu	• Slabá koordinace marketingu • Přetrvávající špatný mediální obraz kraje • Problematické (tematické) směřování marketingových aktivit • Chybějící cílení marketingových aktivit na konkrétní skupiny • Izolovanost marketingové nabídky produktů
Nedostatečný rozsah a kvalita nabídky v cestovním ruchu	• Nejasné krajské priority rozvoje turistické infrastruktury • Nedostatečná koordinace rozvojových projektů různých nositelů • Slabá nabídka regionálních turistických produktů • Slabá nabídka tematických tras • Nerovnoměrná dostupnost turistických informací • Nedostatečná dopravní dostupnost turistických cílů • Zchátralost historických památek a industriálních objektů
Nízká návštěvnost a nevyhovující skladba návštěvnosti	• Nízký počet návštěvníků kraje • Krátká průměrná doba pobytu návštěvníků • Ne zcela vyhovující skladba návštěvníků

Zdroj: Strategie rozvoje cestovního ruchu Ústeckého kraje 2010 – 2015

⁴ Strategie rozvoje cestovního ruchu Ústeckého kraje 2010 – 2015, s. 28
Analytická část

Současné aktivity Ústeckého kraje

Současná činnost Ústeckého kraje (myšleno krajského úřadu) v oblasti podpory rozvoje cestovního ruchu se dá rozdělit do čtyř hlavních oblastí:

1. marketingové aktivity
2. tvorba turistických produktů v regionu
3. dopravní infrastruktura pro cestovní ruch
4. přímá finanční podpora

(1) V oblasti marketingu se kraj věnuje především tvorbě základní sady marketingových nástrojů (mapy, brožury, letáky, tipy na výlety) a jejich distribuci v rámci veletrhů cestovního ruchu a dalších akcí. Vytvořené materiály převážně propagují kraj jako celek s využitím jeho hlavních atraktivit.

(2) V regionu kraj zajišťuje tvorbu několika konkrétních produktů, převážně spojených se systémy značení a zviditelňování atraktivit (tzv. hnědé cedule, soubor velkoplošných map projektu Po stopách Praotce Čecha, příspěvek Klubu českých turistů na značení turistických tras), případně vytváří morální a organizační podporu projektům jiných subjektů (lodní doprava na Labi).

(3) Z projektů na rozvoj dopravní infrastruktury má hlavní význam páteřní cyklostezka podél řeky Labe. Přínosem pro cestovní ruch jsou však i opravy silnic 2. a 3. třídy a veřejná doprava objednávaná Ústeckým krajem v rámci základní dopravní obslužnosti.

(4) Kraj zajišťuje přímou finanční podporu pro aktivity jiných subjektů, a to především v rámci své dotační politiky (Sport a volný čas, Program obnovy venkova, Fond hejtmanky). Systematická je podpora Destinačního fondu Českého Švýcarska, dále jsou podporovány jednorázové kulturní a sportovní akce.

Plánované aktivity Ústeckého kraje

Plán aktivit Ústeckého kraje v oblasti podpory cestovního ruchu v letech 2010 – 2015 je dán návrhovou částí strategie. Globálním cílem rozvoje cestovního ruchu v ÚK je dle strategie zvýšit návštěvnost a zlepšit skladbu návštěvníků Ústeckého kraje z hlediska délky pobytu, útraty a sociálních charakteristik návštěvníků.

Rozvojová vize má tři nosné části: Marketing a řízení rozvoje cestovního ruchu, infrastrukturu cestovního ruchu (rozvoj nabídky) a cílové skupiny (rozvoj poptávky).

Hlavními garanty především v oblasti marketingových aktivit se v horizontu deseti let stanou čtyři turistické regiony Ústeckého kraje. Na úrovni těchto regionů vzniknou destinační organizace. Destinační organizace budou realizovat zejména marketing a koordinaci aktivit v oblasti cestovního ruchu na regionální úrovni. Kraj jim bude prostřednictvím grantů poskytovat část finančních prostředků na konkrétní aktivity (např. tvorba a provozování webového portálu, informačních center, vydávání propagačních materiálů apod.).

Ústecký kraj si ponechá koordinační roli v oblasti cestovního ruchu. Zaměří se na zlepšení mediálního obrazu kraje, na marketing nejvýznamnějších krajských produktů, na zapojení kraje do celostátních, případně přeshraničních produktů a na zajištění obsluhy turistických

cílů regionální veřejnou dopravou. Bude se podílet na rozvoji infrastruktury cestovního ruchu realizací některých páteřních infrastrukturních projektů. V marketingové oblasti se soustředí na rozsáhlejší aktivity, při nichž zaštití činnost regionálních destinačních organizací.

Kraj bude poskytovat finanční prostředky na konkrétní činnosti prostřednictvím jasně formulovaných a cílených grantových schémat orientovaných zejména na neinvestiční aktivity. Investiční aktivity jiných subjektů bude kraj vzhledem k objemu finančních prostředků, jimiž disponuje, podporovat pouze okrajově. Kraj bude v oblasti cestovního ruchu aktivně působit ve vztahu k jiným organizacím, např. lobbováním za celostátní investiční projekty s významným dopadem na rozvoj cestovního ruchu v ÚK.

V rámci rozvoje nabídky v cestovním ruchu bude Ústecký kraj podporovat rozvoj infrastruktury pro různé formy cestovního ruchu. Prioritní je v případě Krušnohoří zimní cestovní ruch (vázaný zejména na běžecké a sjezdové lyžování), industriální (montánní) cestovní ruch, cykloturistika, hippoturistika a pěší turistika (ve vazbě na horskou krajinu), in-line bruslení, lázeňství, wellness a relaxační turistika u vody, vodní sporty. Nefinanční podpory se od kraje dočkají lyžařské areály a magistrála v Krušných horách.

Tab. 28: Návrh priorit a opatření krajské strategie

priorita	opatření
1 – Koordinace řízení rozvoje cestovního ruchu	1.1. Ustavení destinačních organizací v turistických regionech a vymezení okruhu jejich činnosti 1.2. Přerozdělení kompetencí mezi krajem a subjekty veřejné správy 1.3. Navázání a rozšíření spolupráce se subjekty mimo samosprávu 1.4. Úprava grantové podpory subjektů cestovního ruchu 1.5. Koordinace monitoringu a zajišťování dat v oblasti cestovního ruchu 1.6. Posílení lidských zdrojů
2 – Zefektivnění marketingových aktivit v cestovním ruchu	2.1. Zlepšení koordinace marketingových aktivit v cestovním ruchu 2.2. Podpora změny mediálního obrazu kraje 2.3. Koncentrace marketingových aktivit 2.4. Orientace marketingových aktivit na cílové skupiny 2.5. Síťování nabídky produktů
3 – Rozvoj infrastruktury a produktů v cestovním ruchu	3.1. Definice a realizace krajských infrastrukturních priorit 3.2. Posílení partnerství při realizaci rozvojových projektů 3.3. Rozšíření nabídky regionálních turistických produktů 3.4. Rozšíření nabídky tematických tras 3.5. Zkvalitnění přístupu návštěvníků k informacím 3.6. Zlepšení dopravní dostupnosti turistických cílů 3.7. Zapojení kulturních a industriálních památek do turistické nabídky

Zdroj: Strategie rozvoje cestovního ruchu Ústeckého kraje 2010 – 2015

Součástí strategie je také zásobník projektů a aktivit, jež mají být na krajské úrovni realizovány v letech 2010 – 2015. Turistického regionu Krušnohoří se dotýkají následující:

- výstavba Krušnohorské cyklostezky;
- příprava destinačních agentur včetně přerozdělení kompetencí a jednání s dotčenými subjekty;

- marketingová činnost (mediální kampaně, distribuce propagačních materiálů);
- posílení dopravní dostupnosti (cyklobusy);
- příprava různě zaměřených grantových programů Ústeckého kraje.

5.2 Města a obce

Významnými aktéry v oblasti propagace regionu pro cestovní ruch jsou jednotlivé místní samosprávy. Aktivita měst a obcí v české části regionu se převážně vyznačují několika základními rysy:

- města / obce zajišťují provoz turistických informačních center v objektech MÚ / OÚ;
- města / obce vytvářejí nepravidelně aktualizovanou sadu základních propagačních materiálů (brožura s popisem zajímavostí, mapa okolí, pohlednice, výjimečně knižní publikace);
- města / obce provozují své internetové stránky se základními údaji o historii, památkách a zajímavostech;
- propagační aktivity měst / obcí se zaměřují převážně pouze na lokální úroveň.

Obr. 52: Internetové stránky města Dubí

Zdroj: Město Dubí

Velká města v širším regionu (Most, Ústí nad Labem, Děčín) mají bohatší nabídku turistických materiálů a také se pravidelně účastní národních i mezinárodních veletrhů cestovního ruchu. Jejich propagace se však soustřeďuje převážně na turistickou nabídku přímo v daných městech. Město Teplice je v turistické propagaci spíše pasivní, aktivitu vyvíjejí lázně směrem k oslovování své potenciální klientely.

Analytická část

Výrazně větší akcent na cestovní ruch kladou města v saské části regionu. Kromě bohatší a pravidelně aktualizované nabídky turistických propagačních materiálů (cyklomapy, mapy lyžařských tras) nabízejí na internetových stránkách vyhledání ubytovacích možností dle zvoleného termínu, počtu osob a dalších kritérií. Lepší nabídky pro turisty je dosaženo mj. aktivní spoluprací všech aktérů – měst, spolků, provozovatelů atraktivit, poskytovatelů ubytování.

Obr. 53: Internetové stránky města Altenberg s vyhledáním ubytování

Zdroj: Město Altenberg

5.3 Provozovatelé turistických atraktivit

Provozovatelé turistických atraktivit v české části regionu vyvíjejí převážně omezené marketingové aktivity. Zaměřují se čistě na propagaci daného turistického cíle bez větších přesahů do regionu. Základními marketingovými nástroji jsou internetové stránky a letáky, jež jsou k dispozici v pokladnách či kontaktních místech provozovatelů.

Na internetových stránkách provozovatelů se také objevují informace o případných pořádaných kulturních či sportovních akcích. Chybí však centrální místo, kde by případný zájemce mohl tyto informace získat najednou.

Aktivnější přístup mají provozovatelé lyžařských areálů, kteří v sezoně na své internetové stránky umísťují aktuální on-line informace např. o výšce sněhové pokrývky, provozu vleků, kamerový pohled na sjezdovky apod.

Příkladnou aktivitou, která přesahuje lokální rámec, je propagační činnost občanského sdružení Krušnohorská bílá stopa. To vzniklo za účelem lepší spolupráce areálů běžeckého lyžování na hřebeni Krušných hor: Lesná, Klíny, Dlouhá Louka, Bouřňák, Fojtovice, Telnice. Tato střediska jednak upravují lyžařské běžecké trasy tak, aby na sebe vhodně navazovaly,

6 Shrnutí

Analytická část Strategie rozvoje cestovního ruchu v městě Dubí nejprve definovala turistický region, na nějž by bylo vhodné se při rozvoji a propagaci cestovního ruchu zaměřit. Na základě relevantních koncepčních materiálů na národní a krajské úrovni a po komparativním srovnání s dalšími částmi Ústeckého kraje se ukázalo, že jako vhodný turistický produkt může fungovat okolí měst Dubí, Osek a Krupka s přesahem do Saska (Altenberg, Geising, Lauenstein, Holzhau). Takový region disponuje dostatečným množstvím turistických atraktivit i rozvojovým potenciálem do budoucna.

Strategie dále podala obecnou charakteristiku tohoto území s důrazem na přírodní poměry, demografickou situaci a socioekonomické podmínky. Získaných poznatků je možné využít pro další plánování především ekonomické základny rozvoje cestovního ruchu.

Čtvrtá kapitola analytické části podává popis regionální nabídky z hlediska cestovního ruchu. Kapitola vychází ze stručného nástinu regionální historie, neboť ta spoluvytváří tzv. genius loci, který se může stát jedním z magnetů pro návštěvníky. Následuje popis přírodních charakteristik, které vytvářejí vhodné podmínky pro aktivní trávení volného času. Vlastní přehled turistických atraktivit je členěn podle jejich různého zaměření (památky, vzdělávání, sport, odpočinek) a je doplněn analýzou doprovodných služeb cestovního ruchu a turistickou nabídkou v širším regionu.

V závěru je popsána současná činnost jednotlivých aktérů v oblasti cestovního ruchu. Ta poslouží jako odrazový můstek pro plánování dalších aktivit, což je již obsahem návrhové části. Řadu pozitivních příkladů lze přitom čerpat ze Saska.

Přehled tabulek a obrázků

Tabulky

číslo	název	strana
1	Vodní toky ve vymezeném regionu	17
2	Základní údaje o Flájské přehradě	17
3	Základní demografické údaje o sídlech v regionu	19
4	Vývoj počtu obyvatel ve městě Dubí	20
5	Počet obyvatel jednotlivých částí města Dubí v období 1869 – 1991	21
6	Počet obyvatel jednotlivých částí města Dubí v období 2001 – 2008	21
7	Vývoj počtu obyvatel v Dubí v letech 1991 – 2008	21
8	Vývoj věkové struktury obyvatel v Dubí	22
9	Národnostní složení obyvatel města Dubí	23
10	Vzdělanost obyvatel v Dubí	24
11	Vyjíždka a dojíždka za prací a studiem	25
12	Zaměstnanost ekonomicky aktivních obyvatel v Dubí	32
13	Vývoj míry nezaměstnanosti v Dubí	32
14	Vývoj míry nezaměstnanosti – porovnání Dubí / Ústecký kraj / ČR	33
15	Podnikatelské subjekty v Dubí podle oborů	34
16	Podnikatelské subjekty v Dubí podle právní formy	34
17	Příjmy a výdaje města Dubí – rozpočet na rok 2010	36
18	Výdaje města Dubí dle odborů – rozpočet na rok 2010	36
19	Maloplošné chráněné oblasti v regionu	59
20	Naučné stezky v regionu	68
21	Hlavní turistické trasy v regionu	69
22	Hlavní cyklotrasy v regionu	70
23	Areály sjezdového lyžování v regionu	74
24	Turistická informační centra v regionu	78
25	Hromadná ubytovací zařízení v regionu	80
26	Dojezdové vzdálenosti a časy vybraných měst od Dubí	82
27	Slabé stránky cestovního ruchu v Ústeckém kraji	87
28	Návrh priorit a opatření krajské strategie	89

Obrázky

číslo	název	strana
1	Rajonizace cestovního ruchu z r. 1981 a marketingové turistické regiony	6
2	Turistické regiony ČR	7
3	Turistické oblasti ČR. Dubí spadá do oblasti 11	7
4	Vymezení turistických subregionů na území Ústeckého kraje	9
5	Turistické oblasti v Ústeckém kraji	11
6	Turistický region města Dubí jako součást subregionu v rámci kraje	12
7	Geomorfologické členění Ústeckého kraje	14
8	Geografická mapa Ústeckého kraje	15
9	Klimatické oblasti Ústeckého kraje	16
10	Hydrografická síť Ústeckého kraje	18
11	Vývoj počtu obyvatel města Dubí	20
12	Věkové složení obyvatelstva města Dubí	23
13	Národnostní složení obyvatelstva města Dubí, další národnosti	24
14	Vzdělanostní struktura obyvatel města Dubí	25
15	Silniční a dálniční síť Ústeckého kraje	26
16	Intenzita dopravy na silničních komunikacích v Ústeckém kraji	28
17	Intenzita dopravy ve městě Dubí	29
18	Železniční síť v Ústeckém kraji, výřez	30
19	Mapa míry nezaměstnanosti v okrese Teplice k 31. 12. 2008	33
20	„Rakouský“ pomník u Varvažova připomíná napoleonské bitvy roku 1813	38
21	Tereziny lázně v Dubí, přelom 19. a 20. století	40
22	Konečná stanice tramvají v Dubí	41
23	Sněhová pokrývka v oblasti Nové Město – Cínovec	57
24	Koeficient ekologické stability (dle katastrálních území obcí)	58
25	Maloplošné chráněné oblasti v regionu	59
26	Kostel Panny Marie v Dubí	60
27	Horský kostel a hřbitov na Cínovci	61
28	Kaple sv. Wolfganga na Komáří vížce	62
29	Městská památková zóna Krupka	62
30	Areál oseckého kláštera	63
31	Trať horské železnice Most – Dubí – Moldava	64
32	Portál prohlídkové štolý Starý Martin v Krupce	65
33	Areál hornického muzea v Altenbergu	65
34	Hrad Krupka (Růžový hrad)	66
35	Zámek Lauenstein	67
36	Historické centrum města Geising	68
37	Rozhledna Vlčí hora	70
38	Rozhledna Geisingberg	70
39	Výhled z Komáří vížky na město Teplice a panorama Českého středohoří	72
40	Lyžařské trasy v okolí Altenbergu	73

41	Lyžařské trasy v okolí Nového Města	73
42	Biatlonový areál Sparkassenarena Osterzgebirge	73
43	Lyžařský areál Bouřňák – Mikulov	74
44	Areál Golf Club Teplice na Cínovci	75
45	Bobová dráha Altenberg	75
46	Tereziny lázně Dubí	77
47	Rehabilitační klinika Raupennest	78
48	Hromadná ubytovací zařízení v Ústeckém kraji	79
49	Koncentrace hromadných ubytovacích zařízení v Sasku	80
50	Významná města v širším regionu	81
51	Turistické regiony Ústeckého kraje	86
52	Internetové stránky města Dubí	90
53	Internetové stránky města Altenberg s vyhledáním ubytování	91
54	Internetové stránky Krušnohorské bílé stopy	92